

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΠΑΛΑΤΣΟΣ Ιωάννης του Λάμπρου
(Α. Μ.: 1218Μ063)

ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«Η καταπολέμηση της Τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά
την 11^η Σεπτεμβρίου 2001: Παρόν και μέλλον»**

Τριμελής Επιτροπή

Τσόλκα Όλγα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου (Επιβλέπουσα)
Καραγεώργου Βασιλική, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου
Κανελλοπούλου Νέδα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου

Αθήνα, Φεβρουάριος 2020

Σελίδα σκοπίμως κενή

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους κανόνες που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Αθήνα, Φεβρουάριος 2020

Ο
Δηλών

Μπαλατσός Ιωάννης

Σελίδα σκοπίμως κενή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ABSTRACT.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΕΠΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	
1.1 Ο ορισμός της τρομοκρατίας.....	6
1.2 Μορφές Τρομοκρατίας.....	9
1.3 11 ^η Σεπτεμβρίου 2001: Ημερομηνία ορόσημο για τη Διεθνή Κοινότητα.....	12
1.4 Μπατακλάν: Η βάνανυση αφύπνιση της ΕΕ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΩΣ ΧΩΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	
2.1 Πρωτογενές Δίκαιο.....	23
2.1.1 Πριν τη Συνθήκη της Λισσαβόνας.....	24
2.1.2 Μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας	30
2.2 Παράγωγο Δίκαιο.....	34
2.2.1 Αποφάσεις-Πλαίσιο.....	34
2.2.1.1 Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....	36
2.2.1.2 Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα.....	38
2.2.1.3 Απόφαση πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008 , σχετικά με την τροποποίηση της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....	39
2.2.2 Οδηγίες.....	40
2.2.2.1 Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.....	42
2.2.2.2 Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων.....	44
2.2.2.3 Οδηγία (ΕΕ) 2017/541 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου.....	47
2.2.2.4 Οδηγία (ΕΕ) 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΘΕΣΜΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	
3.1 Αστυνομική Συνεργασία (Europol).....	53
3.2 Δικαστική Συνεργασία (Eurojust).....	58
3.3 Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (Frontex).....	63
3.4 Κοινές Ομάδες Έρευνας.....	71
3.5 Συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ – ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ	
4.1	Υφιστάμενες προκλήσεις..... 79
4.1.1	Σε Παγκόσμιο Επίπεδο..... 79
4.1.2	Σε Ενωσιακό Επίπεδο..... 82
4.2	Μελλοντική Στρατηγική της ΕΕ..... 86
4.3	Η στάση της Ελλάδας απέναντι στο φαινόμενο της Τρομοκρατίας..... 89
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ..... 96	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 98	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ..... 108	

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνόγλωσσες

άρθ.	άρθρο/άρθρα
αρίθμ.	αριθμός
βλ.	βλέπε
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΥ	Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
έγγρ.	έγγραφο
έδ.	εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
έκδ.	εκδόσεις
επίμ.	επιμέλεια
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
κ.α.	και άλλα
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας
κ.λ.π.	και λοιπά
ΚΟΕ	Κοινή Ομάδα Έρευνας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
σελ.	σελίδα/σελίδες
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΔΕΥ	Συνεργασία στη Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία Ευρωπαϊκή Ένωση
ΧΕΑΔ	Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης
ΧΡΠΒ	Χημική, Βιολογική, Ραδιολογική και Πυρηνική

Ξενόγλωσσες

Bull.	Bulletin
COSI	Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας σε Θέματα Εσωτερικής Ασφάλειας
CTC	Counter Terrorism Coordinator
DAESH/Daesh	Al-Dawla al-Islamiya fil Iraq wa al-Sham
EU	European Union
IS	Islamic State
ISIL	Islamic State in Iraq and Levant
ISIS	Islamic State of Iraq and Syria
JHA	Justice and Home Affairs
JIT	Joint Investigation Teams
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
OLAF	European Anti Fraud Office
PeDRA	Processing Personal Data for Risk Analysis
PNR	Passenger Name Record
RAN	Radicalisation Awareness Network
SIS	Schengen Information System (Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν)
VIS	Visa Information System (Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη συνιστά μια προσπάθεια κατανόησης του φαινομένου της τρομοκρατίας, κατά τα τελευταία δεκαεννέα έτη, εστιάζοντας στην απειλή που προέρχεται από τον ισλαμιστικό εξτρεμισμό, ως τέταρτη μορφή τρομοκρατίας. Ως εκ τούτου, επιχειρείται αρχικά η οριοθέτηση της έννοιας και των μορφών της τρομοκρατίας, ενώ στη συνέχεια δίνεται έμφαση σε δύο ημερομηνίες ορόσημο τόσο για την Παγκόσμια Κοινότητα, όσο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ακολούθως η εργασία αποσκοπεί στη μελέτη των πράξεων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 έως σήμερα, προκειμένου να αναδειχθεί το ποσοστό επιρροής του φαινομένου της τρομοκρατίας στη διαμόρφωση του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Η αποτελεσματική καταπολέμηση αυτού του φαινομένου, είναι στενά συνδεδεμένη με τη συνεργασία των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ, γεγονός το οποίο αναλύεται διεξοδικά. Τέλος, το παρόν κείμενο αποπειράται να προβλέψει τη μελλοντική αντιτρομοκρατική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη στάση της Ελλάδας απέναντι στο φαινόμενο, αφού πρώτα μελετήσει και αναλύσει την υφιστάμενη κατάσταση σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Αστυνομική συνεργασία, Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, Europol, τρομοκρατία, καταπολέμηση τρομοκρατίας, τζιχαντ, Ισλαμικό Κράτος

ABSTRACT

The overall purpose of the research study is an attempt to understand the phenomenon of terrorism over the last nineteen years, particularly focusing on the threat raised by Islamic extremism, as the fourth wave of terrorism. For this reason, the definition and the forms of terrorism are first attempted to be delineated and then two landmark dates are highlighted for both the World Community and the European Union. Subsequently, this paper aims to study the legal acts of the European Union institutions on combating terrorism from 11 September 2001 to the present, in order to show the extent of the influence of terrorism on the configuration of the Area of Freedom, Security and Justice. The effective fight against this phenomenon is closely linked to the cooperation of the EU institutions and organisms, which is analyzed in detail. Finally, the study aspires to forecast the future European Union counterterrorism strategy and Greece's attitude to this phenomenon, after first studying and analyzing the existing situation at European and International level.

Keywords: Police Cooperation, Area of Freedom, Security and Justice, Europol, Eurojust, Frontex, Terrorism, Counterterrorism, Jihad, ISIS,

*Those who can make you believe absurdities,
can make you commit atrocities.*
(Voltaire¹)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και στην τρομοκρατία λαμβάνει κρίσιμες διαστάσεις. Τα τελευταία τρομοκρατικά χτυπήματα στη Μεγάλη Βρετανία, καθώς και η αποτροπή της επίθεσης στις Βρυξέλλες έφεραν για μία ακόμη φορά δυναμικά στο προσκήνιο της δημόσιας συζήτησης τη σημαντικότερη απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, την ισλαμιστική ριζοσπαστικοποίηση και τρομοκρατία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο² της Ε.Ε. που συνεδρίασε στις 22-23 Ιουνίου 2017 ανέδειξε emphatically την ριζοσπαστικοποίηση που οδηγεί στην τρομοκρατία στη σημαντικότερη απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της Ε.Ε.³

Οι ιδεολογίες που αποτελούν έμπνευση για τις τρομοκρατικές ομάδες συνεχώς διευρύνονται, περιλαμβάνοντας τον θρησκευτικά υποκινούμενο εξτρεμισμό και τις διάφορες μορφές της ιδεολογικής υποκίνησης στη βία (ακροαριστερές, αναρχικές, ακροδεξιές, εθνικιστικές και αποσχιστικές ιδεολογίες). Επίσης, παρατηρείται σημαντική αλλαγή στον τρόπο εκδήλωσης των επιθέσεων, καθώς οι φανατικοί δε λειτουργούν πλέον μόνο ως μέλη δομημένων και ιεραρχικών οργανώσεων, αλλά και ως μέλη μικρών πυρήνων ή, σε πολλές περιπτώσεις, ως “μοναχικοί λύκοι”. Επιπρόσθετα, όλες οι μορφές του εξτρεμισμού παγκοσμιοποιήθηκαν, εκμεταλλευόμενες πλήρως τις δυνατότητες διασύνδεσης του κόσμου της εποχής της αλληλεξάρτησης.

¹ Voltaire, Questions sur les Miracles (1765), «Αυτοί που μπορούν να σε κάνουν να πιστέψεις απιθανότητες, είναι ικανοί να σε πείσουν να διαπράξεις φρικαλεότητες.»

² «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καταδικάζει απερίφραστα τις πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις και στέκει σύσσωμο και αποφασισμένο απέναντι στην τρομοκρατία, το μίσος και τον βίαιο εξτρεμισμό. Οι επιθέσεις αυτές παγίωσαν την αποφασιστικότητά μας να συνεργαστούμε σε επίπεδο ΕΕ για να ενισχύσουμε την εσωτερική μας ασφάλεια: θα καταπολεμήσουμε την εξάπλωση της ριζοσπαστικοποίησης μέσω του Διαδικτύου, θα συντονίσουμε τις προσπάθειές μας για την πρόληψη και την καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού και την αντιμετώπιση της ιδεολογικής διάστασης, θα ανακόψουμε τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, θα διευκολύνουμε την ταχεία και στοχευμένη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου, καθώς και με έμπιστους εταίρους, και θα βελτιώσουμε τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των βάσεων δεδομένων»

³ Ισλαμιστική Ριζοσπαστικοποίηση και Τρομοκρατία στην Ευρώπη-Οι Προκλήσεις για την Ελλάδα και οι Δράσεις του ΚΕ.ΜΕ.Α., Κέντρο Μελετών Ασφαλείας, Αθήνα 30 Ιουνίου 2017

Το αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών και μετεξελίξεων είναι οι τρομοκρατικές και εξτρεμιστικές δράσεις να γίνονται όλο και δυσκολότερο να εντοπιστούν και να προβλεφθούν από τις Αρχές επιβολής του νόμου. Ως εκ τούτου, οι παραδοσιακές τεχνικές καταστολής καθίστανται λιγότερο αποτελεσματικές στην αντιμετώπιση των ανωτέρω αναδυόμενων απειλών, ενώ τα Κράτη Μέλη, εντός της ΕΕ, αντιμετωπίζουν μια σειρά σημαντικών προκλήσεων.

Η κυριότερη από αυτές και η πιο ανησυχητική είναι ο μεγάλος αριθμός ανθρώπων που αναχωρεί για τις εμπόλεμες περιοχές, και ιδίως τη Συρία και το Ιράκ, όπου μετατρέπονται σε τρομοκράτες και “αλλοδαπούς μαχητές” προσχωρώντας σε ακραίες και βίαιες Ισλαμιστικές οργανώσεις. Είναι γνωστό πως χιλιάδες Ευρωπαίοι αναχώρησαν και εντάχθηκαν στις τάξεις του ISIS/ DAESH. Πέρα από τη βίαιη δράση τους σε εκείνες τις περιοχές, η απειλή από την επιστροφή των ριζοσπαστικοποιημένων και εμπειροπόλεμων αυτών ατόμων, τα οποία έχουν συνδεθεί με τις τρομοκρατικές οργανώσεις, είναι τεράστια για την ΕΕ, όπως άλλωστε αποδείχτηκε και από τις πρόσφατες αιματηρές επιθέσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, που ανέδειξαν επίσης τη δυνατότητα των τρομοκρατών να στρατολογούν και να ριζοσπαστικοποιούν ανθρώπους και από απόσταση.

Τέλος, η άκριτη στοχοποίηση του Ισλάμ και των μεταναστών, από ακροδεξιές κυρίως ομάδες, δημιουργεί μία δυναμική αύξησης της «Ισλαμοφοβίας» και απειλεί ευθέως τη συνοχή των πολυσυλλεκτικών ευρωπαϊκών κοινωνιών.⁴ Είναι πλέον πρόδηλη η ανάγκη για μια διευρυμένη προσέγγιση, η οποία θα στοχεύει στην έγκαιρη αναγνώριση, πρόληψη και παρέμβαση μέσω της εμπλοκής μιας ευρείας ομάδας δρώντων, καθώς και της ίδιας της κοινωνίας.

Η παρούσα εργασία δομείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο οριοθετείται η έννοια και οι μορφές της τρομοκρατίας, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση σε δύο ημερομηνίες σταθμούς τόσο για την Παγκόσμια Κοινότητα, όσο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο αυτής, πραγματοποιείται αρχικά μια ιστορική αναδρομή προς την εγκαθίδρυση του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, μέσα από τις Συνθήκες που υπεγράφησαν. Ακολουθώντας, μελετώντας τις πράξεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 έως σήμερα, εξετάζεται το πώς η εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας επέδρασε στη διαμόρφωση του Χώρου.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στους θεσμούς συνεργασίας που αναπτύχθηκαν και τους οργανισμούς που δημιουργήθηκαν, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματικά η καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

⁴ ibid

Τέλος, στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση σχετικά με τις διαστάσεις, τις μορφές και τις τάσεις του φαινομένου σε Παγκόσμιο και Ενωσιακό Επίπεδο καθώς επίσης γίνεται μια προσπάθεια να προβλεφθεί η μελλοντική αντιτρομοκρατική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η στάση της Ελλάδας απέναντι στο φαινόμενο.

Η ερευνητική μεθοδολογία στηρίχθηκε σε «έρευνα γραφείου δευτερογενών στοιχείων», η οποία περιελάμβανε τη λεπτομερή μελέτη πλήθους διαδικτυακών και βιβλιογραφικών πηγών, όπως επίσης ανάλυση και παρουσίαση εκθέσεων από Διεθνείς και Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς.

*«Terrorism is part of the
dark side of globalisation.
However sadly, it is part of
doing business in the world⁵.»*
Colin Powell, 2001

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1.1. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πριν αναφερθούμε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στον ορισμό αυτού του φαινομένου.

Η «έννοια» της τρομοκρατίας αποτελεί ένα από τα ελάχιστα ζητήματα που έχουν απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα διεθνώς για πολλά έτη και σε μεγάλο βαθμό. Παρόλα αυτά δεν έχει ακόμη καταστεί δυνατός ένας κοινά αποδεκτός ορισμός του φαινομένου⁶. Το μοναδικό σημείο σύγκλισης είναι ότι η τρομοκρατία συνίσταται στη διάπραξη σοβαρών πράξεων βίας.

Στους περισσότερους ορισμούς του όρου, παγκοσμίως, τρομοκρατία θεωρείται η επιδίωξη από πλευράς των δραστών της δημιουργίας ενός κλίματος φόβου και ανασφάλειας στον πληθυσμό μιας χώρας ή μέρος αυτού. Δεν είναι αναγκαίο να επέλθει ο φόβος αυτός, αρκεί οι προθέσεις να αποσκοπούν σε αυτό. Κάποια κράτη θέλοντας να επεκτείνουν τον ορισμό συνδυάζουν τον ανωτέρω περιγραφόμενο φόβο με την προσπάθεια από μέρους των δραστών να επηρεάσουν ή να εξαναγκάσουν την

⁵ Secretary of State Colin L. Powell, Testimony on Counterterrorism Before the Senate Appropriations Subcommittee on Commerce, Justice, State, and the Judiciary, Washington, D.C., May 8, 2001, ανακτήθηκε από Evolution of U.S. Counterterrorism Policy, διαθέσιμο στο <https://epdf.pub/evolution-of-us-counterterrorism-policy.html>

⁶ «Defining terrorism is not a straightforward matter. There is no single internationally accepted definition of what constitutes terrorism, and the terrorism literature abounds with competing definitions and typologies.» Global Terrorism Index 2019

Κυβέρνηση, ανεξαρτήτου μορφής, ή κάποιον Διεθνή Οργανισμό σε πράξη ή παράλειψη.⁷

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα μη στατικό φαινόμενο καθώς το προφίλ των δραστών, το *modus operandi*, το κίνητρο, οι επιδιωκόμενοι στόχοι, η οργάνωση των ομάδων, οι επικοινωνιακές πρακτικές και η συσχέτιση ή μη με κρατικές οντότητες αποτελούν χαρακτηριστικά που διαρκώς μεταβάλλονται⁸. Από τη συνεχή διάπλαση των μεταβλητών αυτών προκύπτει μία αδυναμία ακριβούς προσδιορισμού του περιεχομένου της, με αποτέλεσμα η κατάληξη σε έναν ορισμό, με τον οποίο θα συμφωνεί η Διεθνής κοινότητα στο σύνολό της, να αποτελεί ακόμα και σήμερα ένα διαρκές ζητούμενο⁹.

Η αδυναμία αυτή οφείλεται σε μία σειρά επιμέρους δυσκολιών. Αρχικά, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν ως τρομοκρατική πράξη οποιαδήποτε ενέργεια εμπεριέχει βία καθώς ο προσδιορισμός της φύσης ορισμένων πράξεων είναι εκ των πραγμάτων δυσχερής. Επιπλέον, στην έννοια της τρομοκρατίας, ενυπάρχουν στοιχεία όπως τρόμος, βία, απειλή τα οποία, λόγω της υποκειμενικής τους διάστασης δημιουργούν ένα περιθώριο διαφορετικής ερμηνείας. Παράλληλα υπάρχει μια διαφορετική αντίληψη στη διεθνή κοινότητα ως προς τα είδη της βίας που θα πρέπει να θεωρηθούν ως τρομοκρατικές ενέργειες, γεγονός που επιδρά αρνητικά στην αποτελεσματική αντιμετώπισή τους¹⁰.

Επιπρόσθετα, ο χρόνος, ο τόπος, οι αξίες, τα κριτήρια και ο σκοπός αυτών που προσπαθούν να αξιολογήσουν μία πράξη, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για να χαρακτηριστεί μια συμπεριφορά ως τρομοκρατική, με αποτέλεσμα να ερμηνεύεται διαφορετικά από τον καθένα. Η ίδια ενέργεια δηλαδή, μπορεί να θεωρείται τρομοκρατική ή μη ανάλογα με την πρόθεση του ερμηνεύοντα τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Για παράδειγμα, ένας τρομοκράτης για μια κατηγορία ανθρώπων, αποτελεί αγωνιστής της ελευθερίας για μια άλλη και αντίστροφα.

Πέραν των ανωτέρω, η ερμηνεία του όρου τρομοκρατία διαφοροποιείται ανάλογα με τον παρατηρητή του φαινομένου. Έτσι οι **κυβερνήσεις** των κρατών χρησιμοποιούν το χαρακτηρισμό μιας πράξης ως τρομοκρατική ενέργεια για να καταγράφουν, να παρακολουθούν και να καταδιώκουν άτομα και εξτρεμιστικές ομάδες. Οι **τρομοκράτες** ποτέ δεν χαρακτηρίζουν τις πράξεις τους ως τρομοκρατικές, αλλά αυτές των αντιπάλων τους. Οι **δημοσιογράφοι** ενδιαφέρονται να προκαλέσουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης φωτίζοντας συγκεκριμένες πτυχές επιθετικών πράξεων, τονίζοντας τις ελλείψεις των τοπικών αρχών και προβάλλοντας τον

⁷ Walter Cristian, “Defining Terrorism in National and International Law, 2004, https://www.researchgate.net/publication/265181922_Defining_Terrorism_in_National_and_International_Law, σελ. 28.

⁸ Μάζης Ι., Τα αίτια της τρομοκρατίας οι δυνατότητες αναίρεσής τους, Γεωστρατηγική, τ.7, (Ιανουάριος-Απρίλιος 2005), σελ. 17-23

⁹ Παπακωνσταντίνης Μ., Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2019, σελ 15

¹⁰ *ibid*

αποτροπιασμό της κοινής γνώμης για τον θάνατο των θυμάτων. Τέλος, η **κοινή γνώμη** ως δέκτης μηνυμάτων αποκωδικοποιεί τρομοκρατικές επιθέσεις ανάλογα με τις πολιτισμικές, βιολογικές και κοινωνικές προκαταλήψεις και τις συνθήκες που επικρατούν σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο¹¹. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι όλες αυτές οι συνιστώσες θα πρέπει να ενσωματωθούν σε έναν ορισμό για να αποτυπώσουν όσο πιο πιστά γίνεται το περιεχόμενο της τρομοκρατίας. Δεν είναι συνεπώς τυχαία η διαφοροποίηση που επικρατεί ως προς την κατανόηση της έννοιας της τρομοκρατίας ανάλογα με τον δέκτη και τη στιγμή της αποκωδικοποίησης.

Αποτέλεσμα της αδυναμίας οριοθέτησης του φαινομένου είναι να απουσιάζει ο νομικός εκείνος ορισμός, ο οποίος συγκεντρώνει την καθολική αποδοχή της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, εσωκλείοντας όλες του τις διαστάσεις. Μετά από 80 και πλέον χρόνια προσπαθειών κατάληξης σε ένα γενικό ορισμό της τρομοκρατίας τα υφιστάμενα εμπόδια εντοπίζονται στο χαρακτηρισμό ως τρομοκρατικών ενεργειών της άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των λαών και της δυνατότητας του Κράτους να καταστείλει ενέργειες που αντιτίθενται στην άσκηση σε κυβερνητική πολιτική¹².

Από τα ανωτέρω αναφερθέντα, γίνεται αντιληπτό ότι η τρομοκρατία είναι εμφανώς ένας όρος εξαιρετικά δύσκολος να οριστεί. Οι ορισμοί που έχουν υιοθετηθεί τόσο σε επίπεδο εθνικών νομοθεσιών όσο και σε διεθνές συμβατικό επίπεδο, αν και διαφέρουν μεταξύ τους, συγκεντρώνουν ορισμένα κοινά στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα τρία¹³:

- α) στη μέθοδο που ακολουθείται, ήτοι την χρήση ή την απειλή χρήσης βίας,
- β) στο στόχο, τον αποδέκτη δηλαδή των πράξεων, ο οποίος μπορεί να είναι είτε οι πολίτες ενός κράτους είτε η ίδια η κυβέρνηση και
- γ) στον σκοπό του δράστη, που μπορεί να είναι είτε η πρόκληση φόβου είτε ο εξαναγκασμός κάποιας πολιτικής ή κοινωνικής αλλαγής.

Ωστόσο, η αδυναμία κατάληξης σε έναν ορισμό της γενικής τρομοκρατίας που χαρακτηρίζει τη διεθνή κοινότητα, δεν αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολο. τα κράτη-μέλη της ΕΕ δεσμεύονται στον κοινό αγώνα κατά του φαινομένου και στην εξασφάλιση της καλύτερης δυνατής προστασίας για τους πολίτες τους, στο πλαίσιο της ανάγκης λειτουργίας του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης¹⁴, εντός του οποίου θα διασφαλίζονται και θα προάγονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των

¹¹ Σκουλάς Ε., Ο ρόλος των ΜΜΕ στην διαμόρφωση κοινωνικής αντίληψης για την τρομοκρατία στην Ελλάδα, Διδακτορική Διατριβή Παντείου Πανεπιστημίου, σελ. 28-29, διαθέσιμη στο <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/35555>

¹² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 20

¹³ Kushner W. Harvey, Encyclopedia of terrorism, USA, 2003, σελίδα 359.

¹⁴ Εκτενέστερη ανάλυση του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης γίνεται στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Ευρωπαίων πολιτών. Προκειμένου να επιτύχουν την εναρμόνιση των ποινικών διατάξεων των εθνικών τους νομοθεσιών, που θα επιτρέψει την αποτελεσματική πρόληψη και δίωξη εγκλημάτων που σχετίζονται με την τρομοκρατία¹⁵, οι ευρωπαίοι εταίροι έχουν από το 2002 περιγράψει τις πράξεις που συνιστούν τρομοκρατικό έγκλημα με την απόφαση 2002/475/ΔΕΥ. Η τρομοκρατική πράξη γίνεται πλέον αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο, ενώ παράλληλα ενισχύεται η παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ένας εταίρος που εμφανίζει όχι μόνο τη βούληση αλλά και τα μέσα για να αγωνιστεί στη μάχη πρόληψης και καταστολής του φαινομένου. Ο ορισμός αυτός επικαιροποιείται διαρκώς, προκειμένου να συμπεριλάβει όλες τις σύγχρονες μορφές εκδήλωσης της τρομοκρατίας. Έτσι από την Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ περάσαμε στην πρώτη αναθεώρηση με την Απόφαση-Πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ για να καταλήξουμε στην Οδηγία 2017/571/ΔΕΥ, η οποία αποτελεί το πλέον πρόσφατο νομοθέτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της τρομοκρατίας¹⁶.

1.2. ΜΟΡΦΕΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκτός από τον ορισμό της τρομοκρατίας, κρίνεται σκόπιμη και η εξέταση των μορφών ή «κυμάτων» της τρομοκρατίας, πριν εμβαθύνουμε στα τρομοκρατικά γεγονότα που συνετάραξαν τη διεθνή κοινότητα. Η θεωρία των «κυμάτων» του David Rapoport¹⁷ επιδιώκει να ανιχνεύσει τα χαρακτηριστικά και τις τάσεις, ανά χρονική περίοδο, τεσσάρων μορφών τρομοκρατίας, ώστε να ευαισθητοποιηθούμε για τις μελλοντικές δυσκολίες που θα κληθούμε να αντιμετωπίσουμε.

Σύμφωνα με τον Αμερικανό ιστορικό, ξεκινώντας από το τέλος του 19ου αιώνα, έχουν υπάρξει τέσσερα «τρομοκρατικά κύματα», τα οποία περιγράφονται ως «αναρχικό», «αντιαποικιοκρατικό», «Νέα Αριστερά» και «θρησκευτικό». Παρατηρεί, επίσης, ότι η τρομοκρατία αναδύεται ως ένα φαινόμενο γενεών, στο οποίο μόλις το ένα κύμα αποτύγχανε, όφειλε είτε να επαναπροσδιοριστεί είτε να αντικατασταθεί από άλλο. Η επανάσταση ήταν ο πρωταρχικός στόχος σε κάθε κύμα, αλλά η επανάσταση κατανοήθηκε διαφορετικά¹⁸ σε κάθε ένα.

Το πρώτο από τα κύματα του Rapoport είναι ο «**αναρχισμός**», ο οποίος δημιουργήθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα. Ένα περιστατικό, που συχνά προσδιορίζεται ως η έμπνευση για τις επόμενες δεκαετίες που ακολουθούν, απεικονίζει το εν λόγω δόγμα. Η Vera Zasulich τραυμάτισε έναν Ρώσο Διοικητή της

¹⁵ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 21

¹⁶ *ibid*

¹⁷ Rapoport, D. C., The four waves of rebel terror and September 11, *Anthropoetics* 2002, Ανάκτηση την 25-08-2019 από http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm?goback=.gde_3131037_member_5798090843084578819

¹⁸ Οι περισσότερες τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν αντιληφθεί την επανάσταση ως απόσχιση ή εθνική αυτοδιάθεση.

Αστυνομίας, διότι κακοποίησε τους κρατούμενους σε μια διαδήλωση. Ρίχνοντας το όπλο της στο πάτωμα, κήρυξε ότι ήταν τρομοκράτης και όχι δολοφόνος. Όταν το δικαστήριο την απελευθέρωσε, τα πλήθη χαιρέτισαν την ετυμηγορία με βροντερό χειροκρότημα.

Η Συνθήκη Ειρήνης των Βερσαλλιών, που ολοκληρώνει τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, πυροδότησε την ελπίδα για το δεύτερο ή το «**Αντιαποικιακό κύμα**». Το αντιαποικιοκρατικό κύμα, το οποίο εμφανίστηκε το 1930 και έφτασε στην κορύφωσή του το 1950, ήταν, προφανώς, πιο αποτελεσματικό και είχε μεγαλύτερες και σημαντικές πολιτικές συνέπειες, εν αντιθέσει με το αναρχικό¹⁹. Οι ομάδες βίας, ενταγμένες στον πληθυσμό, αποσκοπούσαν στην καταπολέμηση της ξένης κυριαρχίας και στην αποχώρηση των αποικιοκρατικών δυνάμεων²⁰. Κατά το εν λόγω κύμα η τρομοκρατία απέκτησε διασυννοριακό χαρακτήρα στα τέλη της δεκαετίας του 1960²¹.

Ο πόλεμος του Βιετνάμ παρήγαγε τις ψυχολογικές προϋποθέσεις για το τρίτο ή το «**Νέο Αριστερό Κύμα**». Πολλές ομάδες στον «ανεπτυγμένο κόσμο»²² οι οποίες είχαν ήδη εχθρότητα με τη Δύση, είδαν τους εαυτούς τους ως πρωτοπόρους για τις μάζες του Τρίτου Κόσμου. Κεντρικός στόχος του ήταν η ανάδυση μίας νέας, κοινωνικά δίκαιης και αντι-αυταρχικής κοινωνίας, η οποία θα βασιζόταν σε σοσιαλιστικές αρχές, τηρώντας αποστάσεις από τον υπαρκτό σοσιαλισμό των χωρών του ανατολικού συνασπισμού²³. Η βασική στρατηγική τους ήταν η πρόκληση θεαματικών επιθέσεων εις βάρος κυβερνήσεων και «συστημικών εκπροσώπων», μέσω της εκκίνησης της ανατροπής από τους αστικούς ιστούς. Το τρίτο κύμα άρχισε να απομακρύνεται στη δεκαετία του '80. Οι επαναστατικοί τρομοκράτες νικήθηκαν από τη μια χώρα μετά την άλλη. Η εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο το 1982 απάλειψε τις εγκαταστάσεις της PLO²⁴ για την εκπαίδευση τρομοκρατικών ομάδων και η διεθνής αντιτρομοκρατική συνεργασία έγινε όλο και πιο αποτελεσματική.

Το «**θρησκευτικό κύμα**» ξεκίνησε την ίδια δεκαετία. Στα τρία προηγούμενα κύματα, η θρησκευτική ταυτότητα ήταν πάντα σημαντική, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι θρησκευτικές και εθνοτικές ταυτότητες συχνά αλληλεπικαλύπτονται. Η θρησκεία έχει

¹⁹ Αλωνιστιώτου Σίσσυ, Τέσσερα κύματα και ένα τσουνάμι, Άρθρο στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 24/04/2016, διαθέσιμο στο

<https://www.kathimerini.gr/857664/article/politismos/vivlio/tessera-kymata-kai-ena-tsoynami>

²⁰ Ανδριώτης Σ., Η ισλαμιστική τρομοκρατία στον 21ο αιώνα, Διπλωματική Εργασία του Π.Μ.Σ. Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα 2016, διαθέσιμη στο

<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1441809/theFile>

²¹ Hoffman, B., Inside terrorism. New York: Columbia University Press 2005,

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17419160801891095?scroll=top&needAccess=true>

²² American Weather Underground, West German RAF, Italian Red Brigades, Japanese Red Army, and the French Action Directe

²³ Ανδριώτης Σ., ο.π.

²⁴ Palestine Liberation Organization

πολύ διαφορετική σημασία στο τέταρτο κύμα, παρέχοντας επιχειρήματα και οργανωτικές αρχές για τον Νέο Κόσμο, που θα εγκαθιδρυθεί.

Τρεις εκδηλώσεις στον ισλαμικό κόσμο παρείχαν το δραματικό πολιτικό σημείο καμπής ή την απαραίτητη προϋπόθεση για το νέο κύμα. Η Ιρανική Επανάσταση ήταν η πρώτη, όπου με διαδηλώσεις στο δρόμο αποσυντέθηκαν από τους στρατούς του Σάχ και έδωσαν την απόδειξη ότι η θρησκεία είχε πλέον μεγαλύτερη πολιτική ανταπόκριση. Αργότερα, στο Αφγανιστάν, η μουσουλμανική αντίσταση ανάγκασε τους Σοβιετικούς να εγκαταλείψουν, αποδεικνύοντας την ικανότητα της θρησκείας να εξαλείφει μια κοσμική υπερ-δύναμη. Τρίτον, Σουνίτες μουσουλμάνοι έπεσαν στο Μεγάλο Τζαμί στη Μέκκα στα πρώτα λεπτά του νέου αιώνα και προκάλεσαν 10.000 θύματα. Όποια και αν ήταν τα συγκεκριμένα τοπικά αίτια, η σουνιτική τρομοκρατία εμφανίστηκε σύντομα σε πολλά κράτη με μεγάλο ισλαμικό πληθυσμό. Πέρα από τις δολοφονίες και τις ομηρίες του τρίτου κύματος, οι «επιθέσεις αυτοκτονίας» υπήρξαν οι καινοτόμες τακτικές του κύματος αυτού, με αποτέλεσμα οι ισλαμιστές τρομοκράτες, όντας δικτυωμένοι διεθνώς, να καταφέρουν σημαντικά και θανατηφόρα πλήγματα²⁵.

Το τέταρτο κύμα παρήγαγε μια οργάνωση με «πρωτοποριακές» μεθόδους ενεργείας και στρατολόγησης, στην ιστορία της τρομοκρατίας. Κύριο εκφραστή του τέταρτου κύματος αποτέλεσε η τρομοκρατική ισλαμική οργάνωση Al-Qaeda, της οποίας ηγείται ο Σαουδάραβας Οσάμα Μπιν Λάντεν. Η Al-Qaeda, επιδιώκει να δημιουργήσει ένα ενιαίο κράτος για όλους τους μουσουλμάνους, ένα κράτος που υπήρχε κάποτε και ένα κράτος που διέπεται από το ισλαμικό νόμο της Σαρία. Καίτοι στο παρελθόν, κάθε τρομοκρατική οργάνωση αποτελούνταν από μια ενιαία εθνική βάση ή ανθρώπους, η Αλ Κάιντα, αντιθέτως, αναζητά μέλη από όλα τα μέρη του τεράστιου σουνιτικού κόσμου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν ζήσει στη Δύση. Ο πρώτος στόχος της ήταν ο εξαναγκασμός των Αμερικανών να αποσύρουν στρατεύματα από τα «ιερά χώματά» τους, ενώ ο δεύτερος ήταν να δημιουργήσουν μια γενική οργή για την Αμερικανική επιρροή στα Παλαιστινιακά και Ιρακινά ζητήματα. Δεδομένου ότι η Αλ Κάιντα δεν πέτυχε κανέναν από τους στόχους της και οι πρώτες επιθέσεις δεν παρήγαγαν σχεδόν καμία απάντηση, οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου θα μπορούσαν να κατανοηθούν ως μια απελπισμένη προσπάθεια αναζωογόνησης της οργάνωσης, προκαλώντας αμέτρητες Αμερικανικές αντιδράσεις²⁶.

Στο πλαίσιο αυτής της θρησκευτικά υποκινούμενης τρομοκρατίας, βασίζεται και το τζιχαντιστικό κίνημα, το οποίο αναμένεται να απασχολήσει την παγκόσμια ατζέντα ασφαλείας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η εμφάνισή του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την Αραβική Άνοιξη και, ειδικά, με τις πολεμικές συγκρούσεις σε Συρία και Ιράκ. Σημείο αναφοράς είναι το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο αποτελεί για

²⁵ Ανδριώτης Σ., ο.π.

²⁶ Rapoport, D. C., ο.π.

τους «νέους» τζιχαντιστές ουτοπία, έμπνευση και το επίκεντρο ενός καινούριου και ολοκληρωτικού κινήματος, που έχει ήδη καταφέρει να πείσει δεκάδες χιλιάδες νεαρούς μουσουλμάνους να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους και να μεταβούν στα εμπόλεμα πεδία της Μέσης Ανατολής²⁷.

Ωστόσο, η ισλαμική τρομοκρατία καλλιεργεί ένα κλιμακούμενο φόβο στο εσωτερικό όλων των χωρών. Ο φόβος για μία επανάληψη των αιματηρών επιθέσεων είναι διάχυτος και αποδεικνύει το έλλειμμα που υφίσταται τόσο στη πρόληψη όσο και στην καταστολή τρομοκρατικών επιθέσεων από τον κρατικό μηχανισμό. Αυτό έχει ως συνέπεια, να αναδεικνύεται η δράση των εξτρεμιστών, οι οποίοι δημιουργούν ένα κλίμα ισλαμοφοβίας με ταυτόχρονη άνοδο του φαινομένου του ακροδεξιού λαϊκισμού. Το γεγονός αυτός, μας δημιουργεί την εντύπωση ότι το επόμενο κύμα της τρομοκρατίας το οποίο θα διαδεχθεί το θρησκευτικό, θα είναι αυτό της **ακροδεξιάς τρομοκρατίας**, όπως θα δούμε εκτενέστερα στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, μέσα από τις εκθέσεις Οργανισμών.

1.3. 11^Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2001:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΟΡΟΣΗΜΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

«Η τρομοκρατία είναι μέρος της σκοτεινής πλευράς της παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, δυστυχώς, αποτελεί μέρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας στον κόσμο.»

Αυτά ήταν τα στοιχεία του στρατηγού Colin Powell ενώπιον της Γερουσίας των ΗΠΑ τον Μάιο του 2001²⁸. Τα λόγια του αποδείχθηκαν τόσο προφητικά που την Τρίτη, 11 Σεπτεμβρίου 2001, η τρομοκρατία αυξήθηκε τόσο που κατέστη η πιο πιεστική και εκτεταμένη απειλή για την ανθρώπινη ζωή²⁹.

Το ιστορικό χτύπημα της Αλ Κάιντα³⁰ με τους χιλιάδες νεκρούς, επεφύλαξε βαθύτατες συνέπειες σε πολιτικό επίπεδο που διαρκούν ακόμα και σήμερα. Τέσσερα επιβατικά αεροσκάφη κατελήφθησαν από 19 μέλη της οργάνωσης, με τα δύο από αυτά να

²⁷ Ανδριώτης Σ., ο.π.

²⁸ Secretary of State Colin L. Powell, Testimony on Counterterrorism Before the Senate Appropriations Subcommittee on Commerce, Justice, State, and the Judiciary, Washington, D.C., May 8, 2001, ανακτήθηκε από Evolution of U.S. Counterterrorism Policy, διαθέσιμο στο <https://epdf.pub/evolution-of-us-counterterrorism-policy.html>

²⁹ A world war against terrorism, 22/09/2001, volume 358, issue 9286, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06170-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06170-0/fulltext)

³⁰ Η πιο καταστροφική πράξη που αποδόθηκε στην Αλ Κάιντα ήταν η σειρά επιθέσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, βλ. McCarthy Michael, USA talks of war after more than 5000 killed in terrorist attacks, Special Report, Volume 358, Issue 9286, σελ. 939, 22/09/2001, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06116-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06116-5/fulltext).

Ο Οσάμα Μπιν Λάντεν αρνήθηκε αρχικά τη συμμετοχή του οργανισμού του, αλλά αργότερα το 2004 αναγνώρισε την ευθύνη του οργανισμού του βλ. The Al-Qa'idah group had nothing to do with the 11 September attacks, Khilafah, 28 September 2001, διαθέσιμο στο <https://web.archive.org/web/20020111073623/http://www.khilafah.com/1421/category.php?DocumentID=2392>

γκρεμίζουν τους Διδύμους Πύργους, στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου μέσα στην καρδιά της Νέας Υόρκης. Το τρίτο χτύπησε το αμερικανικό Πεντάγωνο στο Άρλινγκτον της Βιρτζίνια και το τέταρτο κατέπεσε σε μία μεγάλη έκταση κοντά στο Σάνκσβιλ της Πενσυλβάνια. Όλοι οι επιβαίνοντες στα αεροπλάνα έχασαν τη ζωή τους, με τα συνολικά θύματα να ανέρχονται κοντά στα 3.000 και τους τραυματίες στους 8.900³¹.

Η πρώτη επίθεση πραγματοποιήθηκε στις 8:45 π.μ. τοπική ώρα Νέας Υόρκης, όταν ένα επιβατηγό αεροσκάφος της American Airlines, Boeing 767, προσέκρουσε στους τελευταίους ορόφους του βόρειου πύργου του ουρανοξύστη, ενώ ένα δεύτερο χτύπησε το νότιο πύργο του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου³².

Όταν ενημερώθηκε για τη δεύτερη συντριβή, ο Αμερικανός πρόεδρος Τζορτζ Μπους, ο οποίος βρισκόταν στη Sarasota της Φλόριντα, δήλωσε ότι οι ΗΠΑ ήταν υπό «εμφανή τρομοκρατική επίθεση» και εξαφανίστηκε από τις Μυστικές Υπηρεσίες. Στις 9:40 π.μ., η Αμερικανική Ομοσπονδιακή Διοίκηση Αερομεταφορών διέταξε όλα τα αεροσκάφη στον Αμερικανικό εναέριο χώρο να προσγειωθούν αμέσως και να εκτρέψουν τις εισερχόμενες διεθνείς πτήσεις στον Καναδά. Ωστόσο, 3 λεπτά αργότερα, ένα τρίτο Boeing 757 της Αμερικανικής Αεροπορίας που είχε αναχωρήσει από το αεροδρόμιο Dulles, προσέκρουσε στο Πεντάγωνο³³.

Εν τω μεταξύ, ένα τέταρτο αεροσκάφος, με προορισμό το Σαν Φρανσίσκο, συντρίβει σε ένα κενό πεδίο σε μία μεγάλη έκταση κοντά στο Σάνκσβιλ της Πενσυλβάνια. Το αεροπλάνο είχε αντιστρέψει την πορεία του και φάνηκε να κατευθύνεται προς στόχους στην περιοχή της Ουάσιγκτον, όταν οι επιβάτες που είχαν μάθει για τις άλλες επιθέσεις μέσω τηλεφωνικών κλήσεων, προφανώς προσπάθησαν να ανακτήσουν το αεροσκάφος από τρεις άνδρες που είχαν οπλιστεί με μαχαίρια και ισχυρίστηκαν ότι είχαν βόμβα³⁴.

Σύμφωνα με το Ομοσπονδιακό Γραφείο Διερεύνησης των ΗΠΑ, τα αεροπλάνα δέχθηκαν αεροπειρατεία από 19 άνδρες οπλισμένους με μαχαίρια. Όλα είχαν ονόματα από τη Μέση Ανατολή. Ορισμένοι από αυτούς είχαν ζήσει εδώ και αρκετά χρόνια στις ΗΠΑ, έχοντας αποκτήσει οικογένειες και αρκετοί είχαν εκπαιδευτεί σε αεροπειρατείες στα αεροσκάφη των ΗΠΑ. Μέχρι στιγμής καμία οργάνωση δεν έχει αναλάβει την ευθύνη για τις επιθέσεις, αλλά αξιωματούχοι των ΗΠΑ δήλωσαν ότι

³¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το τρομοκρατικό χτύπημα βλ. Bergen L. Peter, September 11 attacks, διαθέσιμο στο <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks>

³² McCarthy Michael, USA talks of war after more than 5000 killed in terrorist attacks, Special Report, Volume 358, Issue 9286, σελ. 939, 22/09/2001, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06116-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06116-5/fulltext)

³³ ibid

³⁴ ibid

πιστεύουν ότι η ομάδα είχε δεσμούς με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, έναν Σαουδικό Αραβικό ο οποίος είναι εφημέριος εχθρός των ΗΠΑ³⁵.

Η τρομοκρατία ενισχύθηκε από την τηλεόραση. Και σε μια χώρα με τα πιο προηγμένα τεχνικά συστήματα ασφάλειας και επιτήρησης, είναι δύσκολο να κατανοηθεί η αποτυχία πληροφοριών που επέτρεψαν αυτές τις επιθέσεις. Οι δρόμοι του Μανχάταν, όντας λερωμένοι από σε σκόνη και θραύσματα, καθημερινά υπενθυμίζουν τον σχολαστικό συντονισμό και την επιτυχία με την οποία ολοκληρώθηκαν αυτές οι επιθέσεις. Και με αυτή τη σκηνή έρχεται η ψυχρή γνώση ότι η Αμερική και οι δυτικοί σύμμαχοί της είναι βαθιά ευάλωτοι καθώς έχουμε εισέλθει σε μια νέα εποχή υπερ-τρομοκρατίας, που έχει καταφέρει να διαβρώσει την εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο³⁶.

Ο κ. Μπους δήλωσε ότι οι ΗΠΑ «θα κυνηγήσουν και θα τιμωρήσουν τους υπεύθυνους» και δεν θα κάνουν καμία διάκριση μεταξύ των τρομοκρατών που διέπραξαν αυτές τις πράξεις και εκείνων που τους φιλοξένησαν³⁷. Οι πολιτικοί σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο δήλωσαν ως πράξεις πολέμου τη σκόπιμη καταστροφή του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου στη Νέα Υόρκη, την επίθεση στο Πεντάγωνο και την απόπειρα στόχευσης του Λευκού Οίκου³⁸. Ωστόσο, πολλοί έχουν εκφράσει την ανησυχία τους για την πιθανή αντίδραση των ΗΠΑ. Μία ημέρα μετά την επίθεση, το NATO επικαλέστηκε για πρώτη φορά το άρθρο 5 της Συνθήκης του, το οποίο θεωρεί ότι μια ένοπλη επίθεση εναντίον κάποιου από τα μέλη του είναι μια επίθεση εναντίον όλων. Η απόφαση δεσμεύει τα μέλη του NATO να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βίας, για να αποκαταστήσουν την ασφάλεια, αλλά δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα μέλη του NATO πρέπει να συμμετάσχουν ή ακόμη και να στηρίξουν οποιαδήποτε στρατιωτική δράση των ΗΠΑ. Παρ' όλα αυτά, ο Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου Τόνι Μπλερ δήλωσε «*Το γεγονός είναι ότι είμαστε σε πόλεμο με την τρομοκρατία*»³⁹.

Οι ΗΠΑ αργότερα εισέβαλαν στο Αφγανιστάν για να διαλύσουν την Αλ Κάιντα, γεγονός που πυροδότησε την κατάσταση και δημιούργησε ένα κλίμα μίσους και αντεκδίκησης, το οποίο γίνεται αντιληπτό από τις σημερινές τρομοκρατικές επιθέσεις των ξένων μαχητών.

³⁵ Οι αξιωματούχοι δήλωσαν ότι ο Μπιν Λάντεν σκηνοθετεί ένα παγκόσμιο διεθνές τρομοκρατικό δίκτυο το οποίο διοργάνωσε βομβιστική επίθεση με φορτηγό που υπέστη σοβαρές βλάβες στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου το 1993, δύο βομβιστικές επιθέσεις στη Σαουδική Αραβία που σκότωσαν περισσότερα από ένα βαθμό Αμερικανών στρατιωτών, βομβιστικές επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες σε Κένυα και Τανζανία που σκότωσαν 224 Αφρικανούς και 12 Αμερικανούς. Βλ. *ibid*

³⁶ A world war against terrorism, 22/09/2001, VOLUME 358, ISSUE 9286, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06170-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06170-0/fulltext)

³⁷ McCarthy Michael, ο.π.

³⁸ A world war against terrorism, ο.π.

³⁹ McCarthy Michael, ο.π.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αμέσως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, θορυβήθηκε ιδιαίτερα, έδειξε να κατανοεί την σοβαρότητα του φαινομένου και προέβη άμεσα σε ενέργειες που αποσκοπούσαν στην πρόληψη και τον περιορισμό της τρομοκρατίας, αναγνωρίζοντας στο «πρόσωπό» της το επόμενο θύμα της, όπως και έγινε, αρχής γενομένης με τα χτυπήματα σε Μαδρίτη και Λονδίνο τα επόμενα χρόνια.

1.4. 13^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2015:

Η ΒΑΝΑΥΣΗ ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η τρομοκρατία δεν αποτελεί ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο στην Ευρώπη⁴⁰. Σύμφωνα με το Global Terrorism Database, στα 15 πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα τα θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη⁴¹ είναι αριθμητικά λιγότερα από τα 15 τελευταία του εικοστού αιώνα. Εν τούτοις, αν και λιγότερα, οι τρομοκρατικές επιθέσεις είναι πιο προβεβλημένες από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης καθώς και τα πλέον ανεπτυγμένα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, που επιτρέπουν τη μετάδοση εικόνων και υπηρεσιών από το σημείο των επιθέσεων σε πραγματικό χρόνο. Συνέπεια όλων των παραπάνω, είναι να δίνεται μία στρεβλή εικόνα του μεγέθους του προβλήματος και να γιγαντώνεται η τρομοκρατική απειλή⁴².

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 συνιστά το τέλος της κλασικής εποχής της τρομοκρατίας και την αρχή της συνειδητοποίησης⁴³ ότι η ασφάλεια των κρατών παραμένει διάτρητη και εκτεθειμένη σε κινδύνους που ούτε η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας μπορεί να αποτρέψει. Την επόμενη μέρα, η Διεθνής κοινότητα αντιλαμβάνεται ευρέως για πρώτη φορά ότι η τρομοκρατία έχει πλέον αλλάξει πρόσωπο, ότι έχει διεθνοποιηθεί⁴⁴. Κατανοεί ότι έχει παύσει να εντοπίζεται σε συγκεκριμένες περιοχές του πλανήτη και να χαρακτηρίζεται από καθορισμένα αίτια και πρωταγωνιστές.

Είναι προφανές ότι, στη «νέα τρομοκρατία» ή «μεταμοντέρνα τρομοκρατία»⁴⁵, έχει διαφοροποιηθεί τόσο η ρητορική των δραστών, η οποία εμπεριέχει πλέον μία ευρεία αμφισβήτηση της διαμόρφωσης της παγκόσμιας τάξης και ειδικότερα του δυτικού τρόπου ζωής, όσο και η δομή των τρομοκρατικών ομάδων καθώς αποτελείται πλέον από πολλούς αυτόνομους πυρήνες, που λειτουργούν χωρίς να υπόκεινται στον άμεσο έλεγχο μιας κεντρικής ηγεσίας, όπου ο συνδετικός τους κρίκος είναι μόνο

⁴⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 7

⁴¹ Global Terrorism Index 2017, <http://visionofhumanity.org/indexes/terrorism-index/>, <https://ourworldindata.org/terrorism>, <https://start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd>

⁴² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 9

⁴³ ακόμα και από τους πιο επιφυλακτικούς

⁴⁴ Χορτάτος Κ., Διεθνής τρομοκρατία, Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας, εκδ. Σάκουλας, Αθήνα 2003, σελ. 83.

⁴⁵ Βλ. Europol, Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited, November 2016, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited>

ιδεολογικός⁴⁶. Ωστόσο, παραμένει ίδιος ο σκοπός τους· να επικεντρωθεί η προσοχή της κοινής γνώμης στα θέματα που οι τρομοκράτες επιθυμούν με τις ενέργειές τους.

Εν τούτοις, αυτό που αλλάζει είναι ότι απουσιάζει ένα αίτημα, το οποίο αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των μορφών τρομοκρατίας που αναλύθηκαν, που βοηθάει τις αρχές ασφαλείας καθώς η διαπραγμάτευση της ικανοποίησης του μπορεί να αποτρέψει το τρομοκρατικό χτύπημα. Η απειλή έχει γίνει πλέον διαρκής και ο τόπος, ο τρόπος και ο χρόνος εκδήλωσης της επίθεσης απρόβλεπτοι⁴⁷. Οι στόχοι που επιλέγονται πλέον δεν είναι πολιτικοί ή οικονομικοί, αλλά ένα πλήθος ανυποψίαστων πολιτών, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως το μέσο μετάδοσης του μηνύματος. Ανάλογα με το πόσο ισχυρά θα ηχήσει αυτό το μήνυμα, καλλιεργείται και η πίστη τους ότι θα εισακουστεί είτε από τους πολιτικούς και οικονομικούς δρώντες, προκειμένου να στραφούν προς την επιθυμητή κατεύθυνση των δραστών, είτε από τις κοινωνίες, προκειμένου να αφυπνιστούν⁴⁸.

Η δράση του κυρίου του εκφραστή της νέας μορφής απειλής, της Αλ Κάιντα, εναντίον αφενός όλων εκείνων των άπιστων κυβερνήσεων του ισλαμικού έθνους (Umma)⁴⁹ που εγκαταλείπουν το Ισλάμ και παρακμάζουν, ακολουθώντας δυτικές πολιτισμικές και κοινωνικές αντιλήψεις οργάνωσης των κοινωνιών τους⁵⁰, αφετέρου του δυτικού τόξου που ηγείται του πολέμου ενάντια στο Ισλάμ, δημιουργεί έκδηλη ανησυχία στην ηγεσία των κρατών-μελών και στους Ευρωπαίους πολίτες. Παρ' όλα αυτά, αν και η τρομοκρατική αυτή η ομάδα διαθέτει ένα δίκτυο με χιλιάδες διασκορπισμένα μέλη σε όλο τον κόσμο, στερείται γεωγραφικής έδρας και ιδιαίτερης υποδομής. Επιπλέον, χρησιμοποιεί τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να καλλιεργεί το μίσος και το φόβο. Συνεπώς, η απειλή ενός τρομοκρατικού χτυπήματος εντός των κρατών-μελών υπάρχει μεν αλλά θεωρείται, όμως, μέχρι στιγμής ως ένα ενδεχόμενο. Η δε μαζική κινητοποίηση της δυτικής Συμμαχίας και η έναρξη του πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία με κύριο πεδίο εκδήλωσης την περιοχή του Αφγανιστάν, δημιουργεί σύντομα έναν εφησυχασμό λόγω της στρατιωτικής υπεροπλίας των δυτικών δυνάμεων, με αποτέλεσμα το αίσθημα της απειλής σταδιακά να φθίνει.

Η ριζική μετατροπή απειλής έγινε την περίοδο 2002-2003 και περισσότερο μετά την επέμβαση στο Ιράκ, όταν αυτόνομοι τρομοκρατικοί πυρήνες ξεκίνησαν να αναπτύσσονται στο εσωτερικό των χωρών της δύσης, οι οποίοι δεν είχαν μόνο μερική διασύνδεση με την Al Qaeda και άλλες οργανώσεις. Στη διάρκεια αυτής της

⁴⁶ ένα προπαγανδιζόμενο τυφλό μίσος ενάντια στην παγκόσμια τάξη πραγμάτων

⁴⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 10

⁴⁸ Για παράδειγμα, τα θύματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου είναι περισσότερα από το σύνολο των θυμάτων των τρομοκρατικών ενεργειών ολόκληρης της δεκαετίας του '70. Αυτό σημαίνει ότι ενώ οι τρομοκρατικές επιθέσεις έχουν μειωθεί, τα θύματα που προκαλούνται από αυτές έχουν αυξηθεί ραγδαία.

⁴⁹ Umma, σημαίνει η κοινότητα των Μουσουλμάνων που συνδέεται με δεσμούς θρησκείας.

⁵⁰ Μάξης Ι., Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες ανίρεσής τους, Γεωστρατηγική, Ιανουάριος-Απρίλιος 2005, τχ 7, σελ. 26

περιόδου, οι ευρωπαϊκές χώρες συνειδητοποίησαν τη ριζοσπαστικοποίηση ανάμεσα στους πολίτες τους, καθώς μέχρι τότε θεωρούσαν ότι η Ευρώπη αποτελούσε απλώς μέρος για στρατολόγηση, υποστήριξη και χρηματοδότηση και όχι για τη διεξαγωγή ένοπλων επιθέσεων. Συγχρόνως, ήρθαν αντιμέτωποι με την σοκαριστική ιδέα ότι οι άνθρωποι που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην Ευρώπη είναι πρόθυμοι να πραγματοποιήσουν μαζικές επιθέσεις στην πατρίδα τους. Το φαινόμενο της εσωτερικής τρομοκρατίας άλλαξε διάσταση με την επιστροφή Ευρωπαίων «αλλοδαπών μαχητών» από τις ζώνες πολέμου του Αφγανιστάν και του Ιράκ⁵¹.

Το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και τη Μεγάλη Συρία (ISIS⁵²) ή Ισλαμικό Κράτος (IS⁵³) ή DAESH⁵⁴ είναι μια ένοπλη ομάδα Σουνιτών τζιχαντιστών που στοχεύει στην εδραίωση και την επέκταση του Χαλιφάτου⁵⁵, ενώ διοικείται σύμφωνα με τον Ισλαμικό νόμο της Sharia. Η ομάδα αυτή ανακαλύφθηκε πολύ αργά, αν και γεννήθηκε χρόνια πριν ως αρμός της Al Qaeda στο Ιράκ, όταν το καθεστώς του Saddam Hussein κατέρρεε και οι ΗΠΑ πραγματοποιούσαν επέμβαση στο Ιράκ. Εγκαινιάστηκε με αυτό τον τρόπο, ένας φαύλος κύκλος αστάθειας και συγκρούσεων στην περιοχή, ενώ σήμερα έχει πάρει τη μορφή θρησκευτικού εμφύλιου πολέμου. Αν και οι ΗΠΑ κατάφεραν το 2007 να περιορίσουν τη δυναμική της οργάνωσης, μετά την αποχώρηση των αμερικάνικων στρατευμάτων το 2011, η ISIS άρχισε να κορυφώνει τη δράση της, φτάνοντας σταδιακά στη δημιουργία του αποκαλούμενου Χαλιφάτου⁵⁶.

Μετά την ανακήρυξη του «Ισλαμικού Χαλιφάτου» το 2014 η «νέα τρομοκρατία» λαμβάνει νέα χαρακτηριστικά. Πλέον, ο πόλεμος απέναντι στους «απίστους», είτε αυτός αφορά στους ομοεθνείς των μαχητών ισλαμιστών, που παρεκκλίνουν από το ορθόδοξο Ισλαμικό δίκαιο, είτε σε αυτούς στα υπόλοιπα έθνη που δεν ασπάζονται τον θείο νόμο του Μωάμεθ, εμφανίζεται, σε σχέση με το παρελθόν, με μία σημαντική ποιοτική και ποσοτική μετάλλαξη. Το ισλαμικό κράτος διαθέτει συντεταγμένο στρατό⁵⁷, υποδομές δίκτυα και μηχανισμό στρατολόγησης. Χρησιμοποιεί ευρέως τα μέσα της παγκοσμιοποίησης που το ίδιο καταδικάζει, προκειμένου να κινητοποιήσει ολόκληρους πληθυσμούς στον αγώνα του ενάντια στο δυτικό εχθρό.

Ο βαθμός αυτονομίας και η στρατηγική της ISIS την κατέστησαν κεντρικό πυλώνα του παγκόσμιου τζιχαντιστικού κινήματος και ενίσχυσαν σημαντικά τον βαθμό

⁵¹ Καρατράντος Τ., «Σφάξε με Αγά μου να Αγιάσω», Ισλαμικό κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2016, σελ. 29

⁵² Islamic State in Iraq and Greater Syria

⁵³ Islamic State

⁵⁴ al Dawla al Islamiya fi al Iraq wa al Sham

⁵⁵ Ενιαίου διεθνικού ισλαμικού κράτους στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική

⁵⁶ Καρατράντος Τ., ο.π., σελ. 30

⁵⁷ Βλ. Frontex, Risk Analysis for 2018, σελ. 30, διαθέσιμο στο <https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/ra-2018>

επικινδυνότητάς της⁵⁸. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Kindar⁵⁹, το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της οργάνωσης είναι η δυνατότητά της να επιβιώνει. Η ISIS είναι η χαρακτηριστική περίπτωση της περιφερειακής τρομοκρατικής οργάνωσης, την οποία έως αυτή τη στιγμή αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η διεθνής κοινότητα⁶⁰.

Έτσι, στην πρώτη και τη δεύτερη μισή δεκαετία του νέου αιώνα υπήρξε μία περίοδος σχετικής ασφάλειας στο εσωτερικό των κρατών μελών, αφού τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην Ευρώπη είναι σημαντικά⁶¹ μεν, μετρημένα στα δάχτυλα του ενός χεριού δε. Μέχρι τότε οι επιθέσεις αυτοκτονίας λάμβαναν χώρα εκτός της γηραιάς Ηπείρου και αποτελούσαν εικόνες, που μεταφέρονταν στα ευρωπαϊκά νοικοκυριά κυρίως μέσα από τους τηλεοπτικούς δέκτες και τα δελτία ειδήσεων.

Μέχρι εκείνη τη στιγμή, η πολιτική προσοχή ήταν στραμμένη στην κρίση της ζώνης του ευρώ, στις Ευρωπαϊκές εκλογές, στη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση. Εν τούτοις, το τρομοκρατικό χτύπημα στο σατυρικό περιοδικό Charlie Hebdo το 2015 βρίσκει την Ευρώπη να «ξυπνά» μέσα από ένα λήθαργο⁶². Ξαφνικά, λοιπόν, οι ευρωπαίοι συνειδητοποιούν ότι ένα φαινόμενο το οποίο εμφανίζονταν για τους περισσότερους ως μακρινό αποκτά τα χαρακτηριστικά μιας συγκεκριμένης, απτής πραγματικότητας.

Η βάνανση αφύπνιση της ΕΕ, που σηματοδότησε την άμεση αντίδρασή της απέναντι στην τρομοκρατία, επήλθε την 13^η Νοεμβρίου του 2015. Το απόγευμα εκείνης της ημέρας, σημειώθηκε μια σειρά από βίαιες επιθέσεις στο 10ο και 11ο διαμέρισμα του Παρισιού, στη Γαλλία, και στο προάστιο του Σαιν-Ντενί, δέκα μόλις μήνες μετά την επίθεση στα γραφεία του Charlie Hebdo και ένα εβραϊκό παντοπωλείο τον Ιανουάριο όπου είχαν σκοτωθεί δεκαεπτά άνθρωποι⁶³, παρά το γεγονός ότι οι Γαλλικές αρχές ασφαλείας βρίσκονταν σε κατάσταση υψηλής ετοιμότητας.

⁵⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, ιστορική εξέλιξη και σύνδεση της Al Qaeda με την ISIS βλ. Jean-Pierre Filiu, Al Qaeda is Dead, Long Live Al Qaeda, Carnegie Endowment for International Peace, 22/04/2014, <https://carnegie-mec.org/diwan/55401>

⁵⁹ Kindar M. J., Al Qaeda in Iraq, CSIS, Case Study Number 1, Ιούνιος 2011, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/110614_Kirdar_AlQaedaIraq_Web.pdf

^{60 60} Καρατράντος Τ., ο.π., σελ. 39

⁶¹ Για τα τρομοκρατικά χτυπήματα στον 21^ο αιώνα βλ. Comment l'Union européenne lute contre le terrorisme, Toute l'Europe, 31/05/2018, <https://www.touteleurope.eu/actualite/comment-l-union-europeenne-lutte-t-elle-contre-le-terrorisme.html>

⁶² Βλ. L'Europe face à une nouvelle vague de terrorisme à partir de 2015 (V17), <https://club.bruxelles2.eu/2016/01/n32-leurope-face-a-une-nouvelle-vague-de-terrorisme/>

⁶³ Randolph Eric and Simon Valmary, «More than 120 people killed in Paris 'terror' attacks». Yahoo! News. Agence France-Presse, 14 Νοεμβρίου 2015, https://news.yahoo.com/least-120-dead-paris-attacks-investigation-source-pta-013205822.html;_ylt=AwrC1DFcskZWYBkAKh_QtDMD;_ylu=X3oDMTByOHZyb21tBGNvbG8D_YmYxBHBvcwMxBHZ0aWQDBHNiYwNzcg--

Στις 21:20 και για τρεις ώρες περίπου ⁶⁴ πραγματοποιήθηκαν τρεις ξεχωριστές εκρήξεις και έξι μαζικοί πυροβολισμοί⁶⁵, συμπεριλαμβανομένων εκρήξεων στο Σταντ ντε Φρανς στο Σαιν-Ντενί, βόρεια του κέντρου της πρωτεύουσας⁶⁶, και στο Ιλ-ντε-Φρανς. Οι πρώτες επιθέσεις ⁶⁷ έλαβαν χώρα στις 21:20 ⁶⁸, όταν τρομοκράτες πυροβόλησαν τα άτομα που βρίσκονταν έξω από ένα καφέ-μπαρ, ενώ στη συνέχεια επιτέθηκαν στο εστιατόριο Le Petit Cambodge, δολοφονώντας έντεκα άτομα⁶⁹.

Στη συνέχεια, ένας άνδρας με πολυβόλο ⁷⁰ άνοιξε πυρ εναντίον ατόμων που βρισκόταν στην ταράτσα του ιταλικού εστιατορίου La Casa Nostra, στην Rue de la Fontaine-au-Roi⁷¹. Ο γενικός εισαγγελέας του Παρισιού ανέφερε πως σε αυτό το σημείο υπήρξαν πέντε νεκροί⁷².

Στις 21:30, στο βόρειο τμήμα της πόλης, τρεις ακόμη βομβιστές αυτοκτονίας ανατινάχθηκαν έξω από το εθνικό στάδιο Stade de France, όπου η Γαλλία έπαιζε τη Γερμανία σε διεθνή ποδοσφαιρικό αγώνα, με αποτέλεσμα να αναφερθούν πέντε θάνατοι⁷³ ενώ παράλληλα άλλοι δέκα άνθρωποι σκοτώθηκαν μετά από έκρηξη σε ένα μπαρ κοντά στο γήπεδο. Τον αγώνα έτυχε να παρακολουθεί ο Πρόεδρος της Γαλλίας Φρανσουά Ολλάντ ⁷⁴, ο οποίος αποχώρησε με ασφάλεια από τον χώρο ⁷⁵ και συναντήθηκε με τον Υπουργό Εσωτερικών για να συντονίσουν την αντιμετώπιση της έκτακτης κατάστασης.

⁶⁴ «Soudain, l'une des bombes explose en plein match». 20 minutes (Switzerland), on entend clairement, sur cette vidéo, la détonation de 21h16, <https://www.20min.ch/ro/sports/football/story/Soudain--l-une-des-bombes-explose-en-plein-match-27994743>

⁶⁵ Τα έξι σημεία του Παρισιού που χτύπησαν οι τρομοκράτες, naftemporiki.gr, 14/11/2019, <https://www.naftemporiki.gr/story/1030591/ta-eksi-simeia-tou-parisiou-pou-xtupisan-oi-tromokrates>

⁶⁶ Nossiter Adam, Gladstone Rick, «Paris Attacks Kill More Than 100, Police Say, Border Controls Tightened», 13/11/2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/14/world/europe/paris-shooting-attacks.html>

⁶⁷ Για το πλήρες ιστορικό της επίθεσης στο Παρίσι την 13/11/2019 βλ. Three Hours of Terror in Paris, Moment by Moment, <https://www.nytimes.com/interactive/2015/11/13/world/europe/paris-shooting-attacks.html>

⁶⁸ Stanglin Doug, «At least 46 dead in attacks in central Paris», USA Today, 13/11/2015, <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2015/11/13/multiple-deaths-reported-after-shootings-explosions-paris/75727746/>

⁶⁹ Rawlinson Kevin, «Fatal shootings and explosion reported in Paris – live», The Guardian. 13/11/2015, <https://www.theguardian.com/world/live/2015/nov/13/shootings-reported-in-eastern-paris-live>

⁷⁰ «Paris attacks: What we know». BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>

⁷¹ Τρία χρόνια από το μακελειό του Bataclan στο Παρίσι -Η πιο φονική τρομοκρατική επίθεση στη Γαλλία, Πηγή: iefimerida.gr - <https://www.iefimerida.gr/news/458238/tria-hronia-apo-makeleio-toy-bataclan-sto-parisi-i-pio-foniki-tromokratiki-epithesi-sti>

⁷² Rawlinson Kevin, ο.π.

⁷³ Randolph, Eric and Simon Valmary, ο.π.

⁷⁴ Alter, Charlotte, «Dozens Feared Dead in Night of Violence in Paris», 13/11/2015 <https://time.com/4112277/shootings-explosion-reported-in-paris/>

⁷⁵ Nossiter Adam, Gladstone Rick, ο.π.

Στις 21:50, δύο δράστες πυροβόλησαν προς τον υπαίθριο χώρο του εστιατορίου La Belle Équipe, από τα πυρά των οποίων σκοτώθηκαν 18 άνθρωποι⁷⁶. Ωστόσο, η επίθεση με τα περισσότερα θύματα πραγματοποιήθηκε στο Θέατρο Μπατακλάν, το οποίο είχε προσελκύσει πλήθος κόσμου λόγω της συναυλίας των Eagles of Death Metal. Ενώ το μουσικό συγκρότημα αποθεωνόταν από ένα κοινό χιλίων πεντακοσίων ανθρώπων και ενώ είχε περάσει ήδη μία ώρα από την έναρξη του προγράμματος, τρεις τζιχαντιστές με πολεμικά τυφέκια και χειροβομβίδες⁷⁷ μπήκαν στην αίθουσα και σκόρπισαν το θάνατο, πυροβολώντας αδιακρίτως. Της επίθεσης είχε προηγηθεί η χαρακτηριστική φράση «Allahu Akbar⁷⁸», επισημαίνοντας με αυτό τον τρόπο το ιδεολογικό τους υπόβαθρο.

Στις 22:00, οι ένοπλοι κράτησαν ομήρους 60-100 ακροατές της συναυλίας. Ένας μάρτυρας δήλωσε ότι ένας από τους ένοπλους είπε «αυτό είναι για τη Συρία»⁷⁹. Στις 00:15, οι τρομοκράτες άρχισαν να δολοφονούν τους ομήρους⁸⁰, με αποτέλεσμα η αστυνομία να πραγματοποιήσει έφοδο, προκειμένου να τους απελευθερώσει. Στις 00:58, η κρίση στο Θέατρο Μπατακλάν έληξε, με τον θάνατο των ενόπλων και αρχικό απολογισμό θυμάτων περίπου 100⁸¹, ο οποίος αναθεωρήθηκε αργότερα σε 87⁸².

Οι επιθέσεις του Παρισιού υπογράμμισαν, όπως έκανε η 11η Σεπτεμβρίου για τις ΗΠΑ, τη σημασία της εθνικής ασφάλειας. Ο Πρόεδρος Francois Hollande θέσπισε κατάσταση έκτακτης ανάγκης⁸³ αμέσως μετά τις 13 Νοεμβρίου 2015, για πρώτη φορά από το 2005⁸⁴ και έθεσε σε ισχύ δύο σχέδια εκτάκτου ανάγκης, το plan blanc⁸⁵ και το

⁷⁶ Melander, Ingrid and Marine Pennetier, «At least 120 dead in Paris attacks, Hollande declares emergency». Reuters 14/11/2015, <https://www.reuters.com/article/us-france-shooting/france-in-shock-after-islamist-attacks-kill-129-idUSKCN0T22IU20151114>

⁷⁷ Nossiter Adam, Higgins Andrew, «‘Scene of Carnage’ Inside Sold-Out Paris Concert Hall». The New York Times 13/11/2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/14/world/europe/paris-attacks.html>

⁷⁸ Στα αραβικά σημαίνει ο Θεός είναι Μεγάλος και χρησιμοποιείται ευρέως από τους τζιχαντιστές κατά την έναρξη των επιθέσεων τους.

⁷⁹ Paris shooting: terrorists attack French capital - as it happened on Friday Nov 13, The Daily Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995543/Paris-shooting-terrorists-attack-french-capital-as-it-happened-on-Friday-Nov-13.html>

⁸⁰ Nossiter Adam, Higgins Andrew, ο.π.

⁸¹ «Paris attacks updates». BBC News, <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-34815972>

⁸² Rawlinson Kevin, «Fatal shootings and explosion reported in Paris – live». The Guardian 13/11/2015, <https://www.theguardian.com/world/live/2015/nov/13/shootings-reported-in-eastern-paris-live>

⁸³ <https://www.bbc.com/news/world-europe-34823938>

⁸⁴ Nossiter Adam, Breeden Aurelien, Clark Nicola, «Paris Attacks Were an 'Act of War' by ISIS, Hollande Says». The New York Times, 14/11/2015, <https://www.nytimes.com/2015/11/15/world/europe/paris-terrorist-attacks.html>

⁸⁵ λευκό σχέδιο διαχείρισης αυξημένου αριθμού θυμάτων, για το Ιλ ντε Φρανς. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. «Attaques à Paris : "Plan blanc" d'urgence et de crise à l'AP-HP». Europe 1, <https://www.europe1.fr/faits-divers/attaques-a-paris-plan-blanc-durgence-et-de-crise-a-lap-hp-2620155>

plan rouge⁸⁶. Θεωρήθηκε το πιο θανατηφόρο τρομοκρατικό χτύπημα στην Ευρώπη μετά τις βομβιστικές επιθέσεις της Μαδρίτης το 2004. Επίσης, τόνισε ότι οι σχεδόν ταυτόχρονες επιθέσεις στο Παρίσι, που σκότωσαν τουλάχιστον 128 άτομα, ήταν μια «πράξη πολέμου» που διοργάνωσε η τρομοκρατική ομάδα του Ισλαμικού Κράτους, η οποία « επιτέθηκε με έναν δειλό και βίαιο τρόπο». Για το λόγο αυτό, « η Γαλλία θα είναι ανελέητη στην απάντησή της προς τους μαχητές του Ισλαμικού Κράτους», υποσχόμενος ότι θα χρησιμοποιήσει όλα τα νόμιμα μέσα, σε κάθε πεδίο μάχης, μαζί με τους συμμάχους της Γαλλίας⁸⁷.

Το Ισλαμικό Κράτος εξέδωσε ανακοίνωση, λέγοντας ότι «οκτώ αδέρφια που φορούν εκρηκτικές ζώνες και φέρουν τουφέκια επίθεσης» είχαν εκτελέσει τις επιθέσεις σε «προσεκτικά επιλεγμένους» στόχους και ήταν μια απάντηση στη συμμετοχή της Γαλλίας στις αεροπορικές επιθέσεις σε μαχητές της Συρίας και του Ιράκ⁸⁸.

Η αμηχανία που χαρακτηρίζει αρχικά την αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά από αυτό το γεγονός⁸⁹, γίνεται στην πορεία εγρήγορση μετά από τον «χορό» των τρομοκρατικών επιθέσεων τον Μάρτιο του 2016 τις Βρυξέλλες, τον Ιούνιο του 2016 στη Νίκαια, τον Δεκέμβριο 2016 στο Βερολίνο, το Μάρτιο του 2017 στο Λονδίνο, το Μάιο του ίδιου έτους στο Μάντσεστερ και τον Αύγουστο του 2017 στη Βαρκελώνη⁹⁰.

⁸⁶ κόκκινο σχέδιο αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε όλη την πόλη. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. *ibid*

⁸⁷ Paris attacks: Hollande blames Islamic State for 'act of war', BBC News, 14/11/2015, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34820016>

⁸⁸ *ibid*

⁸⁹ Για πρώτη φορά δε συγκαλείται Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επί ενός τόσο σημαντικού θέματος, όταν στο παρελθόν είχε κατ' επανάληψη συμβεί για ανάλογο γεγονός.

⁹⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 12

« Freedom loses much of its meaning if it cannot be enjoyed in a secure environment and with the full backing of a system of justice in which all Union citizens and residents can have confidence »
(Ανακοίνωση της Επιτροπής 1998)⁹¹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΩΣ ΧΩΡΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Το ποινικό δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση εκφράζεται μέσα από το Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (εφεξής ο «Χώρος»), ο οποίος προβλέπεται στον Τίτλο VI της ΣΛΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά την εξέλιξη των τρομοκρατικών χτυπημάτων στον Χώρο της, προσπαθεί μέσα από ποινικό της δίκαιο και κατ' επέκταση μέσα από το Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης να θωρακίσει τα κράτη μέλη και τους πολίτες της, έναντι επικείμενων τρομοκρατικών ενεργειών⁹².

Ξεκινώντας με τον ορισμό του, θα μπορούσαμε να ορίσουμε το Χώρο, ως τον εσωτερικό χώρο της Ένωσης εντός του οποίου διασφαλίζεται η πρωταρχία των δικαίων κανόνων και οι ευρωπαίοι πολίτες, όπως επίσης και εκείνοι των τρίτων χωρών που βρίσκονται νόμιμα στο Χώρο, κυκλοφορούν χωρίς συνοριακούς ελέγχους, χωρίς να διακινδυνεύεται η ασφάλειά τους αλλά και η ασφάλεια των κρατών μελών⁹³.

⁹¹ «η ελευθερία χάνει μεγάλο μέρος της σημασίας της, αν δεν μπορεί να βιωθεί μέσα σε ασφαλές περιβάλλον, με πλήρη υποστήριξη ενός συστήματος δικαιοσύνης, στο οποίο να μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη όλοι οι πολίτες της Ένωσης και οι διαμένοντες σ' αυτήν».

Ανακοίνωση της Επιτροπής «προς μια ζώνη ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» COM (1998) 459 τελ., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1998:0459:FIN:EN:PDF>

⁹² Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο & Συνθήκη της Λισσαβώνας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011, σελ.

⁹³ Παπαγιάννης Δ., Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Τρίτη έκδοση, εκδ. Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, σελ. 485

Κατανοούμε επομένως ότι, η έννοια του Χώρου δεν είναι αυστηρά προσδιορίσιμη, αφού οι ίδιες οι έννοιες που τον αποτελούν δεν μπορούν να προσδιοριστούν επακριβώς, τουλάχιστον με νομικά κριτήρια. Επιπλέον, παρατηρούμε ότι η έννοια δεν οριοθετείται με σαφήνεια από τις Συνθήκες, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια. Αντιθέτως, είναι αναγκαστικά γενική, αφήνοντας ικανά περιθώρια διακριτικής ευχέρειας για περαιτέρω διάπλάσή του⁹⁴.

Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης έχει ως πρωταρχικό πεδίο αναφοράς τον πολίτη για χάρη του οποίου δημιουργείται και η έννοια του Χώρου περικλείει και ανάγει στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης την ουσία, που ονομάζουμε «κράτος δικαίου»⁹⁵.

Η συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε το 1999⁹⁶, έδωσε ουσιαστική ώθηση στη δημιουργία του Χώρου, καθώς αποφασίστηκαν οι συγκεκριμένοι στόχοι που πρέπει να επιδιωχθούν. Ωστόσο, τα σχετικά μέτρα στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας άρχισαν να λαμβάνονται ήδη με τη λειτουργία των Συνθηκών, ενώ οι νέοι φιλόδοξοι στόχοι της Επιτροπής ως προς τα σχετικά θέματα, τέθηκαν με το νέο πρόγραμμα της Στοκχόλμης⁹⁷ που διαδέχεται εκείνο της Χάγης⁹⁸.

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μια αναδρομή του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης μέσα από τις Συνθήκες που υπεγράφησαν. Παράλληλα, θα εξεταστεί το πώς η εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας επέδρασε στη διαμόρφωση του Χώρου, ενώ θα μελετηθούν οι πράξεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 έως σήμερα.

2.1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Το δίκαιο της ΕΕ διακρίνεται σε πρωτογενές και παράγωγο. Η νομική βάση για όλες τις μορφές δράσης που αναπτύσσει η ΕΕ βασίζεται στις Συνθήκες (πρωτογενές δίκαιο). Αυτό σημαίνει ότι κάθε δράση της, έχει εγκριθεί εκούσια και με δημοκρατικές διαδικασίες από όλα τα κράτη μέλη της.

Οι Συνθήκες όντας δεσμευτικές συμφωνίες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, ορίζουν τους στόχους της, τους κανόνες που διέπουν τα θεσμικά της όργανα, τον τρόπο λήψης των αποφάσεων και τη σχέση της ΕΕ με τα κράτη μέλη της. Για το λόγο αυτό, τροποποιούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε η ΕΕ να γίνεται πιο αποτελεσματική και

⁹⁴ *ibid*

⁹⁵ *ibid*

⁹⁶ Έκθεση Ευρωπαϊκής Ένωσης 10/1999, αρθ. 1.6.1.

⁹⁷ ΕΕ 2010, C 115/1. Βλ. επίσης το σχέδιο δράσης της Επιτροπής COM (2010) 171 τελ.

⁹⁸ COM (2005) 184 τελ.

διαφανής, να προετοιμάζεται καλύτερα για τα νέα κράτη μέλη και να θεσπίζει νέες μορφές συνεργασίας⁹⁹, όπως η καθιέρωση του κοινού νομίσματος.

Ταυτόχρονα, μέσα από τις Συνθήκες που έχουν συναφθεί από τα κράτη μέλη της, έχει μεταβληθεί και το πρωτογενές δίκαιο, ώστε να προσαρμόζεται εγκαίρως στις εξελίξεις που αφορούν τη λειτουργία της ΕΕ. Μεταξύ άλλων, ένα φαινόμενο που επηρεάζει τη λειτουργία της είναι και αυτό της τρομοκρατίας, καθώς γεννά ανασφάλεια στους πολίτες της και έχει άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο σε όλους τους τομείς που αυτή (ΕΕ) προσπαθεί να προάγει. Στην παρούσα ενότητα θα καταγράψουμε την επίδραση της τρομοκρατίας στο πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο πριν όσο και μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας.

2.1.1. Πριν τη Συνθήκη της Λισσαβώνας

Η **Συνθήκη του Μάαστριχτ** (εφεξής ΣυνθΕΕ) αποτέλεσε την απάντηση των Ευρωπαίων Εταίρων σε τρέχουσες εξελίξεις¹⁰⁰, καθώς αποτέλεσε το επόμενο βήμα συνεργασίας και τον πλέον σημαντικό σταθμό στην εξελικτική πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να αποφευχθούν παρόμοια προβλήματα στο μέλλον.

Η Συνθήκη¹⁰¹ υπογράφεται στις 7 Φεβρουαρίου 1992 και τίθεται σε εφαρμογή την 1η Νοεμβρίου 1993. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιούργημα της συνθήκης, αποτελεί ένα νέο στάδιο στη διαδικασία μιας διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών, στην οποία οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους Πολίτες¹⁰².

Το ενωσιακό οικοδόμημα στηρίζεται σε τρεις πυλώνες. Στον πρώτο που τιτλοφορείται κοινοτικός πυλώνας(Τίτλοι I-IV), στο δεύτερο που περιλαμβάνει την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (Τίτλος V) και τρίτον στη συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων (Τίτλος VI)¹⁰³.

Ο δεύτερος και ο τρίτος πυλώνας συγκεντρώνουν πολιτικές οι οποίες αγγίζουν το σκληρό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας των κρατών-μελών¹⁰⁴. Για το λόγο αυτό, η κοινοτικοποίηση των θεμάτων που εμπίπτουν σε αυτούς τους πυλώνες, με τη

⁹⁹ Για τα πλήρη κείμενα των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλ. https://europa.eu/european-union/law/treaties_el

¹⁰⁰ Οι πολιτικές προκλήσεις που ταλανίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές τις δεκαετίας του 1990 είναι η ενοποίηση της Γερμανίας, η προοπτική διεύρυνσης με νέα κράτη-μέλη, η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ και ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας, βλ. Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ 196-197

¹⁰¹ Για το πλήρες κείμενο της Συνθήκης βλ. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf

¹⁰² άρθρο Α ΣυνθΕΕ

¹⁰³ Βλ. Περράκης Στέλιος, Η ευρωπαϊκή Ένωση σε μετεξέλιξη, Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 15-48

¹⁰⁴ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ 196-197

μεταφορά αρμοδιοτήτων από τα κράτη στην Ευρωπαϊκή κοινότητα, απαιτεί μία συνεργασία σε βάθος χρόνου και ένα πέρασμα μέσα από μία διαδικασία ωρίμανσης.

Προστιθέμενη αξία της Συνθήκης αποτέλεσε το γεγονός ότι για πρώτη φορά εισήχθη στο θεσμικό οικοδόμημα η Συνεργασία στη Δικαιοσύνη και στις Εσωτερικές Υποθέσεις (ΣΔΕΥ) και αποτέλεσε τον Τρίτο Πυλώνα, στον οποίο διατηρήθηκε ο διακυβερνητικός χαρακτήρας. Στον τρίτο πυλώνα υπό τον τίτλο VI «Συνεργασία στους τομείς δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων»¹⁰⁵, αναφέρονται ως «θέμα κοινού ενδιαφέροντος»: η πολιτική ασύλου, οι κανόνες που διέπουν τη διέλευση προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών και τον έλεγχο τους, η πολιτική όσον αφορά τη μετανάστευση και τους υπηκόους τρίτων χωρών, η καταπολέμηση της τοξικομανίας, η καταπολέμηση της απάτης διεθνούς κλίμακας, η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, η τελωνειακή συνεργασία, η αστυνομική συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας¹⁰⁶, σε συνδυασμό με τη διοργάνωση, σε επίπεδο Ένωσης, ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών στα πλαίσια Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol)¹⁰⁷.

Ωστόσο, στην εφαρμογή της, η συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, δεν αποδείχθηκε αποτελεσματική για τους κάτωθι λόγους: α) απουσία δικαστικού ελέγχου από το ΔΕΚ στον τρίτο πυλώνα που έθετε ζήτημα έλλειψης δημοκρατίας, καθόσον η ΣΔΕΥ περιέχει πτυχές που θίγουν θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων, β) ζητήματα αποτελεσματικότητας που απέρρεαν από το γεγονός ότι απαιτούνταν ομοφωνία για τη λήψη αποφάσεων στο Συμβούλιο, και τέλος γ) το ζήτημα της δια-πυλωνικότητας με την έννοια ότι υπήρχε ανάμειξη πρώτου (θεωρήσεις) και τρίτου πυλώνα (ΣΔΕΥ)¹⁰⁸.

Το πλαίσιο του τρίτου πυλώνα δεν ενθουσιάζει κανένα από τα κράτη μέλη καθώς κρίνεται ανεπαρκές. Οι ίδιοι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί λίγα μόλις χρόνια μετά την εφαρμογή του δεν διστάζουν να χαρακτηρίσουν το δημιούργημα της, την ένωση, ως χαμηλότερη των αναμενομένων προσδοκιών¹⁰⁹.

Ανάμεσα στα θέματα για τα οποία η διακυβερνητική διάσκεψη που ετοιμάζει την αναθεώρηση του Μάαστριχτ λαμβάνει εντολή να διαπραγματευτεί είναι και αυτό της τρομοκρατίας ως ένα πρόβλημα το οποίο προκαλεί σοβαρές ανησυχίες τους πολίτες

¹⁰⁵ άρθρα Κ-Κ9

¹⁰⁶ Δροσάκη Ασημένια, Μορφές Συνεργασίας και Πολιτικές για την τήρηση της Δημόσιας Τάξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Διπλωματική Εργασία, Π.Μ.Σ. Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Απρίλιος 2018, σελ. 15-16

¹⁰⁷ Άρθρο Κ1 της ΣΕΕ

¹⁰⁸ Δροσάκη Ασημένια, ο.π., σελ. 15-16

¹⁰⁹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 205

των κρατών-μελών και για το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να λάβει αποτελεσματική δράση¹¹⁰.

Η **συνθήκη του Άμστερνταμ**¹¹¹ καλείται να δώσει λύση στις υφιστάμενες αδυναμίες των προηγούμενων Συνθηκών. Στους στόχους πλέον τις ένωσης προστίθεται μεταξύ άλλων η διατήρηση και η ανάπτυξη της ένωσης ως χώρου «Ελευθερίας, ασφάλειας και Δικαιοσύνης μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας¹¹².

Η δημιουργία του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης αντικαθιστά τον στόχο της εγκαθίδρυσης ενός Χώρου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών υποθέσεων, τον οποίο είχε εισάγει η Συνθήκη του Μάαστριχτ¹¹³. Ο νέος στόχος εισάγεται στο Άμστερνταμ, προκειμένου ο Ευρωπαίος πολίτης να απολαμβάνει την Ελεύθερη κυκλοφορία μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον και με την υποστήριξη ενός συστήματος δικαιοσύνης.

Πιο συγκεκριμένα, ένα σημαντικό τμήμα του τρίτου πυλώνα του Μάαστριχτ μετακινείται στον πρώτο και υπάγεται στην κοινοτική αρμοδιότητα, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του νέου Χώρου. Με τον τρόπο αυτό αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της συγκέντρωσης ετερόκλητων τομέων δράσης υπό την ίδια θεσμική στέγη που χαρακτηρίζει τον τρίτο πυλώνα του Μάαστριχτ. Έτσι με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ ο παλαιός τίτλος VI¹¹⁴ διασπάται αφενός στον τίτλο III της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα¹¹⁵, αφετέρου στον τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση^{116,117}.

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, το θεματικό περιεχόμενο του πυλώνα περιορίζεται σε δύο πεδία. Πρώτον στα θέματα της αστυνομικής συνεργασίας και δεύτερον σε αυτά της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Στόχος της συνθήκης είναι η δημιουργία ενός χώρου συνεργασίας στο πεδίο έρευνας και καταστολής σε θέματα ασφάλειας¹¹⁸.

¹¹⁰ Βλ. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου 13 και 14 Δεκεμβρίου 1996, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21140/91416.pdf>

¹¹¹ Για το πλήρες κείμενο της Συνθήκης του Άμστερνταμ βλ. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_el.pdf και <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

¹¹² άρθρο 2 ΣυνθΑμ

¹¹³ άρθρο 2 ΣυνθΑμ

¹¹⁴ διάταξη σχετικά με τη συνεργασία στους τομείς δικαιοσύνης και των Εσωτερικών υποθέσεων

¹¹⁵ θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές σχετικές με την Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων

¹¹⁶ διατάξεις για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

¹¹⁷ Άρθρα 29-42 ΣυνθΑμ

¹¹⁸ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 209

Από τις σημαντικότερες καινοτομίες του τρίτου πυλώνα είναι η θέσπιση νέων πράξεων¹¹⁹ για την προώθηση της συνεργασίας στα πεδία του τίτλου VI. Έτσι, στο υφιστάμενο μέσο των κοινών θέσεων και των συμβάσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ προστίθεται οι αποφάσεις-πλαίσιο και οι αποφάσεις¹²⁰, οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς στην επόμενη ενότητα.

Η συμβολή της Συνθήκης του Άμστερνταμ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας διαφαίνεται από το γεγονός ότι επιδιωκόμενος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι η νομική του ολοκλήρωση. Από τη νομική αυτή ολοκλήρωση δεν είναι δυνατόν να εξαιρεθούν η αστυνομική και η δικαστική συνεργασία που αποσκοπούν στην πάταξη όσων επιθυμούν την αποσταθεροποίηση των ευρωπαϊκών δημοκρατικών καθεστώτων¹²¹.

Η αναφορά στην «προοδευτική θέσπιση μέτρων για τον καθαρισμό των ελάχιστων κανόνων ως προς τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των αξιόποινων πράξεων (άρθρο 31 ΣΕΕ), η αναφορά πως δεν τίγεται «η άσκηση των αρμοδιοτήτων που εμπίπτουν στα κράτη μέλη για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και διαφύλαξης εσωτερικής ασφάλειας» (άρθρο 33 ΣΕΕ) και η χρησιμοποίηση μέσων υλοποίησης της συνεργασίας τα οποία είναι προσαρμοσμένα στο διακυβερνητικό χαρακτήρα αυτής, αποτελούν μερικά χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν την απροθυμία των κρατών-μελών να δεσμευτούν μέσα σε ένα γενικευμένο πλαίσιο κανόνων και διαδικασιών.

Τον Δεκέμβριο του 1999 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι καθορίζει στην ημερήσια διάταξη της διακυβερνητικής διάσκεψης αφήνοντας ανοιχτό ένα παράθυρο για εγγραφή και άλλων θεμάτων. Η σύγκλιση της διακυβερνητικής διάσκεψης του 2000 ανταποκρίνεται στην ανάγκη να επιλυθούν όσα θεσμικά θέματα ζητήματα δεν διευθετηθήκαν στο Άμστερνταμ και τα οποία επιβαλλόταν να ρυθμιστούν πριν από την επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με 10 νέα κράτη-μέλη.

Η **Συνθήκη της Νίκαιας**¹²² υπογράφεται στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και τίθεται σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003. Η θεσμική μεταρρύθμιση που πραγματοποιείται στη Νίκαια χαρακτηρίζεται ως «περιορισμένη», καθώς αρκείται στο να επιφέρει προσαρμογές αναφορικά με τη λειτουργία και τη σύνθεση των θεσμικών οργάνων και τις ενισχυμένες συνεργασίες¹²³.

Στον τίτλο VI σχετικά με τις διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις οι αλλαγές που επέρχονται δεν είναι σημαντικές. Ο στόχος παροχής στους Ευρωπαίους πολίτες ενός χώρου Ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης επιτυγχάνεται με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, οργανωμένης ή μη, ιδίως της τρομοκρατίας, της εμπορίας

¹¹⁹ άρθρο 34 ΣυνθΑμ

¹²⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 213

¹²¹ Ibid, σελ. 217

¹²² Για το πλήρες κείμενο της Συνθήκης βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>

¹²³ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 221-221

ανθρώπων και των εγκλημάτων κατά παιδιών, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και όπλων, της δωροδοκίας και της απάτης. Ως μέσο επίτευξης επιλέγεται η στενότερη συνεργασία μεταξύ εθνικών αστυνομικών δυνάμεων και άλλων αρμόδιων εθνικών αρχών τόσο απευθείας όσο και μέσω της Europol, καθώς και η στενότερη συνεργασία μεταξύ δικαστικών και άλλων αρμόδιων αρχών των κρατών-μελών, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας μέσω της Eurojust¹²⁴. Η τελευταία να λαμβάνει την ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων και των δικαστικών αρχών ή των αντίστοιχων αρμόδιων αρχών των κρατών μελών (31 παράγραφος 1α ΣΕΕ)¹²⁵.

Από τους συντάκτες της συνθήκης, ο στόχος του τρίτου πυλώνα θεωρείται εξαιρετικά κατάλληλος και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών στενότερης συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Για το λόγο αυτό, εκτός από τις γενικές ρυθμίσεις περί ενισχυμένης συνεργασίας που περιέχονται στα άρθρα 43-45 ΣΕΕ, ο τίτλος VI περιέχει ειδική αναφορά στο ενδεχόμενο καθιέρωσης ενισχυμένης συνεργασίας με στόχο να «επιτρέψει στην Ένωση να καταστεί ταχύτερα ένας χώρος Ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης» (άρθρο 40ΣΕΕ).

Κάνοντας ένα σύντομο απολογισμό της Συνθήκης της Νίκαιας αναφορικά με το πεδίο του τρίτου πυλώνα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η συμβολή της στην εξέλιξη των πολιτικών του συγκεκριμένου πεδίου είναι θετική προς δύο κατευθύνσεις. Πρώτον, αναθέτει στην Eurojust τον ρόλο του συντονιστή της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ. Δεύτερον, ενισχύει και διευκολύνει την εφαρμογή του μηχανισμού της ενισχυμένης συνεργασίας επιτρέποντας, με τον τρόπο αυτό, μία ελαστικότερη πορεία προς την εξέλιξη των πολιτικών του τρίτου πυλώνα¹²⁶.

Στα αρνητικά της Συνθήκης οφείλουμε να σταθούμε στο γεγονός ότι το νομικό πλαίσιο για το μεγαλύτερο μέρος της ποινικής νομοθεσίας συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από μία σειρά αδυναμιών: απαίτηση ομοφωνίας¹²⁷, διαβούλευση μόνο με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ανυπαρξία διαδικασίας επί παραβάσει ενώπιον του ΔΕΚ με σκοπό τον προσήκουσα εφαρμογή από μέρους των κρατών-μελών των διατάξεων του τρίτου πυλώνα. Ακόμα και μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Νίκαιας, δεν εφαρμόζεται κανένα σχέδιο ενισχυμένης συνεργασίας.

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 όμως, αλλάζει την ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποδεικνύει ότι το φαινόμενο της τρομοκρατίας δεν έχει πλέον μόνο εθνική ή περιφερειακή άλλα διεθνή διάσταση και ότι η επίθεση είναι αποτέλεσμα διεθνών δικτύων που χρηματοδοτούνται από μη κρατικούς πόρους.

¹²⁴ άρθρο 29 ΣυνθΝικ

¹²⁵ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 222

¹²⁶ άρθ. 40-40B ΣυνθΝικ

¹²⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Εφαρμογή του προγράμματος της Χάγης : η μελλοντική πορεία, COM/2006/0331 τελικό, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:52006DC0331>

Την επομένη λοιπόν, τα αρμόδια θεσμικά όργανα προσπαθούν να αποδείξουν ότι σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είναι σε θέση να απαντήσουν με συνολικό τρόπο στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, μέσα από μία πολιτική βασισμένη σε πολυεπίπεδη συνεργασία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, που πραγματοποιείται δέκα ημέρες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα, θέτει 5 άξονες για την καταπολέμηση του φαινομένου: την ενίσχυση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, την ανάλυση των διεθνών νομικών μέσων, τον περιορισμό κάθε είδους χρηματοδότησης τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, την ενίσχυση της ασφάλειας των αεροπορικών μεταφορών και τον συντονισμό της συνολικής δράσης της ευρωπαϊκής ένωσης¹²⁸.

Μετά τη Σύνοδο κορυφής και με το φόβο να είναι διάχυτος, το θέμα της τρομοκρατίας καθίσταται κυρίαρχο στην ημερήσια διάταξη των Ευρωπαίων. Οι γενικοί και χωρίς χρονοδιάγραμμα στόχοι της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις αρχίζουν να συγκεκριμενοποιούνται. Προς αυτήν την κατεύθυνση αυξάνεται η παραγωγή κειμένων δεσμευτικού χαρακτήρα, ενώ για κάποιες νομοθετικές πρωτοβουλίες επιτυγχάνεται η έκδοσή τους. Παράλληλα δίνεται η έμφαση στη συμμετοχή της ΕΕ στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας¹²⁹.

Σημαντικό πλήγμα στην προσπάθεια συνεργασίας των κρατών μελών στα θέματα του τρίτου πυλώνα και ιδιαιτέρως της τρομοκρατίας αποτελεί η υπογραφή της συνθήκης του Prum. Στις 27 Μαΐου 2005, επτά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο) υπογράφουν κατόπιν πρωτοβουλίας της Γερμανίας για διεθνή συνθήκη με στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας στα θέματα καταπολέμησης τρομοκρατίας, της διασυνοριακής εγκληματικότητας και της παράνομης μετανάστευσης. Στο κεφάλαιο πρόληψη τρομοκρατικών πράξεων, τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται στο να παρέχουν ακόμα και χωρίς αίτηση δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για άτομα που προκύπτουν υπόνοιες ότι έχουν διαπράξει αξιόποινες πράξεις. Οι πληροφορίες ανταλλάσσονται μέσω του ορισθέντος εθνικού σημείου επαφής¹³⁰.

Στην ανεπίσημη συνεδρίαση του Συμβουλίου Υπουργών ΔΕΥ στις 15 Φεβρουαρίου 2007 αποφασίζεται να μεταφερθούν τα σημαντικότερα τμήματα της Συνθήκης του Prum στον τρίτο πυλώνα της ΕΕ με τον τύπο της απόφασης¹³¹. Πέραν της ενσωμάτωσης αυτής, για τα θέματα της τρομοκρατίας υιοθετείται η απόφαση 2008/615/ΔΕΥ, σχετικά με την αναβάθμιση της αστυνομικής συνεργασίας, ιδίως

¹²⁸ Bull. UE 9-2001,

https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_6_raporlar/1_3_general_reports/general_report_2001.pdf

¹²⁹ COM (2004) 334: Πράσινο βιβλίο σχετικά με την προσέγγιση, την αμοιβαία αναγνώριση και την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2004:0334:FIN>

¹³⁰ Παπαγιάννης Δ., Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σελ.262

¹³¹ 10267/07 (Presse 125), ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ, 2807η σύνοδος του Συμβουλίου, Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις Λουξεμβούργο, 12-13 Ιουνίου 2007, https://europa.eu/rapid/press-release_PRES-07-125_el.htm

όσον αφορά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του διασυνοριακού εγκλήματος καθώς και η απόφαση 2008/616/ΔΕΥ για την εφαρμογή της προηγούμενης απόφασης, ενώ τροποποιείται και η απόφαση-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ για την τρομοκρατία με την απόφαση-πλαίσιο 2008/919/ ΔΕΥ, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

2.1.2. Μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας¹³²

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας¹³³ υπογράφεται στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τίθεται σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009 μετά από μία δεκαετία θεσμικών περιπετειών¹³⁴. Το τριπυλωνικό σύστημα, που έχει κατακριθεί για τη θεσμική αβεβαιότητα και την καθυστέρηση που δημιουργούσε στην εφαρμογή και την υλοποίηση των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καταργείται. Η νέα δομή έχει ως αποτέλεσμα την ένταξη του συνόλου του χώρου Ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στη συνήθη νομοθετική διαδικασία και στην ενίσχυση τόσο του δημοκρατικού όσο και του δικαστικού του ελέγχου. Ο χώρος Ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης ανάγεται ρητά στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³⁵, με αποτέλεσμα την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας και την εμπλοκή των εθνικών κοινοβουλίων¹³⁶.

Ο «Χώρος» αυτός συνιστά μία πραγματικότητα και ένα κεκτημένο στην πλήρη του ανάπτυξη. Είναι δε τόσο σημαντική αυτή η «παροχή» προς τους Ευρωπαίους πολίτες, ώστε να βρίσκεται στους κυριότερους στόχους της Ένωσης, σύμφωνα με τη δωδέκατη σκέψη του Προοιμίου της ΣΕΕ και το άρθρο 3 παρ. 2 της ΣΕΕ και να γεννά υπέρ των Ευρωπαίων συγκεκριμένα δικαιώματα έναντι της Ένωσης¹³⁷.

Στη Συνθήκη της Λισσαβώνας ο χώρος Ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης περιγράφεται ως «χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα» που λειτουργεί υπό μία αυστηρή προϋπόθεση: τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας των νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών-μελών (άρθρο 67 ΣΛΕΕ)¹³⁸.

¹³² Η ΣΕΕ/ΣΛΕΕ όπως διαμορφώθηκε μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας,

<https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/SYN-EE-79-EL.pdf>

¹³³ Για το πλήρες κείμενο της Συνθήκης της Λισσαβώνας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EL>

¹³⁴ μη υιοθέτηση Συνταγματικής Συνθήκης, επανάληψη των δημοψηφίσματος στην Ολλανδία

¹³⁵ Βλ. Άρθρο 4 ΣΛΕΕ και Πρωτόκολλο αρ. 25

¹³⁶ Βλ. Πρωτόκολλα 1 και 2

¹³⁷ Σαχπεκίδου Ε., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Β' Έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 311

¹³⁸ Βλ. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: Γενικές πτυχές, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/150/%CF%87%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82->

Η ρητή αναφορά στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων δηλώνει την υψηλή προτεραιότητα που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στην προστασία των ανθρωπίνων αξιών¹³⁹. Ταυτόχρονα, η αναφορά στη διαφορετικότητα των νομικών συστημάτων κρίνεται αναγκαία προκειμένου να καταστούν σαφή τα όρια του όλου εγχειρήματος και η δυναμική του¹⁴⁰.

Ο τίτλος V της ΣΛΕΕ με επικεφαλίδα «Ο χώρος Ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια: το πρώτο τιτλοφορείται «γενικές διατάξεις»¹⁴¹, το δεύτερο «πολιτικές σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορά, το άσυλο και τη μετανάστευση»¹⁴², το τρίτο «δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις»¹⁴³, το τέταρτο «δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις»¹⁴⁴ και το πέμπτο «αστυνομική συνεργασία»¹⁴⁵.

Η δόμηση του χώρου σε ενότητες συντελεί ώστε να λαμβάνονται υπόψη και να ρυθμίζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Σε αντίθεση με το δεύτερο κεφάλαιο όπου γίνεται λόγος για πολιτικές της ένωσης σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση, στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για «συνεργασία», δηλαδή για την προσπάθεια των κρατών να πετύχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα σύμφωνα με το περιγραφόμενο πλαίσιο λειτουργίας¹⁴⁶.

Το νομικό πλαίσιο του τίτλου V επιτρέπει την ανάπτυξη της ποινικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνοντας στα θεσμικά όργανα και στα κράτη μέλη της ΕΕ τη δυνατότητα να συνεργάζονται μεταξύ τους σε σαφή βάση, προκειμένου να θεσπίζουν ένα συνεκτικό και συνεπές ενωσιακό ποινικό δίκαιο. Το τελευταίο αναλαμβάνει ένα διττό ρόλο: αφενός να προστατεύει αποτελεσματικά τα δικαιώματα των υπόπτων, των κατηγορουμένων και των θυμάτων, αφετέρου να προάγει την απονομή της δικαιοσύνης και να εμβαθύνει τη συνεργασία για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Λόγω του γεγονότος ότι ο χώρος Ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι τομείς της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και της αστυνομικής συνεργασίας, διατηρούν, όπου είναι

[%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B5%CF%82](#)
¹³⁹ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ — ΜΙΑ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΗΣ ΕΥΡΩΠΗ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ, 2010/C 115/01, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ_C_2010.115.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2010:115:TOC

¹⁴⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 226

¹⁴¹ άρθρ. 67-76 ΣΛΕΕ

¹⁴² άρθρ. 77-80 ΣΛΕΕ

¹⁴³ άρθρ. 81 ΣΛΕΕ

¹⁴⁴ άρθρ. 82-86 ΣΛΕΕ

¹⁴⁵ άρθρ. 87-89 ΣΛΕΕ

¹⁴⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 226

αναγκαίο, ορισμένα διακυβερνητικά στοιχεία, με σκοπό την προστασία του σκληρού πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας.

Ειδικότερα, στη νέα μορφή του Χώρου εκδίδονται όλες οι δεσμευτικές πράξεις, που προέρχονται από τα θεσμικά όργανα, δηλαδή οι κανονισμοί, οι οδηγίες και οι αποφάσεις, ενώ καταργούνται οι παλιότερες ιδιόρρυθμες κατηγορίες πράξεων, όπως οι αποφάσεις πλαίσιο.

Η υιοθέτηση των μέτρων από την Ευρωπαϊκή Ένωση γίνεται καταρχήν με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και οι πράξεις που υιοθετούνται είναι συνήθεις πράξεις της Ευρωπαϊκής έννομης τάξης, δηλαδή οι κανονισμοί, οι οδηγίες και οι αποφάσεις. Η λήψη αποφάσεων ακολουθεί τη συνήθη νομοθετική διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 294 ΣΛΕΕ, ήτοι την παλιά διαδικασία της συναπόφασης. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων του Χώρου, οι συντάκτες της συνθήκης επιτρέπουν και αρκετές εξαιρέσεις σε αυτή τη διαδικασία. Οι εξαιρέσεις αυτές αφορούν κυρίως, αλλά όχι περιοριστικά, στον τομέα της αστυνομικής και ποινικής συνεργασίας και συνίσταται στην πρόβλεψη ειδικής νομοθετικής διαδικασίας, στο δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας, στην επιφύλαξη υπέρ της εθνικής αρμοδιότητας, στην ανάμειξη των εθνικών κοινοβουλίων και στον ρόλο του ευρωπαϊκού συμβουλίου. Τέλος, εξαιρέσεις παρατηρούνται και στην άσκηση των αρμοδιοτήτων του ΔΕΕ¹⁴⁷.

Από άποψης θεσμικής λειτουργίας, το ευρωπαϊκό συμβούλιο, αποφασίζοντας με ομοφωνία χαράσσει τους στρατηγικούς προσανατολισμούς του νομοθετικού και του επιχειρησιακού προγραμματισμού, γεγονός το οποίο αναμφίβολα περιορίζει το προνόμιο της νομοθετικής πρωτοβουλίας που ασκεί η επιτροπή¹⁴⁸. Πρόκειται για μία ειδική αναφορά σχετικά με τα καθήκοντα του ευρωπαϊκού συμβουλίου σε σχέση με τη γενική του άρθρο 15 ΣΕΕ όπου το τελευταίο είναι αρμόδιο για τον καθορισμό των γενικών πολιτικών προσανατολισμών και προτεραιοτήτων¹⁴⁹. Πέρα από την προαναφερθείσα αρμοδιότητα, εμπλοκή του ευρωπαϊκού συμβουλίου προβλέπεται στις ακόλουθες δύο περιπτώσεις.

Πρώτον στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και με βάση το άρθρο 82 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, το κοινοβούλιο από κοινού με το συμβούλιο στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας μπορούν να εκδίδουν οδηγίες με τις οποίες διευκολύνεται η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών όπως επίσης και στην δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις. Όταν όμως ένα μέλος του συμβουλίου εκτιμά ότι το σχέδιο της οδηγίας θίγει «θεμελιώδεις πτυχές της ποινικής δικαιοσύνης» τότε μπορεί να ζητήσει να υποβληθεί το θέμα στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο.

¹⁴⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 228

¹⁴⁸ Άρθρο 68 ΣΛΕΕ

¹⁴⁹ Άρθρο 26 ΣΕΕ

Στην περίπτωση αυτή, η συνήθης νομοθετική διαδικασία αναστέλλεται¹⁵⁰ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συζητά το θέμα και εφόσον επιτευχθεί στους κόλπους του συναίνεση, αναπέμπει εντός τετραμήνου ένα σχέδιο στο συμβούλιο θέτοντας τέρμα στην αναστολή της νομοθετικής διαδικασίας. Εάν εντός της ίδιας προθεσμίας των τεσσάρων μηνών, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δεν καταλήξουν σε συναίνεση, εννέα τουλάχιστον κράτη μέλη μπορούν να ενημερώσουν το συμβούλιο, την επιτροπή και το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ότι επιθυμούν την καθιέρωση ενισχυμένης συνεργασίας βάσει του προτεινόμενου σχεδίου οδηγίας. Η ίδια ακριβώς αρμοδιότητα και με την διαδικασία προβλέπεται και στο άρθρο 83 παράγραφος 3 σχετικά με τη δυνατότητα θέσπισης ελάχιστων κανόνων για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων σε περιπτώσεις σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση.

Δεύτερον, στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και με βάση το άρθρο 87 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ, αναγνωρίζεται στο Συμβούλιο η αρμοδιότητα λήψης μέτρων για την επιχειρησιακή συνεργασία των διωκτικών αρχών των κρατών-μελών. Τα σχετικά μέτρα λαμβάνονται ομόφωνα από το συμβούλιο και με βάση την ειδική νομοθετική διαδικασία.

Επιπρόσθετα, βλέπουμε ότι με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, ενισχύεται σημαντικά ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ενώ μέχρι τη Συνθήκη της Λισσαβώνας οι αποφάσεις πλαίσιο θεσπίζονταν από το συμβούλιο μετά από διαβούλευση με το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο πλέον όλα τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο συγκεκριμένο χώρο υιοθετούνται από κοινού από τα δύο όργανα και υπάγονται υποχρεωτικά στη συνήθη νομοθετική διαδικασία.

Συνοψίζοντας, με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας επήλθαν αληθώς ρηξικέλευθες μεταβολές στον τρόπο διαμόρφωσης του Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου και του Ποινικού Δικαίου των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι σημαντικότερες εξελίξεις αφορούν¹⁵¹ α) τη διευρυμένη εξουσιοδότηση των Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς ποινική νομοθέτηση¹⁵², β) τη διεύρυνση της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις με ταυτόχρονη επέκταση της «αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και διαταγών»¹⁵³, γ) τη δυνατότητα προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΣΔΑ¹⁵⁴ και δ) την περιστολή του δημοκρατικού ελλείμματος¹⁵⁵.

¹⁵⁰ ρήτρα εφεδρικής τροχοπέδης

¹⁵¹ Μυλωνόπουλος Χρίστος, Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, Άρθρο στην ιστοσελίδα του ιδίου, διαθέσιμο στο, <http://www.mylonopoulos.gr/publication/article/49/to-eyropaiko-poiniko-dikaio-meta-ti-synthiki-tis-lisavonas.html>

¹⁵² άρθρ. 83, 79 και 325 της ΣΛΕΕ

¹⁵³ άρθρ. 82, 85 επ., 87 επ. ΣΛΕΕ

¹⁵⁴ άρθρ. 6 παρ. 1 και 2 ΣΕΕ

¹⁵⁵ άρθρ. 82 παρ. 3, 83 παρ. 3, 294 ΣΛΕΕ, άρθρ. 6 και 7 του 2ου Πρωτοκόλλου

Σχετικά με το θέμα της τρομοκρατίας η Συνθήκη της Λισαβόνας περιλαμβάνει μία ειδική διάταξη. Το άρθρο 75 ΣΛΕΕ επιτρέπει τη λήψη διοικητικών μέτρων για τις κινήσεις κεφαλαίων και πληρωμών κατά φυσικών ή νομικών προσώπων και οντοτήτων που συνδέονται με την τρομοκρατία. Τα διοικητικά αυτά μέτρα αποφασίζονται μέσω κανονισμού από το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και το συμβούλιο, σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Συνεπώς, το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου αφορά μόνο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και σχετικών δραστηριοτήτων και όχι στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και των ναρκωτικών, εκτός αν η δράση των τελευταίων ασκούν και τρομοκρατική δράση. Τα διοικητικά αυτά μέτρα σύμφωνα με τη δήλωση 25 που επισυνάπτεται στη συνθήκη θα πρέπει να στηρίζονται σε ευκρινή και μονοσήμαντα κριτήρια που θεσπίζονται σε κάθε περίπτωση¹⁵⁶.

2.2 ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ

Το παράγωγο δίκαιο, το οποίο αποτελεί αντικείμενο της παρούσας ενότητας, περιλαμβάνει τους κανονισμούς, τις οδηγίες και τις αποφάσεις, και απορρέει από τις αρχές και τους στόχους που καθορίζονται στις Συνθήκες¹⁵⁷.

Δεδομένου ότι το ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο θεσπίζεται μέσα από τις Αποφάσεις-Πλαίσιο και τις Οδηγίες, θα ασχοληθούμε μόνο με αυτές τις πράξεις και ειδικότερα εκείνες που θεσπίστηκαν με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

2.2.1. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Μέχρι και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, τα διαθέσιμα νομοθετικά μέσα ήταν οι συμβάσεις¹⁵⁸ μεταξύ των κρατών μελών, οι κοινές δράσεις¹⁵⁹ και οι κοινές θέσεις¹⁶⁰. Από τις σημαντικότερες καινοτομίες του τρίτου πλάνου της Συνθήκης του Άμστερνταμ, είναι η θέσπιση νέων πράξεων¹⁶¹ για την προώθηση της συνεργασίας

¹⁵⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 236-237

¹⁵⁷ https://europa.eu/european-union/law_el

¹⁵⁸ Σύμφωνα με το άρθρο Κ2 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το Συμβούλιο μπορεί να συντάσσει συμβάσεις οι οποίες, συνιστά στα κράτη μέλη να εγκριθούν σύμφωνα με τις αντίστοιχες συνταγματικές απαιτήσεις

¹⁵⁹ Σύμφωνα με το άρθρο Κ2 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει κοινή δράση κατά το μέτρο που: οι στόχοι της Ένωσης μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα με κοινή δράση παρά από τα κράτη μέλη που ενεργούν ατομικά λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης

¹⁶⁰ Σύμφωνα με το άρθρο Κ2 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το Συμβούλιο μπορεί να υιοθετήσει κοινές θέσεις και να προωθήσει, χρησιμοποιώντας την κατάλληλη μορφή και διαδικασίες, κάθε συνεργασία που συμβάλλει στην επιδίωξη της τους στόχους της Ένωσης

¹⁶¹ άρθρο 34 ΣυνθΑμ

στα πεδία του τίτλου VI. Έτσι, στο υφιστάμενο μέσο των κοινών θέσεων και των συμβάσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ προστίθεται οι αποφάσεις-πλαίσιο και οι αποφάσεις¹⁶².

Σύμφωνα με το άρθρο 34§2β ΣΕΕ¹⁶³ το Συμβούλιο μπορούσε «να υιοθετεί αποφάσεις-πλαίσιο με σκοπό την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών. Οι αποφάσεις-πλαίσιο δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνουν στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών την επιλογή του τύπου και των μέσων. Δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα»¹⁶⁴. Το άρθρο 34§2β ΣΕΕ προέβλεπε επίσης, ότι σκοπός της υιοθέτησης αποφάσεων-πλαίσιο ήταν η προσέγγιση των νομοθετικών διατάξεων των κρατών μελών.

Οι αποφάσεις-πλαίσιο, ίσχυαν από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας ως βασική προϋπόθεση την ενσωμάτωσή τους από τις εθνικές αρχές, προκειμένου να ξεκινήσουν να εφαρμόζονται.

Με βάση την πιο πάνω συνοπτική παρουσίαση της λειτουργίας τους, καθίσταται εμφανές ότι οι αποφάσεις-πλαίσιο, αποτελούν ένα εργαλείο για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών και σε μεγάλο βαθμό δομημένο κατά τρόπο ανάλογο με τις κοινοτικές οδηγίες¹⁶⁵, καίτοι υιοθετούνταν με ομοφωνία όπως οι συμβάσεις, εμφάνιζαν περισσότερες ομοιότητες με τις οδηγίες, καθώς ακολουθούσαν τον ίδιο τρόπο παρέμβασης στις εθνικές νομοθεσίες¹⁶⁶. Η μόνη διαφορά που αναφέρεται είναι ο αποκλεισμός του άμεσου αποτελέσματος, το οποίο είναι κοινό χαρακτηριστικό των οδηγιών της ΕΚ¹⁶⁷.

Όπως ήδη ελέχθη, το πιο αποτελεσματικό νομικό εργαλείο του τρίτου πυλώνα ήταν οι αποφάσεις-πλαίσιο, διότι θεωρήθηκε ως το πλέον κατάλληλο για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μορφών συνεργασίας του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η ευελιξία που παρείχαν, καθώς και το γεγονός ότι το περιεχόμενό τους δεν εφαρμόζοταν άμεσα και αυτούσιο στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, επιβεβαίωνε την καταλληλότητα που τους αποδόθηκε. Επιπλέον, οι αποφάσεις-πλαίσιο εφαρμόζονταν πιο σύντομα σε σύγκριση με τις συμβάσεις, αφού

¹⁶² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 213

¹⁶³ Όπως διαμορφώθηκε με τη ΣυνθΑμ

¹⁶⁴ Για τις αποφάσεις-πλαίσιο βλ. J. Monar, JHA in the Treaty of Amsterdam European Law Review 1998, 326, Ε. Ρ. Σαχπεκίδου, στο Δίκαιο των Ευρ. Κοιν. και της Ε.Ε., 2000, 227-228, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Το ποινικό δίκαιο στην Ε.Ε., 2003, 9, 21, Σ. Παύλου, Το Ποινικό Δίκαιο και οι «Αποφάσεις-Πλαίσιο», ΠΧρ 2004, 967.

¹⁶⁵ βλ. 249 (3) ΣΕΚ

¹⁶⁶ Άρθρο 249§2 ΣΕΚ: «Η οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών».

¹⁶⁷ Von Wiss. Assistent Dr. Stefan Lorenzmeier, The Legal Effect of Framework Decisions – A Case-Note on the Pupino Decision I of the European Court of Justice, http://www.zis-online.com/dat/artikel/2006_12_97.pdf

οι πρώτες μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ σε ένα κράτος μέλος από τη στιγμή που μεταφερόταν σε αυτό με εθνική πράξη, χωρίς να είναι απαραίτητη η ενσωμάτωσή τους και από άλλα κράτη μέλη.

Τα μειονεκτήματά τους, ωστόσο, ήταν αφενός ότι δεν πρόβλεπαν ποινή συμμόρφωσης στην περίπτωση μη εφαρμογής των νομοθετικών διατάξεων αυτών, αφετέρου, ότι η έγκριση αυτών των νομοθετικών πράξεων λαμβάνονταν με ομοφωνία, η οποία ήταν δύσκολο να επιτευχθεί¹⁶⁸.

2.2.1.1 Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία αποτελεί μία από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των αρχών αυτών. Η δήλωση της La Gomera, που εγκρίθηκε κατά την άτυπη συνεδρίαση του Συμβουλίου της 14ης Οκτωβρίου 1995, καταδικάζει την τρομοκρατία ως απειλή για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη¹⁶⁹.

Βάσει των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε¹⁷⁰ του 1999, στα οποία η τρομοκρατία χαρακτηρίζεται μία από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των θεμελιωδών ελευθεριών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και μετά την έγκριση του σχετικού προγράμματος δράσης του έκτακτου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου¹⁷¹ της 21ης Σεπτεμβρίου 2001, εγκρίθηκε η απόφαση-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ¹⁷² για την πιο αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁷³.

Το σημείο εκκίνησης για οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με την εξέλιξη της προσέγγισης της ΕΕ για την τρομοκρατία προκύπτει από την ανωτέρω απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου. Αυτή ήταν η συντονισμένη αντίδραση της ΕΕ στις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ και προσπάθησε να εναρμονίσει τις νομοθετικές προσεγγίσεις των κρατών μελών, με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να εισαγάγουν ποινικές διατάξεις που

¹⁶⁸ Υπήρχαν τρεις κύριες πτυχές που διέκριναν τον πρώτο πυλώνα από τα μέσα του τρίτου πυλώνα: η νομοθετική διαδικασία, το νομικό αποτέλεσμα και ο έλεγχος της εφαρμογής. NEAGU Norel, European (Criminal) Law V. National (Criminal) Law – A two way street, on Law Review, July-December 2015, https://www.internationalallawreview.eu/fisiere/pdf/6_5.pdf

¹⁶⁹ Προοίμιο στοιχείο (2)

¹⁷⁰ Για το πλήρες κείμενο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε βλ. https://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/tam_el.pdf

¹⁷¹ Για το πλήρες κείμενο του έκτακτου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Σεπτεμβρίου 2001 βλ. <https://www.consilium.europa.eu/media/20965/concl-bxlg1.pdf>

¹⁷² Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475>

¹⁷³ Κανόνες της ΕΕ για τα εγκλήματα τρομοκρατίας και σχετικές κυρώσεις, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133168>

τιμωρούν την τρομοκρατία καθώς και έναν κατάλογο πράξεων που συνιστούν τρομοκρατικά εγκλήματα και τις αντίστοιχες κυρώσεις. Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει τα αδικήματα που αφορούν τη διεύθυνση ή τη συμμετοχή σε τρομοκρατική ομάδα, καθώς και διάφορες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς που διεξάγονται με τρομοκρατική πρόθεση. Επίσης, προβλεπόταν η υποκίνηση, η υποβοήθηση και η συνέργεια, καθώς και η απόπειρα τρομοκρατικού εγκλήματος. Η απόφαση πλαίσιο περιελάμβανε επίσης διάταξη σχετικά με την κατάλληλη βοήθεια προς τα θύματα και τις οικογένειές τους.

Όπως σημειώθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η απόφαση ορίζει¹⁷⁴ για πρώτη φορά τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Παγκόσμιο επίπεδο την έννοια του εγκλήματος τρομοκρατίας, η οποία αποτελείται από τον συνδυασμό αντικειμενικών¹⁷⁵ και υποκειμενικών¹⁷⁶ στοιχείων. Επιπρόσθετα, ορίζεται η τρομοκρατική ομάδα ως διαρθρωμένη ένωση, εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα, δύο ή περισσότερων προσώπων που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν τρομοκρατικά εγκλήματα¹⁷⁷.

Με τη νέα απόφαση- πλαίσιο προσδιορίστηκαν οι δομές της χώρας τις οποίες πρέπει να πλήττει η πράξη προκειμένου να χαρακτηριστεί ως τρομοκρατική. Έτσι τα περιγραφόμενα αδικήματα χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά εφόσον στρέφονται κατά περισσότερων χωρών, των θεσμών και των λαών τους με στόχο να απειλήσουν και να πλήξουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τη δημοκρατία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις πολιτικές ελευθερίες και το κράτος δικαίου που είναι το θεμέλιο της κοινωνίας μας¹⁷⁸.

Στις 15 Μαρτίου 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκριναν την οδηγία 2017/541¹⁷⁹ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την τροποποίηση της απόφασης 2005/671 / ΔΕΥ του Συμβουλίου.

¹⁷⁴ *ibid*

¹⁷⁵ φόνος, σωματικές βλάβες, αρπαγή ομήρων, εκβίαση, επιθέσεις, απειλή τέλεσης μιας από τις παραπάνω πράξεις, κ.λπ.

¹⁷⁶ όταν ο δράστης διαπράττει αυτές τις πράξεις με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού ή να εξαναγκάσει μια κυβέρνηση να απόσχει από την εκτέλεση οποιασδήποτε πράξης

¹⁷⁷ Άρθρο 2 απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ

¹⁷⁸ Συμμεωνίδου-Κασσιανίδου Ελισάβετ, Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003.

¹⁷⁹ Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541>

2.2.1.2 Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα

Στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, συνεδρίασε έκτακτα, δηλώνοντας μεταξύ άλλων ότι η τρομοκρατία αποτελεί πραγματική πρόκληση τόσο για τον κόσμο όσο και για την Ευρώπη και ότι θα αποτελέσει στόχο προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η καταπολέμησή της¹⁸⁰.

Στις 19 Οκτωβρίου 2001 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε ότι είναι αποφασισμένο να καταπολεμήσει την παγκοσμίως την τρομοκρατία σε όλες τις μορφές της, ενισχύοντας τη συμμαχία της διεθνούς κοινότητας με τη συνεργασία της Ευρόπολ, της Eurojust, τις υπηρεσίες πληροφοριών, τις δυνάμεις της αστυνομίας και τις δικαστικές αρχές¹⁸¹.

Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας αποφάσεως δεν μπορούσαν να επιτευχθούν ικανοποιητικά από τα κράτη μέλη αλλά μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο¹⁸², η Κοινότητα έλαβε μέτρα θεσπίζοντας την εν λόγω απόφαση-πλαίσιο¹⁸³.

Από την αρχική Απόφαση-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, ορισμένες διεθνείς εξελίξεις οδήγησαν στη συνεχή ενημέρωση της πολιτικής της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Οι αυξανόμενες ανησυχίες για την εσωτερική απειλή που προκύπτει από τη διεθνή τρομοκρατία διαδραμάτισαν μεγαλύτερο ρόλο στην κατεύθυνση αυτής της πολιτικής. Ύστερα από τις επιθέσεις στη Μαδρίτη το 2004 και στο Λονδίνο το 2005, έγινε εμφανής η ανάγκη για μια πιο συνεκτική πολιτική που στοχεύει στην τρομοκρατία και την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης.

Η Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ¹⁸⁴ υπογράφηκε την 20ή Σεπτεμβρίου 2005 και τέθηκε σε ισχύ στις 30/09/2005, εξαιτίας της έξαρσης των τρομοκρατικών χτυπημάτων σε Ευρωπαϊκά εδάφη. Μέσα από αυτήν ορίζεται μια διαδικασία για την ανταλλαγή πληροφοριών κατά τις ποινικές έρευνες, τις διώξεις και τις καταδικαστικές αποφάσεις για τρομοκρατικά αδικήματα μεταξύ των χωρών της ΕΕ, ώστε οι σχετικές υπηρεσίες να μπορούν να διαθέτουν πληροφορίες πιο πλήρεις και πλέον επίκαιρες. Η συλλογή

¹⁸⁰ Προοίμιο στοιχείο (1)

¹⁸¹ Προοίμιο στοιχείο (2)

¹⁸² σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας του άρθρου 5 της Συνθήκης

¹⁸³ Προοίμιο στοιχείο (5)

¹⁸⁴ Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης 2005/671/ΔΕΥ βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32005D0671>

των πληροφοριών¹⁸⁵ θα πρέπει να γίνεται από τις χώρες της ΕΕ, οι οποίες θα τις διαβιβάζουν στην Ευρωπόλ ή στην Eurojust¹⁸⁶.

Στις 15 Μαρτίου 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκριναν την οδηγία 2017/541¹⁸⁷ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την τροποποίηση της απόφασης 2005/671 / ΔΕΥ του Συμβουλίου.

2.2.1.3 Απόφαση πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την τροποποίηση της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Τα επόμενα έτη, η τρομοκρατική απειλή αναπτύχθηκε ραγδαία. Το «modus operandi» των τρομοκρατών και των συνεργών τους τροποποιήθηκε, αφού οι ιεραρχικά δομημένες ομάδες αντικαταστάθηκαν από ημιαυτόνομες μονάδες που έχουν μεταξύ τους χαλαρούς δεσμούς και συνδέονται με διεθνή δίκτυα, χρησιμοποιώντας όλο και περισσότερο τις νέες τεχνολογίες και ιδίως το Διαδίκτυο¹⁸⁸.

Οι ευρωπαίοι εταίροι κατανόησαν ότι το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται ευρέως είτε για να ριζοσπαστικοποιήσει άτομα στην Ευρώπη, είτε ως πηγή πληροφοριών σχετικά με τρομοκρατικές μεθόδους και μέσα, λειτουργώντας ως «εικονικό στρατόπεδο εκπαίδευσης». Η δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικών εγκλημάτων, η στρατολόγηση και η εκπαίδευση τρομοκρατών αποτελούν δραστηριότητες που έχουν πολλαπλασιαστεί, με πολύ μικρό κόστος και ανάληψη ευθύνης¹⁸⁹.

Το Πρόγραμμα της Χάγης¹⁹⁰ για την ενίσχυση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 5 Νοεμβρίου 2004, υπογραμμίζει ότι, για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας, απαιτείται η Ένωση να επικεντρωθεί στην ασφάλεια της ως σύνολό και όχι να περιοριστεί στη διατήρηση της ασφάλειας των κρατών μελών, μεμονωμένα. Προς αυτή την κατεύθυνση, το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής με σκοπό την εφαρμογή του προγράμματος της Χάγης, υπογραμμίζει ότι η τρομοκρατία απαιτεί συνολική αντιμετώπιση και ότι

¹⁸⁵ αφορούν τις ποινικές έρευνες, τις διώξεις και τις καταδίκες για τρομοκρατικά αδικήματα, οι οποίες θίγουν δύο ή περισσότερες χώρες της ΕΕ

¹⁸⁶ Για τα βασικά σημεία της Απόφασης βλ. Ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=CELEX:32005D0671>.

¹⁸⁷ Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541>

¹⁸⁸ Προοίμιο στοιχείο (3)

¹⁸⁹ Προοίμιο στοιχείο (4)

¹⁹⁰ Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A116002>

πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις διάφορες πλευρές της πρόληψης, της προετοιμασίας και της παρέμβασης των κρατών μελών απέναντι στο φαινόμενο¹⁹¹.

Ενόψει των ανωτέρω, στις 28 Νοεμβρίου 2008, υπεγράφη η απόφαση-πλαίσιο 2008/919 / ΔΕΥ του Συμβουλίου, η οποία τροποποιεί την απόφαση-πλαίσιο 2002/475 / ΔΕΥ, ώστε να συμπεριληφθούν τα τρία νέα αδικήματα που ορίζονται στη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη της τρομοκρατίας, ήτοι τη δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, τη στρατολόγηση και την εκπαίδευση τρομοκρατών, όταν διαπράττονται παράνομα και εκ προθέσεως.

Από την προσθήκη αυτών των αδικημάτων προκύπτει ότι υπήρξε μια στροφή προς την κατεύθυνση της προπαρασκευής δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της αντιτρομοκρατικής πολιτικής. Το γεγονός αυτό, της ανάγκης αλλαγών στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκε εννοιολογικά η τρομοκρατία μέσα στη διεθνή κοινότητα, προέκυψε ουσιαστικά με το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου στη Συρία και την εμφάνιση μιας τάσης ατόμων που εγκαταλείπουν την Ευρώπη για να συμμετάσχουν σε συγκρούσεις στο Ιράκ και τη Συρία¹⁹².

2.2.2 ΟΔΗΓΙΕΣ

Η εξέλιξη των νομοθετικών μέσων στον τομέα του ποινικού δικαίου ήταν αργή, αλλά μη αναστρέψιμη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα μέτρα του ποινικού δικαίου αναπτύσσονται διαρκώς σε ολόκληρη την Ευρώπη, συμβάλλοντας έτσι στην επίτευξη υψηλότερου επιπέδου ασφάλειας στο πλαίσιο της Ενωσης¹⁹³.

Μετά την αποτυχημένη συνταγματική συνθήκη, ο χρόνος ήταν πλέον ώριμος για μια κοινή αρμοδιότητα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών στον τομέα του ποινικού δικαίου. Η συνεργασία αυτή επηρεάστηκε από σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας, κινδύνους και απειλές, όπως οι διεθνής τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και η μετανάστευση και είχε σαν αποτέλεσμα τη Συνθήκη της Λισσαβώνας.

Μετά την κατάργηση του τρίτου πυλώνα, τις αποφάσεις-πλαίσιο διαδέχθηκαν οι οδηγίες, ένα νομικό εργαλείο το οποίο θέσπιζε πλέον τους ορισμούς των εγκλημάτων και των ποινών, κατά το άρθρο 83 ΣΛΕΕ και διατηρούσε την ευελιξία των προγενέστερων αποφάσεων-πλαίσιο. Αξίζει να σημειωθεί ότι, οδηγίες¹⁹⁴ είχαν

¹⁹¹ Προοίμιο στοιχείο (6)

¹⁹² Ισλαμιστική Ριζοσπαστικοποίηση και Τρομοκρατία στην Ευρώπη-Οι Προκλήσεις για την Ελλάδα και οι Δράσεις του ΚΕ.ΜΕ.Α., Κέντρο Μελετών Ασφαλείας, Αθήνα 30 Ιουνίου 2017

¹⁹³ V. Mitsilegas, EU Criminal Law, 2009

¹⁹⁴ Για τις οδηγίες βλ. Ε. Ρ. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό δίκαιο, β', 2013, 462-476, καθώς και έμφαση στο άμεσο και το έμμεσο αποτέλεσμά τους από P. Craig, The legal effects of Directives: policy, rules and

χρησιμοποιηθεί ξανά στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα. Επιπλέον, αποκλείστηκε η χρήση του κανονισμού¹⁹⁵, ο οποίος θεωρήθηκε υπερβολικά παρεμβατικός και ακατάλληλος για το πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου¹⁹⁶, εν αντιθέσει με την οδηγία, η οποία θεωρούνταν ανέκαθεν εκ της φύσεως της, καταλληλότερη και σε πεδία εκτός του ουσιαστικού ποινικού δικαίου¹⁹⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 288 ΣΛΕΕ, η «οδηγία δεσμεύει κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών». Θεωρείται ένα εργαλείο, το οποίο δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να προσαρμόζουν το περιεχόμενό της στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εθνικής τους νομοθεσίας¹⁹⁸, σε τέτοιο βαθμό που να μην συνεπάγεται πλημμελή εφαρμογή της.

Και οι οδηγίες, όπως προηγουμένως οι αποφάσεις-πλαίσιο, ισχύουν από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προϋποθέτουν την ενσωμάτωσή τους από τις εθνικές αρχές, προκειμένου να ξεκινήσουν να εφαρμόζονται.

Πιο συγκεκριμένα, οι οδηγίες, είναι νομοθετικές πράξεις που ορίζουν έναν στόχο, τον οποίο όλες οι χώρες της ΕΕ υποχρεούνται να επιτύχουν. Ωστόσο, εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια κάθε χώρας για το ποιους κανόνες θα θεσπίσει, ώστε να επιτύχει τους στόχους αυτούς¹⁹⁹. Γίνεται, επίσης, κατανοητό ότι με την πρόβλεψη της Οδηγίας ως πράξης των Ευρωπαϊκών οργάνων, καθιερώθηκε ένα διπλό στάδιο νομοθετικής διαδικασίας, όπου στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο το περιεχόμενο της κοινοτικής δράσης και στο δεύτερο στάδιο, σε εθνικό επίπεδο, η μορφή και η διαδικασία με την οποία θα υλοποιηθεί το περιεχόμενο της Οδηγίας²⁰⁰.

exceptions, E.L. Rev. 2009, 349 επ., C. Hilson, T. Downs, Making Sense of Rights: Community Rights in E.C. Law, E.L. Rev. 1999, 121 επ.

¹⁹⁵ P. Asp, The Substantive Criminal Law Competence of the EU, 2012, 102. Εξίσου θετική θεωρείται η κατάργηση των διαφορετικών εργαλείων του τρίτου πυλώνα, καθώς και συνολικά η μείωση του αριθμού των νομικών εργαλείων, επειδή έτσι διευκολύνεται η διάκριση σε νομοθετικά και εκτελεστικά, και κατ' επέκταση ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων και η προστασία των πολιτών (Ε. Ρ. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό δίκαιο, β', 2013, 444).

¹⁹⁶ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας, 2011, σελ. 20-21, Η καθηγήτρια υποστηρίζει ότι, όσο η Ένωση δεν έχει τα γνωρίσματα ομοσπονδιακού κράτους και λείπει «μια ταυτότητα Ευρωπαίου πολίτη», η χρήση εργαλείων με καθαρά υπερκρατικό χαρακτήρα είναι τουλάχιστον πρόωρη. Η οδηγία θεωρείται και πολύ πιο συμβατή με την αρχή της επικουρικότητας: πάντως, από νωρίς εκφράστηκε προβληματισμός για το γεγονός ότι το περιεχόμενο των οδηγιών σταδιακά έγινε εξίσου λεπτομερές με εκείνο των κανονισμών (J. Delors, The principle of subsidiarity: Contribution to the Debate, 1991, 13-15, Ε. Ρ. Σαχπεκίδου, στο Δίκαιο των Ευρ. Κοιν. και της Ε.Ε., 2000, 209).

¹⁹⁷ Ε. Ρ. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό δίκαιο, β', 2013, 41, 473 («αδεώδες μέσο εναρμόνισης»).

¹⁹⁸ V. Mitsilegas, EU Criminal Law, 2009, 42.

¹⁹⁹ Άρθρο 288 ΣΛΕΕ

²⁰⁰ Παπαγιάννης Δ., Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σελ. 212

Στη συνέχεια, θα ακολουθήσει μια συνοπτική ανάλυση τεσσάρων οδηγιών που θεσπίστηκαν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Συνθήκη της Λισσαβώνας.

2.2.2.1 Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

Στις 20 Μαΐου 2015, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημοσίευσαν την Οδηγία (ΕΕ) 2015/849²⁰¹, για την πρόληψη της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τους σκοπούς της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η οδηγία προέβλεπε ότι θα τεθεί σε ισχύ στις 26 Ιουνίου 2015 και πρέπει να μεταφερθεί στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών έως τις 26 Ιουνίου 2017.

Η παρούσα οδηγία αποτελεί μέρος των νομοθετικών μέτρων της ΕΕ, που στοχεύουν στην πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και περιλαμβάνει τον Κανονισμό (ΕΕ) 2015/847, περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών.

Η οδηγία αποτελεί πρωτοβουλία που δρομολογήθηκε από τις συστάσεις της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (FATF²⁰²) του 2012, σχετικά με τη βελτίωση των νόμων της ΕΕ για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες²⁰³ και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας²⁰⁴ (CTF²⁰⁵). Το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας

²⁰¹ Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας 2015/849 βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32015L0849>

²⁰² Financial Action Task Force on Money Laundering

²⁰³ Βλ. Προοίμιο στοιχείο (4), «Η δράση της Ένωσης θα πρέπει να συνεχίσει να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη τις συστάσεις της FATF, καθώς και μέσα άλλων διεθνών φορέων που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Προκειμένου να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, οι σχετικές ενωσιακές νομικές πράξεις θα πρέπει, όπου κρίνεται σκόπιμο, να ευθυγραμμιστούν με τα διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής που εγκρίθηκαν από την FATF τον Φεβρουάριο του 2012» («αναθεωρημένες συστάσεις FATF»).

²⁰⁴ Βλ. Προοίμιο στοιχείο (5), «Επιπλέον, η εκμετάλλευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη διάθεση παράνομων ή ακόμη και νομίμως αποκτηθέντων εσόδων για σκοπούς τρομοκρατίας δημιουργεί σαφείς κινδύνους για την ακεραιότητα, την ορθή λειτουργία, τη φήμη και τη σταθερότητα

είναι η πρόληψη της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της ΕΕ για παράνομους σκοπούς νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1 της Οδηγίας, πεδίο εφαρμογής αυτής αποτελούν οντότητες όπως τα πιστωτικά ιδρύματα, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που ενεργούν κατά την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους.

Η οδηγία επιφέρει νέες, καινοτόμες αλλαγές στην καταπολέμηση της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σε ολόκληρη την Ένωση, ως διατυπώνονται ακολούθως.

Πρώτον, βάσει της παρούσας οδηγίας, η Επιτροπή προβαίνει σε αξιολόγηση του κινδύνου ²⁰⁶ νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας που πλήττουν την ΕΕ και συντάσσει έκθεση, η οποία θα είναι διαθέσιμη στα κράτη μέλη και στις υποκείμενες οντότητες. Σε υπερεθνικό επίπεδο, βάσει της αξιολόγησης αυτής, η Επιτροπή είναι σε θέση να συστήσει στα κράτη μέλη τα κατάλληλα μέτρα για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση των κινδύνων, ενώ παράλληλα τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για τον εντοπισμό και τον μετριασμό των κινδύνων αυτών.

Δεύτερον, αναγκάζει τα κράτη μέλη να απαγορεύσουν την τήρηση ανώνυμων λογαριασμών ή ανώνυμων βιβλίων καταθέσεων από τα πιστωτικά του ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς²⁰⁷. Σε κάθε περίπτωση, προβλέπει ότι οι κάτοχοι και οι δικαιούχοι υφιστάμενων ανώνυμων λογαριασμών ή ανώνυμων βιβλίων καταθέσεων πρέπει να υπαχθούν σε μέτρα δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη το συντομότερο δυνατόν και οπωσδήποτε πριν χρησιμοποιηθούν καθ' οιονδήποτε τρόπο οι λογαριασμοί ή τα βιβλία καταθέσεων. Παράλληλα, απαριθμεί αναλυτικά τις περιπτώσεις εφαρμογής των μέτρων δέουσας επιμέλειας καθώς και τα απλουστευμένα μέτρα δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη, σε περίπτωση που το κράτος μέλος ή μια υπόχρεη οντότητα εντοπίζει τομείς μικρότερου κινδύνου²⁰⁸.

του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Συνεπώς, τα προληπτικά μέτρα που περιλαμβάνονται στην παρούσα οδηγία θα πρέπει να καλύπτουν τη διαχείριση εσόδων που προέρχονται από σοβαρές εγκληματικές δραστηριότητες και τη συγκέντρωση χρημάτων ή περιουσιακών στοιχείων με σκοπό την τρομοκρατία».

²⁰⁵ Counter-Terrorist Financing

²⁰⁶ Κεφάλαιο I, Τμήμα 2, Άρθρα 6-8

²⁰⁷ Κεφάλαιο II, Τμήμα 1, Άρθρα 10-14

²⁰⁸ Κεφάλαιο II, Τμήμα 2, Άρθρα 15-17

Τρίτον, θεσπίζει ενισχυμένα μέτρα δέουσας επιμέλειας²⁰⁹ ως προς τον πελάτη, όταν η συναλλαγή αφορά φυσικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με εγκατάσταση σε τρίτες χώρες, που χαρακτηρίζονται από την Επιτροπή ως τρίτες χώρες υψηλού κινδύνου, ώστε να μετριάζονται κατάλληλα οι ανωτέρω κίνδυνοι.

Τέλος, ρυθμίζονται λεπτομέρειες σχετικά με την εκτέλεση των υποχρεώσεων των κρατών από τρίτους, πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο, υποχρεώσεις αναφοράς, εποπτεία, απαγόρευση γνωστοποίησης στον πελάτη, προστασία δεδομένων, διατήρηση αρχείων και στατιστικών δεδομένων όπως επίσης πρόβλεψη και επιβολή ποινικών κυρώσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη οδηγία δεν πρόλαβε να ενσωματωθεί στο εθνικό μας δίκαιο καθώς το 2018 επικαιροποιήθηκε από νέα οδηγία, όπως θα αναφέρουμε στη συνέχεια.

2.2.2.2 Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων

Στις 6 Νοεμβρίου 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπό το πρίσμα της απειλής της τρομοκρατικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με την κατάργηση των εσωτερικών ελέγχων που επέφερε το κεκτημένο της Συνθήκης του Σένγκεν, εξέδωσε πρόταση απόφασης - πλαισίου²¹⁰ για τη χρήση των καταστάσεων ονομάτων επιβατών, η οποία θεωρήθηκε παρωχημένη, μετά από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε νέα πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία των καταστάσεων ονομάτων επιβατών (PNR²¹¹) και στις 4 Δεκεμβρίου 2015, το Συμβούλιο ενέκρινε το συμβιβαστικό κείμενο που συμφωνήθηκε με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σχετικά με τη χρήση των ΚΟΕ για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη των τρομοκρατικών εγκλημάτων και άλλων σοβαρών μορφών εγκλήματος.

²⁰⁹ Κεφάλαιο II, Τμήμα 3, Άρθρα 18-24

²¹⁰ Η εν λόγω πρόταση βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην συμφωνία μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ στον τομέα των ΚΟΕ και πολλά χαρακτηριστικά της νέας Οδηγίας 2016/681 είναι παρεμφερή με εκείνα της συμφωνίας. Βλ. COM(2007) 654 τελικό, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2007:0654:FIN>

²¹¹ Passenger Name Records

Η Οδηγία²¹² ψηφίστηκε στις 27 Απριλίου 2016 και εφαρμόζεται από τις 24 Μαΐου 2016. Οι χώρες της ΕΕ πρέπει να την ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο έως τις 25 Μαΐου 2018. Η νέα Οδηγία 2016/681²¹³ έχει ως στόχο να ρυθμίσει τον τρόπο, με τον οποίο διαβιβάζονται, από τις αεροπορικές εταιρίες και τους οικονομικούς φορείς που δεν είναι μεταφορείς στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα επιβατών διεθνών πτήσεων καθώς και τις λεπτομέρειες της επεξεργασίας των εν λόγω δεδομένων, δημιουργώντας ένα κοινό πρότυπο μεταξύ των κρατών μελών για τη χρήση των δεδομένων αυτών. Σε γενικές γραμμές, η εν λόγω Οδηγία περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με: α) τους σκοπούς, για τους οποίους τα δεδομένα μπορούν να υποστούν επεξεργασία στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, β) τη διαβίβαση των δεδομένων στις αρμόδιες αρχές, τη Europol, καθώς και σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και τρίτες χώρες, γ) τις προϋποθέσεις διατήρησής τους, και τέλος, δ) εγγυήσεις αναφορικά με τα δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Οι οργανωμένες εγκληματικές και τρομοκρατικές ενέργειες συνδέονται συχνά με διεθνείς μετακινήσεις. Δεδομένης της κατάρτησης των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα δυνάμει της Σύμβασης του Σένγκεν, η ΕΕ θέσπισε μέτρα για την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου. Σκοπός του συστήματος PNR είναι να συμπληρώσει τα υφιστάμενα μέσα αντιμετώπισης του διασυνοριακού εγκλήματος. Χάρη στην επεξεργασία δεδομένων PNR, οι αρχές επιβολής του νόμου θα μπορούν να ανακαλύπτουν πρόσωπα για τα οποία προηγουμένως δεν υπήρχαν υποψίες εμπλοκής σε εγκληματική ή τρομοκρατική δράση, προτού αυτό διαπιστωθεί με συγκεκριμένη ανάλυση των δεδομένων²¹⁴.

Επιπλέον, τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ χρησιμοποιούν ήδη τα δεδομένα PNR που παρέχονται στις αστυνομικές ή άλλες αρχές δυνάμει της νομοθεσίας τους. Επίσης, το σύστημα PNR της ΕΕ θα εναρμονίσει τις νομικές διατάξεις των κρατών μελών, αποτρέποντας με τον τρόπο αυτό προβλήματα ασφαλείας δικαίου και κενά ασφαλείας και διαφυλάσσοντας παράλληλα την προστασία των δεδομένων²¹⁵.

Σύμφωνα με το στοιχ. (5) του άρθ. 3 της Οδηγίας 2016/681, ως Κατάσταση Ονομάτων Επιβατών (ή PNR) ορίζεται ο «ταξιδιωτικός φάκελος κάθε επιβάτη, ο οποίος περιλαμβάνει τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την επεξεργασία και τον έλεγχο των κρατήσεων από τους αερομεταφορείς που πραγματοποιούν την κράτηση ή συμμετέχουν στη μεταφορά για κάθε ταξίδι για το οποίο γίνεται κράτηση από το ίδιο το άτομο ή για λογαριασμό του, ανεξάρτητα από το αν ο φάκελος περιλαμβάνεται σε

²¹² Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32016L0681>

²¹³ Για τα βασικά σημεία της οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=CELEX:32016L0681>

²¹⁴ Ρύθμιση της χρήσης των δεδομένων από τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR), <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>

²¹⁵ ibid

συστήματα κράτησης, σε συστήματα ελέγχου αναχωρήσεων που χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο επιβατών πριν επιβιβασθούν στο αεροπλάνο ή σε ισοδύναμα συστήματα με τις ίδιες λειτουργίες». Αυτό σημαίνει ότι τα δεδομένα PNR αποτελούνται από πληροφορίες κρατήσεων και αναχωρήσεων, που αποθηκεύονται από τις αεροπορικές εταιρείες στα συστήματά ελέγχου τους. Οι πληροφορίες που συλλέγονται περιλαμβάνουν ημερομηνίες ταξιδιού, δρομολόγιο, πληροφορίες εισιτηρίου, στοιχεία επικοινωνίας²¹⁶, μέσα πληρωμής που χρησιμοποιήθηκαν και πληροφορίες για τις αποσκευές καθώς και άλλα δεδομένα, τα οποία απαριθμούνται εξαντλητικώς στις διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας.

Στόχος της οδηγίας είναι να ρυθμίσει τη διαβίβαση δεδομένων PNR από τις αεροπορικές εταιρείες στις αρχές των κρατών μελών καθώς και την επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων από τις αρχές αυτές. Σύμφωνα με τη νέα οδηγία, οι αεροπορικές εταιρείες θα υποχρεούνται να παρέχουν δεδομένα PNR για πτήσεις από και προς την ΕΕ. Επίσης, τα κράτη μέλη μπορούν, αλλά χωρίς να υποχρεούνται, να συλλέγουν δεδομένα PNR επιλεγμένων πτήσεων εντός της ΕΕ.

Κάθε χώρα της ΕΕ πρέπει να ιδρύει μια μονάδα στοιχείων επιβατών (ΜΣΕ). Η ΜΣΕ είναι αρμόδια για τη συλλογή, την αποθήκευση, την επεξεργασία δεδομένων καθώς και τη διαβίβαση των δεδομένων αυτών ή των αποτελεσμάτων της επεξεργασίας τους στις αρμόδιες εθνικές αρχές, για την ανταλλαγή των δεδομένων PNR, καθώς και των αποτελεσμάτων της επεξεργασίας των δεδομένων, με άλλες χώρες της ΕΕ και την Europol.

Οι αεροπορικές εταιρείες πρέπει να παρέχουν στις ΜΣΕ των χωρών της ΕΕ τα δεδομένα PNR για πτήσεις που εισέρχονται στην ΕΕ ή αναχωρούν από αυτή. Επιτρέπει επίσης, χωρίς να απαιτεί από τις χώρες της ΕΕ, να συλλέγουν δεδομένα PNR σχετικά με επιλεγμένες πτήσεις εντός της ΕΕ.

Στο πλαίσιο των εν λόγω δραστηριοτήτων, τα δεδομένα PNR μπορούν να χρησιμοποιούνται με διάφορους τρόπους: για την αξιολόγηση επιβατών πριν την άφιξη ή αναχώρησή τους, βάσει καθορισμένων κριτηρίων εκτίμησης κινδύνου ή για την ταυτοποίηση συγκεκριμένων προσώπων, για τον καθορισμό των κριτηρίων εκτίμησης κινδύνου και για συγκεκριμένες έρευνες ή διώξεις²¹⁷.

Προκειμένου να εναρμονιστεί το ελληνικό δίκαιο με την Οδηγία 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρώπης, στις 03/12/2018 ψηφίστηκε ο Νόμος 4579/2018 (ΦΕΚ Α' 201) με τίτλο «Υποχρεώσεις αερομεταφορέων σχετικά με τα αρχεία επιβατών - προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 και άλλες διατάξεις», με καθυστέρηση εναρμόνισης έξι μηνών περίπου.

²¹⁶ αριθμός τηλεφώνου, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

²¹⁷ Ρύθμιση της χρήσης των δεδομένων από τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR), ο.π.

2.2.2.3 Οδηγία (ΕΕ) 2017/541 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου

Στην επικαιροποιημένη στρατηγική που κυκλοφόρησε επίσημα στις 19 Μαΐου του 2014 είναι εμφανής η επιρροή της εξέλιξης του φαινομένου της τρομοκρατίας και της αίσθησης της απειλής που βιώνει η ΕΕ. Ο βασικός σκοπός της επικαιροποιημένης στρατηγικής είναι «η πρόληψη των ανθρώπων, πριν ριζοσπαστικοποιηθούν και στρατολογηθούν από την τρομοκρατία, καθώς και η πρόληψη της δημιουργίας μιας νέας γενιάς τρομοκρατών»²¹⁸. Είναι έκδηλη από τις πρώτες γραμμές η επιρροή από το φαινόμενο των Ευρωπαίων «αλλοδαπών μαχητών» και τη ριζοσπαστικοποίηση των νέων Ευρωπαίων μουσουλμάνων.

Ταυτόχρονα, το Ψήφισμα 2178 (2014) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τις απειλές κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας που προκαλούνται από τρομοκρατικές πράξεις, το οποίο εγκρίθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2014 στο πλαίσιο του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θέσπισε μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου των ξένων τρομοκρατών μαχητών²¹⁹.

Συγκεκριμένα αναφέρονται τρία είδη αδικημάτων: (1) ταξίδι ή απόπειρα ταξιδιού σε τρίτη χώρα με σκοπό τη συμβολή στη διεξαγωγή τρομοκρατικών πράξεων ή στην παροχή ή την λήψη της εκπαίδευσης · (2) τη χρηματοδότηση τέτοιου ταξιδιού · (3) η οργάνωση ή η διευκόλυνση αυτού του ταξιδιού.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μετά από διαπραγματεύσεις στις αρχές του 2015, υπογράφηκε²²⁰ τον Οκτώβριο του 2015 το Πρόσθετο Πρωτόκολλο²²¹ της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη της τρομοκρατίας, εφαρμόζοντας ορισμένες ποινικές διατάξεις του Ψηφίσματος 2178 (2014) και ειδικότερα την ενίσχυση των προσπαθειών των συμβαλλομένων στη σύμβαση μερών για την αποτελεσματική πρόληψη της τρομοκρατίας.

²¹⁸ Council of the European Union, 9956/14, “Revised EU Strategy for Combating Radicalization and Recruitment to Terrorism”, Βρυξέλλες, 19 Μαΐου 2014, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9956-2014-INIT/en/pdf>.

²¹⁹ Resolution adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, United Nations S/RES/2178 (2014).

²²⁰ Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, signed in Warsaw on 16 May 2005 (Council of Europe treaty Series—No. 196) and Addition Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, signed in Riga on 22 October 2015 (Council of Europe Treaty Series—No. 217), <https://rm.coe.int/168047c5ea>.

²²¹ Το πρόσθετο πρωτόκολλο καλύπτει τομείς στους οποίους εφαρμόζεται η συνήθης νομοθετική διαδικασία, συγκεκριμένα τον καθορισμό ελάχιστων κανόνων σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων στον τομέα της τρομοκρατίας (άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ), για τους οποίους απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Συνεπώς, η διαδικαστική νομική βάση της προτεινόμενης απόφασης είναι το άρθρο 218 παράγραφος 6 στοιχείο α) της ΣΛΕΕ.

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ατζέντας για την ασφάλεια²²², η Επιτροπή εντόπισε την αναβάθμιση του πλαισίου της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ως προτεραιότητα και ανακοίνωσε την πρόθεσή της να επικαιροποιήσει την υφιστάμενη ποινική νομοθεσία σε αυτόν τον τομέα για να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις. Θέτει επίσης ως προτεραιότητα το στόχο της βελτίωσης του νομικού πλαισίου της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Η απόφασή της αυτή βασίστηκε και στην αντίληψη ότι η απειλή της τρομοκρατίας δεν προέρχεται μόνο από την ισλαμική τρομοκρατία, αλλά και από αυτονομιστές και αναρχικούς τρομοκράτες. Τα χρησιμοποιούμενα από τρομοκράτες μέσα έχουν αλλάξει, όπως αποδεικνύεται από τις επιθέσεις στο Mumbai το 2008 και την απόπειρα σε πτήση από το Άμστερνταμ στο Ντιτρόιτ, τα Χριστούγεννα του 2009. Οι απειλές προέρχονται πλέον από οργανωμένους τρομοκράτες και από τους επονομαζόμενους «μοναχικούς λύκους»²²³ που ενδέχεται να έχουν αναπτύξει τα ριζοσπαστικά «πιστεύω» τους υπό την επίδραση της προπαγάνδας εξτρεμιστών και έχουν ανακαλύψει στο Διαδίκτυο υλικά και μεθόδους για την κατασκευή βομβών. Λόγω των εξελίξεων αυτών, οι προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας θα πρέπει επίσης να εξελιχθούν²²⁴.

Κατά συνέπεια, ανακοινώθηκε στο πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής 2016²²⁵, μια νομοθετική πρόταση για την αναθεώρηση της απόφασης-πλαισίου 2002/475 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας "καθώς τα κράτη μέλη αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν το φαινόμενο όλο και περισσότερων ατόμων που ταξιδεύουν στο εξωτερικό με σκοπό την τρομοκρατία και την απειλή που θέτουν κατά την επιστροφή τους». Η έκθεση για την κατάσταση και την εξέλιξη της τρομοκρατίας της Ευρωπόλ του 2015 επιβεβαίωσε επίσης αυτή την επικίνδυνη κατάσταση²²⁶.

Μια πρώτη παρατήρηση είναι ότι, όπως συμβαίνει πολύ συχνά κατά τη διάρκεια μιας νομοθετικής διαδικασίας, ο αριθμός των αιτιολογικών σκέψεων στο Προοίμιο της οδηγίας αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με το κείμενο της αρχικής πρότασης (43 αντί για 24). Ο αριθμός τους αντανακλά επίσης περιστασιακές δυσκολίες στην επίτευξη συμβιβασμών μεταξύ των συννομοθετών.

Στις 15 Μαρτίου 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκριναν την οδηγία 2017/541²²⁷ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την

²²² COM(2015) 185 final of 28 April 2015.

²²³ lone wolves

²²⁴ COM(2010) 386 final 20.7.2010

²²⁵ COM(2015) 610 final of 27 October 2015.

²²⁶ <https://www.europol.europa.eu/content/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>.

²²⁷ Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541>

αντικατάσταση της απόφασης-πλασίου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την τροποποίηση της απόφασης 2005/671 / ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Η οδηγία επιδιώκει να υλοποιήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης²²⁸ για την πρόληψη της τρομοκρατίας και την έγκριση του Ψηφίσματος 2178 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (UNSCR 2178²²⁹), το οποίο κάλεσε τα μέλη να ποινικοποιήσουν την πράξη του ταξιδιού στο εξωτερικό για τη διεξαγωγή, χρηματοδότηση ή παροχή κατάρτισης σχετικά με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Το κύριο μέλημα της οδηγίας είναι η θέσπιση ελάχιστων κανόνων για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων στον τομέα των τρομοκρατικών εγκλημάτων, των αδικημάτων που σχετίζονται με τρομοκρατική ομάδα και των αδικημάτων που σχετίζονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες²³⁰, με σκοπό την αντιμετώπιση θεμάτων που προκύπτουν από τους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές²³¹.

Όσον αφορά την εξέταση του κειμένου της οδηγίας 2017/541, διαπιστώνεται ότι ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζει τις τρομοκρατικές ενέργειες ως μία από τις σοβαρές παραβιάσεις των οικουμενικών αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση και μιας από τις πλέον σοβαρές επιθέσεις κατά της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου²³².

Σύμφωνα με το άρθρο 1, το αντικείμενο της Οδηγίας είναι η θέσπιση ελάχιστων κανόνων σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και ποινών στον τομέα των τρομοκρατικών εγκλημάτων, των εγκλημάτων που σχετίζονται με τρομοκρατική ομάδα και των εγκλημάτων που σχετίζονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες, καθώς και μέτρα προστασίας, στήριξης και αρωγής των θυμάτων της τρομοκρατίας.

Πράγματι, το μεγαλύτερο μέρος της οδηγίας αφορά την εναρμόνιση του ορισμού των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για τα φυσικά πρόσωπα (άρθρα 2 έως 16) και την ευθύνη και τις κυρώσεις για τα νομικά πρόσωπα (άρθρα 17 και 18). Το άρθρο 19 θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και τη δίωξη των αδικημάτων που ορίζονται εκ των προτέρων, ενώ στα άρθρα 20-23 περιλαμβάνονται διάφορες διατάξεις που συνδέονται με τα ακόλουθα αδικήματα αδικήματα: εργαλεία έρευνας και δήμευση, μέτρα κατά του διαδικτυακού περιεχομένου που προκαλούν δημόσια πρόκληση, τροποποιήσεις του υφιστάμενου μέσου σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες.

²²⁸ Για το πλήρες κείμενο του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου βλ. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0622\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0622(02)&from=EN)

²²⁹ Για το πλήρες κείμενο του Ψηφίσματος βλ. <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2178>

²³⁰ Άρθρο 1 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/541.

²³¹ Foreign Terrorist Fighters

²³² Προοίμιο στοιχείο (2).

Σύμφωνα με το άρθρο 2, παρ. (3), ορίζεται η τρομοκρατική ομάδα: νοείται μια δομημένη ομάδα με περισσότερα από δύο πρόσωπα, η οποία συγκροτείται για μακροχρόνια περίοδο και ενεργεί συντονισμένα με σκοπό την τέλεση τρομοκρατικών εγκλημάτων. Επίσης, ως "δομημένη ομάδα" νοείται η ομάδα που δεν συγκροτήθηκε περιστασιακά για την άμεση τέλεση εγκλήματος και που δεν χρειάζεται να έχει τυπικά καθορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια της δράσης των μελών της ή αναπτυγμένη δομή.

Στην παράγραφο 6 αυξήθηκε η ποινή της δημόσιας απειλής τέλεσης τρομοκρατικών πράξεων ή της δημόσιας διέγερσης σε τέλεση τέτοιας πράξης, ώστε αυτή να αντιστοιχεί απολύτως προς τη βαρύτητα της πράξης αυτής.

Στην παράγραφο 7, εντάχθηκε ως αξιόποινη πράξη η πραγματοποίηση ταξιδιού με σκοπό την τέλεση, τη συμβολή στην τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος ή τη συμμετοχή στις δραστηριότητες τρομοκρατικής ομάδας, με επίγνωση του γεγονότος ότι η εν λόγω συμμετοχή θα συμβάλει στις εγκληματικές δραστηριότητες αυτής της ομάδας ή με σκοπό προσφοράς ή παρακολούθησης εκπαίδευσης για τέλεση τρομοκρατικών πράξεων, εφόσον το ταξίδι διευκολύνει την πραγμάτωση των σκοπών αυτών²³³.

Προκειμένου να εναρμονιστεί το ελληνικό δίκαιο με την Οδηγία 2017/541 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρώπης, πραγματοποιήθηκαν ουσιώδεις αλλαγές στο άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα, ύστερα από την ψήφιση του Νόμου 4637/2019. Ειδικότερα, με την παράγραφο 5 ποινικοποιήθηκε η παροχή εκπαίδευσης στην κατασκευή ή χρήση εκρηκτικών, όπλων και μετατρέπεται σε έγκλημα σκοπού, όπως απαιτεί η Οδηγία. Διευκρινίζεται ειδικότερα ότι για την τέλεση του εγκλήματος απαιτείται αυτό να τελείται με σκοπό την τέλεση ή τη συμβολή στην τέλεση ενός από τα εγκλήματα της παραγράφου 1 και με επίγνωση του γεγονότος ότι η παρασχεθείσα τεχνογνωσία πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό αυτόν. Στην ίδια παράγραφο εντάσσεται και το έγκλημα της παρακολούθησης εκπαίδευσης, όταν τελείται με τον ίδιο σκοπό.

2.2.2.4. Οδηγία (ΕΕ) 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

Οι αλληπάλληλες τρομοκρατικές επιθέσεις με στόχο την Ευρώπη από το 2015 και μετά, έκριναν επιτακτική την ανάγκη να αναληφθεί περαιτέρω δράση, προκειμένου να περιορισθούν η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και η νομιμοποίηση εσόδων

²³³ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4637/2019- Σχέδιο νόμου Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/poinikos-kodikas-synolo.pdf>

από παράνομες δραστηριότητες²³⁴. Τον Δεκέμβριο του 2015, αμέσως μετά το χτύπημα της 13^{ης} Νοεμβρίου στο Παρίσι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο²³⁵ ζήτησε να ενισχυθούν οι υφιστάμενοι κανόνες της ΕΕ στο πεδίο αυτό. Το 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο το «Σχέδιο δράσης για την ενίσχυση του αγώνα κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας»²³⁶, για την τροποποίηση της πέμπτης οδηγίας (2015/849), σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και υπογράμμισε την ανάγκη προσαρμογής στις νέες απειλές²³⁷.

Επισπεύδον γεγονός αποτέλεσαν οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις, οι οποίες αποκάλυψαν αναδυόμενες νέες τάσεις, σχετικά με τον τρόπο χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων και διεξαγωγής των δραστηριοτήτων τους. Σύγχρονες υπηρεσίες τεχνολογίας, εναλλακτικά χρηματοπιστωτικά συστήματα²³⁸, τα οποία παραμένουν εκτός νομοθετικού πεδίου εφαρμογής της ΕΕ ή αποτελούν νομικά κενά, αποτελούν μόνο μερικά παραδείγματα της κατάστασης που επικρατεί. Προκειμένου να συμβαδίσει με τις εξελίξεις αυτές η ΕΕ, έπρεπε να λάβει επιπρόσθετα μέτρα που να αφορούν την αύξηση της διαφάνειας των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, με στόχο τη βελτίωση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας²³⁹.

Επιπρόσθετα, οι εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών, της Interpol και της Ευρωπόλ δείχνουν την αυξανόμενη σύγκλιση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, γεγονός που αποτελεί μεγάλη απειλή για την ασφάλεια της Ένωσης. Έγινε κατανοητό, επομένως, ότι η πρόληψη της χρήσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα κάθε στρατηγικής για την αντιμετώπιση αυτής της απειλής²⁴⁰.

Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 2017 το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία²⁴¹ ως προς το περιεχόμενο της πρότασης. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε το συμφωνηθέν κείμενο στις 19 Απριλίου 2018. Στις 14 Μαΐου

²³⁴ Ξέπλυμα μαύρου χρήματος

²³⁵ Βλ. European Council, 17-18 December 2015,

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/12/17-18/>

²³⁶ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, σχετικά με σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1455113825366&uri=CELEX%3A52016DC0050>

²³⁷ Προοίμιο στοιχείο (6)

²³⁸ Βλ. bitcoin

²³⁹ Προοίμιο στοιχείο (2)

²⁴⁰ Προοίμιο στοιχείο (3)

²⁴¹ Βλ. Ξέπλυμα μαύρου χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας: συμφωνία Συμβουλίου και Κοινοβουλίου, <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/20/money-laundering-and-terrorist-financing-presidency-and-parliament-reach-agreement/>

2018 το Συμβούλιο εξέδωσε την Οδηγία (ΕΕ) 2018/843²⁴², η οποία τροποποιεί την οδηγία (ΕΕ) 2015/849,

Η παρούσα οδηγία²⁴³ έχει στόχο όχι μόνο να εντοπίζει και να διερευνά τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, αλλά και να την αποτρέψει στο μέλλον, δεδομένου ότι η ενίσχυση της διαφάνειας θα μπορούσε να αποτελέσει ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα²⁴⁴.

Η νέα οδηγία²⁴⁵ θεσπίζει αυστηρότερους κανόνες στο πλαίσιο της Ένωσης, σχετικά με την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Αυτό επιτυγχάνεται με την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας για να καλύψει συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων²⁴⁶, με την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό δικαιούχο, βελτιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας εταιρειών και εταιρειών καταπιστευματικής διαχείρισης (trust), με την απαγόρευση στα πιστωτικά ιδρύματα να τηρούν ανώνυμες θυρίδες ασφαλείας²⁴⁷, με την αντιμετώπιση κινδύνων που συνδέονται με τις προπληρωμένες κάρτες και τα εικονικά νομίσματα²⁴⁸ καθώς και με την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των ΜΧΠ που τους επιτρέπει να μοιράζονται περισσότερες πληροφορίες. Οι προαναφερόμενες τροποποιήσεις, που επιτάσσει η οδηγία πρέπει να θεσπιστούν νομοθετικά στις χώρες της ΕΕ έως τις 10 Ιανουαρίου 2020.

²⁴² Για το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32018L0843>

²⁴³ Βλ. Money laundering and terrorist financing: new rules adopted, <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/05/14/money-laundering-and-terrorist-financing-new-rules-adopted/>

²⁴⁴ Προοίμιο στοιχείο (4)

²⁴⁵ Για τα βασικά σημεία της Οδηγίας βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=celex:32018L0843>

²⁴⁶ τους ελεγκτές, τους εξωτερικούς λογιστές και τους φορολογικούς συμβούλους, καθώς και κάθε άλλο πρόσωπο που παρέχει συμβουλές σχετικά με φορολογικά θέματα, μεσίτες ακινήτων, όταν ενεργούν ως ενδιάμεσοι για την εκμίσθωση ακινήτων για την οποία το μηνιαίο μίσθωμα υπερβαίνει τα 10 000 ευρώ, πρόσωπα που εμπορεύονται έργα τέχνης, όταν η αξία της συναλλαγής ανέρχεται σε 10 000 ευρώ και πλέον·

²⁴⁷ επιπλέον των ανώνυμων λογαριασμών και βιβλιαρίων καταθέσεων που καλύπτονται ήδη από την οδηγία (ΕΕ) 2015/849

²⁴⁸ Μέσω της μείωσης του κατώτατου ορίου εξακρίβωσης ταυτότητας για τους κατόχους προπληρωμένων καρτών από το τρέχον ποσό των 250 ευρώ στα 150 ευρώ και της δυνατότητας των εθνικών ΜΧΠ να αποκτούν πληροφορίες που θα τους επιτρέπουν να ανιχνεύουν την ταυτότητα του ιδιοκτήτη του εικονικού νομίσματος

*«Terrorism has become
the systematic weapon
of a war that knows
no borders or seldom
has a face.»*

(Jacques Chirac)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΘΕΣΜΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η συνεργασία των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και η ύπαρξη εξειδικευμένων οργανισμών, συμβάλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αφού λειτουργώντας τόσο προληπτικά όσο και κατασταλτικά, περιορίζουν άμεσα το φαινόμενο. Η δίωξη των τρομοκρατικών εγκλημάτων καλύπτεται από τη γενικότερη δράση των οργανισμών της ΕΕ, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, καθώς δεν ασχολούνται όλοι αποκλειστικά με το συγκεκριμένο διασυνοριακό έγκλημα.

Μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις τους, αξιολογούνται οι τρομοκρατικές απειλές, βοηθώντας με τον τρόπο αυτό να καθοριστούν οι προτεραιότητες, ώστε να διευκολυνθεί η διασυνοριακή συνεργασία και η δίωξη. Με άλλα λόγια, υποστηρίζουν επιχειρησιακά τα κράτη μέλη στη συνεργασία τους για την αντιμετώπιση του φαινομένου ενώ και οι ίδιοι οι οργανισμοί συνεργάζονται μεταξύ τους για την μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων τους²⁴⁹.

3.1. Αστυνομική Συνεργασία²⁵⁰ (Europol)

Τον Ιούνιο του 1991 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου²⁵¹, ύστερα από πρόταση της Γερμανίας, θέτει μεταξύ των προτεραιοτήτων της «κοινής δράσης των κρατών μελών στον τομέα των εσωτερικών και δικαστικών υποθέσεων» τον αγώνα ενάντια στη διεθνή διακίνηση των ναρκωτικών και στο οργανωμένο έγκλημα. Για την

²⁴⁹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 289

²⁵⁰ Για την Αστυνομική συνεργασία βλ.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/156/politiele-samenwerking>

²⁵¹ Βλ. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου (28 και 29 Ιουνίου 1991), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/DOC_91_2

αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου αγώνα, τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να ιδρύσουν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1993 ένα «κεντρικό Ευρωπαϊκό γραφείο αστυνομίας κατά της εγκληματικότητας (Ευρωπόλ).

Παράλληλα, αποφασίζεται να συμπεριληφθεί το ζήτημα της αστυνομικής συνεργασίας στις διατάξεις της υπό διαπραγμάτευση Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ζητείται, επίσης, η παρουσίαση μιας έκθεσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου, με συγκεκριμένες προτάσεις για τη δημιουργία της Europol και τη λήψη των κατάλληλων των προπαρασκευαστικών και μεταβατικών μέτρων. Ως αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας αυτής, η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλαμβάνει για πρώτη φορά την αστυνομική συνεργασία «μεταξύ των θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος» και προβλέπει την ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της «Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ)», μεταξύ άλλων και για θέματα πρόληψης και καταπολέμησης τρομοκρατίας(άρθρο 29 ΣΕΕ)²⁵².

Η Σύμβαση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Σύμβαση Ευρωπόλ)²⁵³ υπογράφηκε στις 26 Ιουλίου 1995, στο πλαίσιο συνεργασίας του τρίτου πυλώνα²⁵⁴. Η ίδρυση όμως μιας τέτοιας υπηρεσίας δεν μπορούσε να δρομολογηθεί άμεσα. Παράλληλα, η ανάγκη για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως στον τομέα των ναρκωτικών και του ξεπλύματος χρήματος, απαιτούσαν την άμεση κινητοποίηση των αρχών και τη λήψη μέτρων. Για τους λόγους αυτούς, το 1994 αποφασίζεται η ίδρυση της διοικητικής «Μονάδας Ναρκωτικών της Ευρωπόλ» (EDU)²⁵⁵ με προσωρινή εντολή, μέχρι την έναρξη λειτουργίας του οργανισμού, να ασχοληθούν με τη δίωξη²⁵⁶ ναρκωτικών²⁵⁷.

²⁵² Στη Δήλωση σχετικά με την αστυνομική συνεργασία, που επισυνάπτεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, προβλέπεται ότι «...για το άμεσο μέλλον, τα κράτη μέλη συμφωνούν να εξετάσουν, κατά προτεραιότητα, τα σχέδια που θα τους υποβληθούν, βάσει του προγράμματος εργασίας και του χρονοδιαγράμματος που περιλαμβάνονται στην έκθεση που έχει συνταχθεί κατά παραγγελία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου, και είναι πρόθυμα να αντιμετωπίσουν το ενδεχόμενο της λήψης συγκεκριμένων μέτρων σε τομείς σαν αυτούς που προτείνει η γερμανική αντιπροσωπία και που αφορούν τα ακόλουθα καθήκοντα ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών:

- συνδρομή στις εθνικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με τις ποινικές διώξεις και την ασφάλεια, ιδίως όσον αφορά το συντονισμό των ερευνών και των αναζητήσεων,
- δημιουργία τραπεζών δεδομένων,
- συγκεντρωτική αξιολόγηση και επεξεργασία των πληροφοριών, προκειμένου να γίνεται απολογισμός της κατάστασης και να καθορίζονται οι διάφορες προσεγγίσεις σχετικά με τις έρευνες,
- συλλογή και εκμετάλλευση πληροφοριών που αφορούν τις εθνικές προσεγγίσεις στον τομέα της πρόληψης με σκοπό τη διαβίβασή τους στα κράτη μέλη και τον καθορισμό στρατηγικών πρόληψης σε ευρωπαϊκή κλίμακα,
- μέτρα που αφορούν την περαιτέρω κατάρτιση, τις αναζητήσεις, την ανακριτική και τη δικαστική ανθρωπομετρία». Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>

²⁵³ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουλίου 1995, για την κατάρτιση της σύμβασης για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (σύμβαση Europol) δυνάμει του άρθρου K.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, έγγραφο (95/C 316/01), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1995:316:FULL&from=EN>

²⁵⁴ Άρθρο 31 ΣΕΕ

²⁵⁵ Europol Drug Unit (EDU)

²⁵⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 290-292

Από την ίδρυσή της EDU και μέχρι την πλήρη λειτουργία της Ευρωπόλ, οι αρμοδιότητες της διευρύνονται συνεχώς, για να συμπεριλάβουν σταδιακά την καταπολέμηση των ραδιενεργών και πυρηνικών υλικών, των δικτύων παράνομης μετανάστευσης, του παράνομου εμπορίου αυτοκινήτων, του ξεπλύματος χρήματος και της εμπορίας ανθρώπων. Το κεκτημένο της (EDU) μεταφέρεται στη Ευρωπόλ και ιδίως η πείρα της σε τομείς όπως η ανταλλαγή πληροφοριών, η τεχνική και επιχειρησιακή υποστήριξη και οι αναλύσεις κινδύνου²⁵⁸.

Η Σύμβαση Ευρωπόλ τίθεται σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 1998 και ο Οργανισμός ξεκινά τις εργασίες του την 1η Ιουλίου 1999²⁵⁹. Με άρθρο 26 της αυτής αναγνωρίζεται ρητά η νομική προσωπικότητα καθώς και το δικαίωμα απόκτησης κινητής και ακίνητης περιουσίας. Στις 3 Δεκεμβρίου 1998 το συμβούλιο, βασιζόμενο στο άρθρο 2 παρ. 2 της Σύμβασης, εξουσιοδοτεί τη Ευρωπόλ να αναλάβει την 1η Ιανουαρίου 1999 το προαναφερθέν καθήκον²⁶⁰, της αντιμετώπισης αξιόποινων πράξεων που διεπράχθησαν ή δύναται να διαπραχθούν, στο πλαίσιο τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, που θίγουν τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία προσώπων ή την περιουσία τους.

Από το 2000 ως το 2003, η Σύμβαση υφίσταται μια σειρά τροποποιήσεων, οι οποίες περιλαμβάνονται σε τρία πρωτόκολλα²⁶¹. Καθώς, όμως, η διαδικασία κύρωσης των τελευταίων αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρονοβόρα, τα κράτη μέλη συμφωνούν στην αντικατάσταση του Σύμβασης Ευρωπόλ με την Απόφαση 2009/371/ΔΕΥ²⁶². Η συμφωνία αυτή, όπως έχουμε ήδη επισημάνει και στο δεύτερο κεφάλαιο, εδράζεται στο γεγονός ότι η απόφαση ως νομικό εργαλείο, σε αντίθεση με τις συμβάσεις είναι περισσότερο ευέλικτη και διευκολύνει τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις, εξυπηρετώντας τον τρόπο αυτό την εξέλιξη και τη λειτουργία του οργανισμού²⁶³.

²⁵⁷ Βλ. 95/73/ΔΕΥ: Κοινή δράση της 10ης Μαρτίου 1995 που θεσπίζεται από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τη μονάδα ναρκωτικών της Europol, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A31995F0073>

²⁵⁸ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 292

²⁵⁹ Πράξη του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 1995 για την κατάρτιση της σύμβασης για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (σύμβαση Europol) δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο.π.

²⁶⁰ Απόφαση του Συμβουλίου της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1998, με την οποία εξουσιοδοτείται η Europol να αντιμετωπίζει διαπραχθείσες ή δυνάμενες να διαπραχθούν αξιόποινες πράξεις στα πλαίσια τρομοκρατικών δραστηριοτήτων που θίγουν τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία προσώπων ή την περιουσία τους. Διαθέσιμη στο [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31999D0130\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:31999D0130(02))

²⁶¹ Για το πρώτο Πρωτόκολλο βλ. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2000:358:0001:0007:EN:PDF>, Για το δεύτερο πρωτόκολλο βλ. [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F1216\(01\):EN:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F1216(01):EN:HTML) και για το τρίτο πρωτόκολλο βλ. <http://www.statewatch.org/news/2007/jan/europol-third-protocol-2003.pdf>

²⁶² Βλ. Απόφαση του Συμβουλίου, της 6ης Απριλίου 2009, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ), διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32009D0371>

²⁶³ Στοιχείο 2^ο του Προοιμίου

Η απόφαση 2009/371/ΔΕΥ αναγνωρίζει νομική προσωπικότητα στον οργανισμό²⁶⁴, με αποτέλεσμα την αύξηση των εξουσιών του καθώς και τη χρηματοδότησή του από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την 1η Μαΐου 2017 η απόφαση αντικαθίσταται από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2016/794²⁶⁵. Πλέον, η Europol αναφέρεται ως Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τη συνεργασία στον Τομέα επιβολής του νόμου, χωρίς να εγκαταλείπεται όμως, η χρήση της ονομασίας με την οποία έγινε γνωστή. Το νέο πλαίσιο διευκολύνει τη Europol στη δημιουργία εξειδικευμένων μονάδων, που ανταποκρίνονται άμεσα στις αναδυόμενες τρομοκρατικές απειλές, όπως η μονάδα αναφοράς διαδικτυακού περιεχομένου (IRU²⁶⁶), η οποία εξασφαλίζει τον εντοπισμό υλικού τρομοκρατικού περιεχομένου και την ταχεία απομάκρυνση της σχετικής ανάρτησης από το διαδίκτυο²⁶⁷.

Η Europol βρίσκεται στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ατζέντας ασφαλείας προσφέροντας πρωτόγνωρες υπηρεσίες, όπως υποστήριξη των επιτόπιων επιχειρήσεων επιβολής του νόμου, λειτουργία ενός κόμβου πληροφοριών για το οργανωμένο έγκλημα και τις τρομοκρατικές δραστηριότητες και ενός κέντρου εμπειρογνωμοσύνης στον τομέα επιβολής του νόμου. Συνεπώς, δεν συμμετέχει σε συλλήψεις ή στην αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων για την εξιχνίαση ενός εγκλήματος. Η αρμοδιότητα αυτή ανήκει αποκλειστικά στις αρμόδιες εθνικές αρχές²⁶⁸.

Έμπρακτα αποδεικνύεται ότι η Europol αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οργανισμούς²⁶⁹ της ένωσης, απασχολεί περίπου 1.100 εργαζόμενους μεταξύ των οποίων και 200 αξιωματικούς συνδέσμους. Στους εργαζόμενους περιλαμβάνονται 100 περίπου αναλυτές εγκλημάτων, οι οποίοι συγκαταλέγονται μεταξύ των καλύτερα εκπαιδευμένων της Ευρώπης²⁷⁰. Η δομή διοίκησης και διαχείρισής της, περιλαμβάνει το διοικητικό συμβούλιο, τον εκτελεστικό διευθυντή και κάθε άλλο συμβουλευτικό όργανο, που συγκροτείται από το διοικητικό συμβούλιο²⁷¹. Ως εκ τούτου, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κέντρα αναλυτικής ικανότητας για την καταπολέμηση του εγκλήματος στην Ένωση, το οποίο κάνει χρήση των πλέον σύγχρονων εργαλείων για

²⁶⁴ Άρθρο 2 Απόφασης 2009/371/ΔΕΥ

²⁶⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, για τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Europol) και την αντικατάσταση και κατάργηση των αποφάσεων του Συμβουλίου 2009/371/ΔΕΥ, 2009/934/ΔΕΥ, 2009/935/ΔΕΥ, 2009/936/ΔΕΥ και 2009/968/ΔΕΥ, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.135.01.0053.01.ELL&toc=OJ:L:2016:135:TOC

²⁶⁶ Internet Referral Unit

²⁶⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 294

²⁶⁸ Qu'est-ce qu'EUROPOL, l'office européen de police ?, <https://www.touteurope.eu/actualite/qu-est-ce-qu-europol-l-office-europeen-de-police.html>

²⁶⁹ Άρθρα 2 και 39 παρ. 2 της Απόφασης 2009/371/ΔΕΥ

²⁷⁰ Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol), διαθέσιμο στο https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_el

²⁷¹ Διοικητικό Συμβούλιο Europol, Εσωτερικός κανονισμός, ΕΕ C 37/06 της 01/02/2018, σελ 19-24, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:037:FULL&from=EN>

την υποστήριξη των αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών σε καθημερινή βάση. Η έδρα του οργανισμού βρίσκεται στη Χάγη²⁷².

Η αποστολή της Europol συνίσταται στη στήριξη και στην ενίσχυση της δράσης των αστυνομικών αρχών και άλλων αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών, καθώς και στην εμβάθυνση της αμοιβαίας συνεργασίας τους κατά την πρόληψη και καταπολέμηση σοβαρών εγκλημάτων, που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, της τρομοκρατίας και των μορφών εγκληματικότητας που θίγουν ένα κοινό συμφέρον, το οποίο αποτελεί αντικείμενο πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁷³. Η Συνθήκη της Λισαβόνας περιγράφει τα καθήκοντά του Οργανισμού, αναφέροντας ρητά ότι μπορούν να διερευνηθούν με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία μέσω κανονισμών²⁷⁴.

Σχετικά με την τρομοκρατία, η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ της europol και των κρατών-μελών, επιτυγχάνεται μέσα από τις εθνικές μονάδες. Κάθε κράτος μέλος συγκροτεί μια εθνική ομάδα²⁷⁵, η οποία λειτουργεί ως υπηρεσία διασύνδεσης της europol και των αρμόδιων εθνικών αρχών²⁷⁶. Μέσω αυτής το κράτος μέλος παρέχει στην europol τις απαραίτητες πληροφορίες για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας, διασφαλίζει τη διαρκή την αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία όλων των οικείων αρμόδιων αρχών με τον Οργανισμό και λαμβάνει ενημέρωση, σχετικά με τις δραστηριότητες της europol²⁷⁷. Κάθε εθνική ομάδα διορίζει τουλάχιστον έναν αξιωματικό σύνδεσμο στη europol, με καθήκον την εκπροσώπηση των συμφερόντων της στον οργανισμό. Ο Αξιωματικός-σύνδεσμος διασφαλίζει τη διαρκή και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της europol και των εθνικών του αρχών, καθώς και μεταξύ του κράτους μέλους των αξιωματικών-συνδέσμων άλλων κρατών μελών, τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών²⁷⁸.

Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες για μία συγκεκριμένη υπόθεση εάν αυτό είναι αντίθετο με τα ουσιώδη συμφέροντα τους, εάν τίθεται σε κίνδυνο η επιτυχής έκδοση εν εξελίξει έρευνας ή η ασφάλεια φυσικών προσώπων, καθώς και αν γνωστοποιούνται πληροφορίες σχετικά με τις οργανώσεις ή συγκεκριμένες δραστηριότητες του εθνικών υπηρεσιών πληροφοριών στον τομέα της

²⁷² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 290

²⁷³ Βλ. Άρθρο 88 παρ. 1 ΣΛΕΕ

²⁷⁴ Βλ. Άρθρο 88 παρ. 2 ΣΛΕΕ, «Τα καθήκοντα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν:

α) τη συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών που διαβιβάζονται ιδίως από τις αρχές των κρατών μελών ή τρίτων χωρών, ή οργανισμών,

β) τον συντονισμό, τη διοργάνωση και τη διεξαγωγή ερευνών και επιχειρησιακών δράσεων, από κοινού με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ή στο πλαίσιο κοινών ομάδων ερευνών, ενδεχομένως σε σύνδεση με την Eurojust.»

²⁷⁵ Βλ. Άρθρο 7 παρ. 2 Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794

²⁷⁶ Focal point ή σημείο επαφής

²⁷⁷ Βλ. Άρθρο 7 παρ. 6 Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794

²⁷⁸ Βλ. Άρθρο 8 ο.π.

ασφάλειας²⁷⁹. Οι εξαιρέσεις αυτές δεν υφίσταται όταν παύουν τα γεγονότα που τη δικαιολογούν.

Η Europol δύναται να συμμετέχει σε κοινές ομάδες έρευνας²⁸⁰. Πρόκειται για τη δυνατότητα που δίνει η Απόφαση-πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ²⁸¹ σε τουλάχιστον δύο κράτη μέλη να συγκροτούν ομάδες για συγκεκριμένο σκοπό και για ορισμένη διάρκεια²⁸² προκειμένου να διευκολύνουν δύσκολες και απαιτητικές έρευνες για ποινικά αδικήματα για τα οποία οι περιστάσεις της υπόθεσης απαιτούν συντονισμένη δράση. Οι ΚΟΕ δρουν στην επιφάνεια των κρατών μελών που τις συγκροτούν²⁸³.

Το πλαίσιο συνεργασίας των κρατών μελών στο πλαίσιο της europol για την ανταλλαγή πληροφοριών για τα τρομοκρατικά αδικήματα περιγράφεται στην Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ²⁸⁴. Σύμφωνα με την τελευταία, κάθε κράτος-μέλος ορίζει, μέσα από τις αστυνομικές του αρχές ή τις άλλες αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου, μία εξειδικευμένη υπηρεσία η οποία έχει πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες σχετικά με τις ποινικές έρευνες, που διεξάγονται για τρομοκρατικά αδικήματα. Οι πληροφορίες αυτές, διαβιβάζονται στη Europol και από τη βάση δεδομένων της αντλούνται από τα κράτη μέλη²⁸⁵.

3.2. Δικαστική Συνεργασία (Eurojust)

Η Μονάδα Δικαστικής συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurojust) αποτελεί τον αρμόδιο οργανισμό για την καταπολέμηση των διάφορων μορφών εγκληματικότητας, που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη-μέλη. Στόχος της είναι η βελτίωση του συντονισμού των ερευνών και των διώξεων καθώς και η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων δικαστικών αρχών των κρατών-μελών, κυρίως όταν πρόκειται για οργανωμένο έγκλημα²⁸⁶. Η Eurojust αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οργανισμούς της ένωσης καθώς όπως και η Europol αποτελεί κεντρικό πυρήνα της

²⁷⁹ Βλ. Άρθρο 6 παρ. 3 ο.π.

²⁸⁰ Βλ. Άρθρο 5 παρ. 1 ο.π.

²⁸¹ Απόφαση πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, σχετικά με τις κοινές ομάδες έρευνας, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32002F0465>

²⁸² Τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη είναι αρμόδια για τη σύνθεση, τον στόχο και τη διάρκεια της εντολής της ομάδας έρευνας. Η διάρκεια μπορεί να παραταθεί με την αμοιβαία συναίνεση των συμμετεχόντων.

²⁸³ Άρθρο 1 παρ. 3 Απόφασης-πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις Κοινές Ομάδες Έρευνας, βλ. ενότητα 3.4.

²⁸⁴ Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32005D0671>

²⁸⁵ Άρθρο 2 παρ. 3 περ. α'.

²⁸⁶ Qu'est-ce qu'EUROJUST, l'unité de coopération judiciaire de l'Union européenne ?, <https://www.touteleurope.eu/actualite/qu-est-ce-qu-eurojust-l-unite-de-cooperation-judiciaire-de-l-union-europeenne.html>

δομής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο χώρο της ελευθερίας, ασφάλειας και Δικαιοσύνης²⁸⁷.

Η απόφαση για την ίδρυση του οργανισμού ελήφθη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε²⁸⁸, ενώ στις 22 Νοεμβρίου του 1999, η Επιτροπή ανακοινώνει τη δημιουργία της Eurojust²⁸⁹. Στη συνθήκη της Νίκαιας²⁹⁰ γίνεται για πρώτη φορά λόγος για τη δημιουργία της eurojust, ενώ στη δήλωση με αρ. 2 «σχετικά με το άρθρο 31 παράγραφος 2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση», που επισυνάπτεται το σώμα της Συνθήκης, υπενθυμίζεται ότι η απόφαση για τη δημιουργία της eurojust ανάγεται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πάνω αποφάσεις, το Συμβούλιο Υπουργών αποφασίζει στις 13 Δεκεμβρίου 2000 τη σύσταση μιας «προσωρινής μονάδας δικαστικής συνεργασίας» (pro-Eurojust)²⁹¹, η οποία εκκινεί τις εργασίες την 1η Μαρτίου 2001 στις Βρυξέλλες. Στις 28 Φεβρουαρίου 2002 με την απόφαση 2002/187/ΔΕΥ²⁹², το Συμβούλιο προβαίνει στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Μονάδας Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust) ως οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νομική προσωπικότητα χρηματοδοτούμενο από τον προϋπολογισμό. Η Eurojust ξεκινά πλέον τις εργασίες της την 1η Δεκεμβρίου 2002 με έδρα τη Χάγη. Με την απόφαση 2009/426/ ΔΕΥ²⁹³ τροποποιείται η Απόφαση 2002/187/ΔΕΥ, προκειμένου να ενισχυθεί η επιχειρησιακή ικανότητα του οργανισμού και να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη λειτουργικότητα του και η προσέγγιση του καθεστώτος των εθνικών μελών.

²⁸⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 310

²⁸⁸ «Για την ενίσχυση της καταπολέμησης των σοβαρών μορφών οργανωμένου εγκλήματος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε να δημιουργήσει μια μονάδα (EUROJUST) που θα αποτελείται από εισαγγελείς, δικαστές, αξιωματικούς αστυνομίας που έχουν ανάλογες αρμοδιότητες, αποσπώμενους από κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με το νομοθετικό του σύστημα. Έργο της EUROJUST θα είναι αφενός να διευκολύνει τον σωστό συντονισμό των εθνικών εισαγγελικών αρχών και αφετέρου να υποστηρίζει τις ποινικές έρευνες σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως βάσει αναλύσεων της Ευρωπόλ, καθώς και η στενή συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο, κυρίως για να απλουστευθεί η εκτέλεση αιτήσεων δικαστικής συνδρομής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζητά από το Συμβούλιο να θεσπίσει έως το τέλος του 2001, τα απαραίτητα νομοθετήματα.» βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 15 και 16 Οκτώβριου 1999, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>

²⁸⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής για τη δημιουργία της Eurojust, COM(2000) 746, διαθέσιμο στο <http://www.statewatch.org/semidoc/assets/files/commission/COM-2000-746.pdf>

²⁹⁰ στα άρθρα 29 και 31 παράγραφος 2

²⁹¹ Απόφαση 2000/799/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2000, για τη σύσταση προσωρινής μονάδας δικαστικής συνεργασίας, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000D0799>

²⁹² Απόφαση 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 2002, σχετικά με τη σύσταση της Eurojust προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλήματος, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002D0187>

²⁹³ Απόφαση 2009/426/ ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, για την ενίσχυση της Eurojust και την τροποποίηση της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ σχετικά με τη σύσταση της Eurojust προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλήματος, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2009/426/oj?locale=el>

Ο νόμιμος διάδοχος της αρχικής Eurojust, προήλθε ύστερα μία πρόταση κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον Ιούλιο του 2013, που σκοπό είχε τη δημιουργία ενός νέου οργανισμού για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust)²⁹⁴. Το Νοέμβριο του 2018 ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727²⁹⁵ τροποποιεί και επεκτείνει τις διατάξεις της Απόφασης 2002/187/ΔΕΥ. Καθώς οι τροποποιήσεις είναι ουσιαστικές ως προς τον αριθμό και τη φύση τους, η προηγούμενη απόφαση δεν αντικαθίσταται στο σύνολό της για λόγους σαφήνειας²⁹⁶. Η νέα Eurojust, όπως ιδρύεται από τον κανονισμό, υποκαθιστά νομικά την παλιά Eurojust της Απόφασης 2002/187/ΔΕΥ, όσον αφορά τις Συμβατικές τις υποχρεώσεις, με τις συναφθείσες διεθνείς συμφωνίες να παραμένουν, όμως σε ισχύ²⁹⁷.

Η αποστολή της νέας Eurojust συνίσταται στη στήριξη και στην ενίσχυση του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών δικαστικών και διωκτικών αρχών κατά την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του σοβαρού διασυνοριακού και οργανωμένου εγκλήματος που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη ή απαιτούν δίωξη, βάσει επιχειρήσεων που διεξάγονται και πληροφοριών που παρέχονται από τις αρχές των κρατών μελών, την Ευρώπη, την Ευρωπαϊκή εισαγγελία και την OLAF²⁹⁸.

Η Συνθήκη της Λισσαβώνας περιγράφει στο άρθρο 85 ΣΛΕΕ τα καθήκοντα του οργανισμού, τα οποία περιλαμβάνουν: «α) την έναρξη ποινικών ερευνών καθώς και την εισήγηση για την κίνηση ποινικών διώξεων που διεξάγονται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, και ειδικότερα των διώξεων που αφορούν αδικήματα κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, β) τον συντονισμό των ερευνών και των διώξεων του στοιχείου α) και γ) την ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας, μεταξύ άλλων με την επίλυση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας και με στενή συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο».

Η Eurojust περιλαμβάνει τα εθνικά μέλη, το Συλλογικό όργανο, το Εκτελεστικό Συμβούλιο και τον Διοικητικό Διευθυντή²⁹⁹. Η χάραξη της πολιτικής της eurojust

²⁹⁴ Ευρωπαϊκή επιτροπή, Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης, COM(2013) 535 final, 17/07/2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/HIS/?uri=COM%3A2013%3A535%3AFIN>

²⁹⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust) και την αντικατάσταση και την κατάργηση της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32018R1727>

²⁹⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 313

²⁹⁷ «Η Eurojust, όπως ιδρύεται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό, θα πρέπει να υποκαταστήσει νομικώς την Eurojust όπως συστάθηκε βάσει της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ όσον αφορά όλες τις συμβατικές της υποχρεώσεις, περιλαμβανομένων των συμβάσεων εργασίας, των υποχρεώσεων που υπέχει και των περιουσιακών στοιχείων που έχει αποκτήσει. Οι διεθνείς συμφωνίες που έχουν συναφθεί από την Eurojust δυνάμει της ανωτέρω απόφασης παραμένουν σε ισχύ.», βλ. Προοίμιο στοιχείο (69) Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727.

²⁹⁸ Άρθρο 85 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 2 Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727.

²⁹⁹ Άρθρο 6, Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727.

επιτυγχάνεται μέσω του Συλλογικού Οργάνου. Το τελευταίο αποτελείται από έναν εκπρόσωπο κάθε κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ιδιότητα του δικαστή ή εισαγγελέα ή εκπροσώπου της δικαστικής αρχής, με αρμοδιότητες ισοδύναμες με εκείνες του δικαστή ή εισαγγελέα, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και από έναν εκπρόσωπο της Επιτροπής³⁰⁰. Του συλλογικού οργάνου προΐσταται ο πρόεδρος της Eurojust³⁰¹. Κάθε εκπρόσωπος στην τελευταία, ως εθνικό μέλος, προΐσταται ενός εθνικού γραφείου με τόπο εργασίας στην έδρα της Eurojust. Τα περισσότερα γραφεία διαθέτουν εθνικά μέλη, αναπληρωτή ή και βοηθό και αποσπασμένους εθνικούς εμπειρογνώμονες. Οι εκπρόσωποι φέρουν εις πέρας την εντολή του Οργανισμού ως προς τον συντονισμό των εθνικών αρχών σε κάθε στάδιο έρευνας και δίωξης εγκλημάτων. Ακόμη αποτελούν τον σύνδεσμο ανταλλαγής επιχειρησιακών πληροφοριών μεταξύ του οργανισμού και των κρατών-μελών και επιλύουν τα πρακτικά προβλήματα, που ανακύπτουν από τις διαφορές μεταξύ των εθνικών συστημάτων των κρατών-μελών. Τέλος, ανταλλάσσουν κάθε πληροφορία αναγκαία για την εκτέλεση των καθηκόντων της Eurojust μεταξύ τους ή με τις αρμόδιες εθνικές αρχές ή με τυχόν αρμόδιες διεθνείς αρχές³⁰² και συμμετέχουν σε κοινές ομάδες έρευνας³⁰³. Τα εθνικά μέλη έχουν πρόσβαση ή τουλάχιστον τη δυνατότητα να λαμβάνουν τις πληροφορίες που περιέχονται στους ακόλουθους τύπους μητρώου, που διατηρούνται στο κράτος μέλος το οποίο εκπροσωπούν: στο ποινικό μητρώο, στα αρχαία συλληφθέντων, στα αρχεία ερευνών, στα αρχεία DNA και σε άλλα μητρώα Δημοσίων αρχών³⁰⁴.

Κάθε κράτος-μέλος ορίζει έναν ή περισσότερους εθνικούς ανταποκριτές για την Eurojust. Επίσης, κάθε κράτος-μέλος θεσπίζει ένα εθνικό σύστημα συντονισμού της Eurojust για το συντονισμό των εργασιών που διεξάγονται από τους εθνικούς ανταποκριτές της Eurojust, τους εθνικούς ανταποκριτές για ζητήματα σχετικά με την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, τον Εθνικό ανταποκριτή για την eurojust για θέματα τρομοκρατίας, τον Εθνικό ανταποκριτή για το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για ποινικές υποθέσεις και τους αντιπροσώπους στο δίκτυο για κοινές ομάδες ερευνών, εγκλήματα πολέμου, υπηρεσίες αναζήτησης στοιχείων και διαφθοράς³⁰⁵.

Η Eurojust είναι αρμόδια για συγκεκριμένες μορφές αδικημάτων που παρατίθενται στο Παράρτημα Ι που επισυνάπτεται στον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1727. Μεταξύ αυτών βρίσκεται και η τρομοκρατία του. Βάσει του προαναφερόμενου Κανονισμού η Eurojust έχει τις επιχειρησιακές αρμοδιότητες, που περιγράφονται στο άρθρο 4 αυτού.³⁰⁶

³⁰⁰ Άρθρο 10, ό.π.

³⁰¹ Άρθρο 11, ό.π.

³⁰² Άρθρο 7, ό.π.

³⁰³ Άρθρο 8, ό.π.

³⁰⁴ Άρθρο 9, ό.π.

³⁰⁵ Άρθρο 20, ό.π.

³⁰⁶ «Η Eurojust α) ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών σχετικά με τις έρευνες και τις δίωξεις των οποίων έχει γνώση και οι οποίες έχουν επιπτώσεις στο επίπεδο της Ένωσης ή θα μπορούσαν να αφορούν και άλλα κράτη μέλη πέραν των άμεσα ενεχομένων, β) επικουρεί τις αρμόδιες

Το έργο της Eurojust για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στηρίζεται στη συνεργασία με τη Europol. Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794 προβλέπει ότι η Europol λαμβάνει κάθε μέτρο, ώστε να μπορεί να έχει άμεση πρόσβαση στις πληροφορίες που διαθέτει. Στην περίπτωση που κατά τη διάρκεια επεξεργασίας πληροφοριών από την Europol, η τελευταία ή κράτος μέλος διαπιστώσει την ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας ή στήριξης από τη Eurojust, η Europol την ενημερώνει και κινεί τη διαδικασία παροχής πληροφοριών. Στην περίπτωση αυτή, οι δύο οργανισμοί διαβουλεύονται μεταξύ τους³⁰⁷.

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 προβλέπει ότι η Eurojust λαμβάνει κάθε κατάλληλο μέτρο, ώστε να μπορεί η Europol, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να έχει έμμεση πρόσβαση βάσει συστήματος σύμπτωσης/απουσίας σύμπτωσης (hit/no hit) σε πληροφορίες που παρέχονται στην Eurojust, με την επιφύλαξη τυχόν περιορισμών, που υποδεικνύονται από τα κράτη μέλη, από θεσμικά και λοιπά όργανα ή οργανισμούς της ένωσης, από τρίτες χώρες ή από διεθνείς οργανισμούς, που παρέχουν τις εν λόγω πληροφορίες. Σε περίπτωση σύμπτωσης (hit), η Eurojust κινεί διαδικασία, ώστε να επιτραπεί η διάδοση των πληροφοριών που κατέληξαν σε σύμπτωση³⁰⁸.

Εάν κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων επεξεργασίας της Eurojust, στο πλαίσιο κάποιας μεμονωμένης έρευνας, η ίδια ή κάποιο κράτος-μέλος διαπιστώσουν την ανάγκη συντονισμού, συνεργασίας ή συνδρομής, εντός του πεδίου αρμοδιοτήτων της Europol, η Eurojust ενημερώνει σχετικά την Europol και κινεί τη διαδικασία για τη διάδοση των πληροφοριών, ανάλογα με την απόφαση του κράτους μέλους που παρείχε τις πληροφορίες. Σε αυτή την περίπτωση, η Eurojust ζητά τη γνώμη της europol³⁰⁹. Η Eurojust θεσπίζει και διατηρεί στενή συνεργασία με την Europol, στο βαθμό που κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο για την εκπλήρωση των καθηκόντων των δύο οργανισμών και την επίτευξη των στόχων τους, λαμβανομένου υπόψη ότι είναι ανάγκη να αποφεύγεται η αλληλοεπικάλυψη των προσπαθειών. Για το σκοπό αυτό, ο

αρχές των κρατών μελών προκειμένου να εξασφαλίσει τον καλύτερο δυνατό συντονισμό των ερευνών και των διώξεων, γ) παρέχει υποστήριξη για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών, ιδίως βάσει των αναλύσεων που πραγματοποιεί η Ευρωπαϊκή, δ) συνεργάζεται και διαβουλεύεται με το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο σε ποινικές υποθέσεις, μεταξύ άλλων, χρησιμοποιώντας τη βάση τεκμηρίωσης του δικτύου και συμβάλλοντας στη βελτίωσή της, ε) συνεργάζεται στενά με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία σε θέματα που αφορούν τις αρμοδιότητές της, στ) παρέχει επιχειρησιακή, τεχνική και οικονομική στήριξη στις διασυνοριακές επιχειρήσεις και έρευνες των κρατών μελών, καθώς και στις κοινές ομάδες ερευνών, ζ) στηρίζει τα κέντρα εξειδικευμένης εμπειρογνωμοσύνης της Ένωσης που έχουν αναπτυχθεί από την Ευρωπαϊκή και τα λοιπά θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης και, όποτε ενδείκνυται, συμμετέχει σε αυτά, η) συνεργάζεται με τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης καθώς και με δίκτυα που έχουν συσταθεί στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης ο οποίος διέπεται από τον τίτλο V ΣΛΕΕ, θ) στηρίζει τις δράσεις των κρατών μελών για την καταπολέμηση μορφών σοβαρών αδικημάτων που αναφέρονται στο παράρτημα Ι.» Άρθρο 4, ό.π.

³⁰⁷ Άρθρο 21 παρ. 5, Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794

³⁰⁸ Άρθρο 20 παρ. 1, Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727

³⁰⁹ Άρθρο 20 παρ. 4, ό.π.

εκτελεστικός Διευθυντής της Europol και ο πρόεδρος της Eurojust συνεδριάζουν τακτικά για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος³¹⁰. Σήμερα, η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών, διέπεται από τη Συμφωνία της 1η Σεπτεμβρίου 2009³¹¹.

Η συνεχιζόμενη τρομοκρατική απειλή και η πολυπλοκότητα του φαινομένου επιβάλλουν τη διαρκή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών σε θέματα ανταλλαγής πληροφοριών. Οι εξειδικευμένες εθνικές υπηρεσίες, οι δικαστικές αρχές και οι αρμόδιοι φορείς της ευρωπαϊκής ένωσης, όπως η Eurojust έχουν ανάγκη πληροφοριών για να εκπληρώσουν επιτυχώς την αποστολή τους³¹². Το πλαίσιο της συνεργασίας για την παροχή πληροφοριών περιγράφεται στην Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ³¹³.

Πιο συγκεκριμένα, κάθε κράτος-μέλος διορίζει μία αρχή ή πλείονες της μίας ως εθνικό ανταποκριτή Eurojust για θέματα τρομοκρατίας ή μία ενδεχόμενη δικαστική ή άλλη αρμόδια αρχή, η οποία σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο έχει πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που αφορούν διώξεις και καταδίκες για τρομοκρατικά εγκλήματα. Οι πληροφορίες οι οποίες διαβιβάζονται στη Eurojust αφορούν³¹⁴ α) δεδομένα τα οποία επιτρέπουν τον προσδιορισμό του φυσικού ή νομικού προσώπου, της ομάδας ή της οντότητας· β) πράξεις που αποτελούν το αντικείμενο έρευνας και τις ειδικές περιστάσεις υπό τις οποίες διεπράχθησαν· γ) το συγκεκριμένο αδίκημα· δ) σχέσεις με άλλες συναφείς υποθέσεις· ε) τη χρήση τεχνολογιών επικοινωνίας· στ) την απειλή την οποία αντιπροσωπεύει η ενδεχόμενη κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής.

3.3. Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (Frontex)

Καίτοι τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορούν ποτέ να παρέχουν πλήρη ασφάλεια, καθώς αποτελούν τον αδύναμο κρίκο που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το επίπεδο της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης, μπορούν, εντούτοις, να συμβάλλουν σημαντικά στον έλεγχο μελλοντικών τρομοκρατικών επιθέσεων. Το γεγονός αυτό έγινε κατανοητό μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, καθώς τα κράτη-μέλη επικεντρώνονται πλέον στη διαρκή και συντονισμένη ενίσχυση της συνεργασίας τους για τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων³¹⁵.

Με το άρθρο 6 της Σύμβασης του Schengen ορίζεται ότι οι διαδικασίες ελέγχου πραγματοποιούνται «από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και μέσα στα πλαίσια της εθνικής

³¹⁰ Άρθρο 20 παρ. 5, Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727

³¹¹ Cooperation Agreement between Eurojust and Europol, [http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/agreements/Agreement%20between%20Eurojust%20and%20Europol%20\(2010\)/Eurojust-Europol-2010-01-01-EN.pdf](http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/agreements/Agreement%20between%20Eurojust%20and%20Europol%20(2010)/Eurojust-Europol-2010-01-01-EN.pdf)

³¹² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 321

³¹³ Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα, ό.π.

³¹⁴ Άρθρο 2 παρ. 4 ibid

³¹⁵ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 322

νομοθεσίας, λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον όλων των μερών»³¹⁶. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να αναθέτει τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών του συνόρων στις αρχές της επιλογής του, σύμφωνα με την εσωτερική του εθνική δομή. Κάθε όμως αρμόδια υπηρεσία ενός κράτους μέλους δεν βρίσκει πάντοτε σε ένα άλλο κράτος μέλος την ομολογή της υπηρεσία με την ίδια αποστολή και με τις ίδιες αρμοδιότητες, σχετικά με τη φύλαξη συνόρων³¹⁷.

Ειδικότερα, η ποικιλομορφία των εθνικών δομών σχετικά με τη φύλαξη συνόρων στην πραγματικότητα δεν μπορεί να λειτουργήσει στο πλαίσιο μιας κοινής στρατηγικής για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, ώστε να καταπολεμηθεί το διασυνοριακό έγκλημα. Εκτός αυτού, το κόστος του προσωπικού και εξοπλισμού φύλαξης των συνόρων επιβαρύνει τον προϋπολογισμό κάθε κράτους-μέλους, γεγονός που λόγω της γεωγραφικής θέσης, θέτει ιδιαίτερα επαχθές οικονομικό βάρος σε ορισμένα κράτη-μέλη, όπως για παράδειγμα την Ελλάδα. Τέλος, η τεχνολογική υστέρηση των νέων κρατών, που εντάσσονται το 2004, σε σχέση με τα δεκαπέντε τότε κράτη-μέλη επιβάλλουν τον συντονισμό των διοικητικών μηχανισμών στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων³¹⁸.

Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάακεν της 14^{ης} και 15ης Δεκεμβρίου 2001³¹⁹, τα κράτη μέλη αναφέρουν ότι η καλύτερη διαχείριση του ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα της ένωσης θα συμβάλει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των παράνομων μεταναστευτικών δικτύων και της εμπορίας ανθρώπων. Προς αυτή την κατεύθυνση ζητούν, από το συμβούλιο και την επιτροπή να καθορίσουν τους μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και να μελετήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένας αποτελεσματικός μηχανισμός ή κοινές υπηρεσίες ελέγχου των εξωτερικών συνόρων³²⁰. Σε συνέχεια του αιτήματος, τον Μάιο του 2002 η Επιτροπή προτείνει τη σύσταση ενός «κοινού φορέα των ενασχολούμενων με τη φύλαξη των εξωτερικών συνόρων», με αποστολή τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών. Ο φορέας αυτός, όπως αναφέρει, δεν αντικαθιστά τις εθνικές αρχές στην τήρηση της δημόσιας τάξης και τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας ενός κράτους, αλλά θα λειτουργεί επικουρικά προς αυτές³²¹.

³¹⁶ Άρθρο 6 παρ. 1. Για το πλήρες κείμενο του Κεκτημένου Σένγκεν - Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν της 14ης Ιουνίου 1985 μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών της Οικονομικής Ένωσης Μπενελούξ, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Γαλλικής Δημοκρατίας, σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A42000A0922%2802%29>

³¹⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 322

³¹⁸ ibid

³¹⁹ European Council meeting in Laeken 14 and 15 December 2001, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/media/20950/68827.pdf>

³²⁰ Bull. UE 12-2001, point I.17.42., διαθέσιμο στο <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d63ec5f5-41b6-4878-be36-6ee2cf56844f>

³²¹ Communication From the Commission to the Council and the European Parliament, Towards Integrated Management of the External Borders of the Member States of the European Union, COM

Η απόφαση δημιουργίας ενός σώματος ελέγχου των εξωτερικών συνόρων λαμβάνεται τον Ιούνιο του 2002 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης³²². Δύο χρόνια αργότερα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 2007/2004³²³, ιδρύεται ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστός και ως Frontex, ο οποίος αναλαμβάνει καθήκοντα από την 1η Μαΐου 2005. Η έδρα του Οργανισμού ορίζεται στη Βαρσοβία³²⁴. Τα κράτη τα οποία συμμετέχουν είναι αυτά τα οποία απαρτίζουν τον χώρο Schengen³²⁵. Ο οργανισμός διαθέτει νομική προσωπικότητα γεγονός που του επιτρέπει να διαπραγματεύεται και να υπογράφει συμφωνίες με διεθνείς οργανισμούς και τρίτα κράτη. Δομείται και εκπροσωπείται από τον Εκτελεστικό Διευθυντή. Κάθε χρόνο δημοσιεύει μία γενική έκθεση μέσω της οποίας προβαίνει σε έναν απολογισμό των εργασιών του προηγούμενου έτους³²⁶. Ο οργανισμός χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις συνεισφορές των συμμετεχόντων κρατών, τα τέλη που εισπράττονται για παρεχόμενες υπηρεσίες και από εθελοντικές εισφορές κρατών μελών³²⁷.

(2002) 233 τελικό, 07/05/2002, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0233&from=EN>

³²² Παράγραφος (31), «31. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για τις διάφορες πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν πρόσφατα στον τομέα αυτό και ιδίως την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Περί ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών», τη μελέτη σκοπιμότητας που εκπονήθηκε υπό τη διεύθυνση της Ιταλίας για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Αστυνομίας Συνόρων, λαμβάνοντας υπόψη τη βούληση που εξέφρασε η Επιτροπή να συνεχιστεί η εξέταση της σκοπιμότητας και του εφικτού μιας τέτοιας ευρωπαϊκής αστυνομίας, καθώς και τη μελέτη για την «Αστυνομία και ασφάλεια των συνόρων» που πραγματοποιήθηκε από τρία κράτη μέλη στο πλαίσιο του προγράμματος συνεργασίας OISIN.»

Για το πλήρες κείμενο βλ. Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης, 21 και 22 Ιουνίου 2002, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_02_13

³²³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2004 σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A02004R2007-20111212>

³²⁴ Απόφαση 2005/358/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 2005, όσον αφορά τον καθορισμό της έδρας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2005/358/oj?locale=el>

³²⁵ Βλ. Απόφαση 2007/512/ΕΚ του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 2007, για την υπογραφή, εξ ονόματος της Κοινότητας, και την προσωρινή εφαρμογή, της ρύθμισης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Ισλανδίας και του Βασιλείου της Νορβηγίας, σχετικά με τις λεπτομέρειες της συμμετοχής αυτών των κρατών στον ευρωπαϊκό οργανισμό για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ρύθμιση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Ισλανδίας και του Βασιλείου της Νορβηγίας σχετικά με τις λεπτομέρειες της συμμετοχής αυτών των κρατών στον ευρωπαϊκό οργανισμό για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2007.188.01.0017.01.ELL&toc=OJ:L:2007:188:FULL

³²⁶ Άρθρο 20 παρ. 2 στ. β), Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2007/2004

³²⁷ Άρθρο 9, ό.π.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 2007/2004, τα κράτη μέλη διατηρούν την ευθύνη για τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων³²⁸. Αυτό συμβαίνει καθώς κάθε κράτος έχει το κυρίαρχο δικαίωμα να διαχειρίζεται αποκλειστικά τα σύνορα του, ασχέτως αν αυτά αποτελούν εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κάθε κράτος έχει επίσης το αποκλειστικό δικαίωμα σύλληψης όσων εισέρχονται ή βρίσκονται παράνομα στο έδαφός του. Έχοντας συνεχώς, έναν επικουρικό ρόλο στον έλεγχο και στην επιτήρηση των συνόρων, ο Οργανισμός έχει ένα διττό ρόλο. Καλείται αφενός να διευκολύνει την εφαρμογή των κοινοτικών μέτρων διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων³²⁹, αφετέρου να προάγει την αλληλεγγύη των κρατών μελών στον τομέα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων και της δίκαιης κατανομής της ευθύνης απέναντι στα κράτη, που λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, δέχονται το κύριο βάρος του ελέγχου για λογαριασμό και των υπολοίπων κρατών της ένωσης. Συνοψίζοντας, λοιπόν, η κύρια αποστολή της Frontex συνίσταται στην ενίσχυση του χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης βοηθώντας τα κράτη μέλη στην τήρηση των υποχρεώσεων που έχουν λάβει έναντι του χώρου αυτού³³⁰.

Στα κύρια καθήκοντα του οργανισμού όπως αυτά περιγράφονται από τον κανονισμό εντάσσονται³³¹: α) ο συντονισμός της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων· β) η καθιέρωση κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης των εθνικών συνοριακών φυλάκων· γ) η πραγματοποίηση αναλύσεων κινδύνου, περιλαμβανομένης της αξιολόγησης της ικανότητας των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν απειλές και πιέσεις στα εξωτερικά σύνορα· δ) η συμμετοχή στην εξέλιξη της έρευνας σχετικά με τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων· ε) η συνδρομή, όλως επικουρικά, των κρατών μελών σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά τους σύνορα, λαμβάνοντας υπόψη ότι κάποιες καταστάσεις ενδέχεται να συνεπάγονται επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια και επιχειρήσεις διάσωσης στη θάλασσα· ε) η συνδρομή, όλως επικουρικά, των κρατών μελών σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα, ιδίως τα κράτη μέλη εκείνα που αντιμετωπίζουν ειδικές και δυσανάλογες πιέσεις· στ) η συγκρότηση ευρωπαϊκών ομάδων συνοριοφυλάκων, που πρόκειται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων, πιλοτικών σχεδίων και ταχέων επεμβάσεων· η) η παροχή στα κράτη μέλη της αναγκαία στήριξης, μεταξύ άλλων, κατόπιν αιτήσεως, για τον συντονισμό ή την οργάνωση κοινών επιχειρήσεων επαναπατρισμού· θ) η ανάπτυξη συνοριοφυλάκων από τις ευρωπαϊκές ομάδες συνοριοφυλάκων σε κράτη μέλη για κοινές επιχειρήσεις, πιλοτικά σχέδια ή ταχείες επεμβάσεις σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 863/2007· ι) η ανάπτυξη και εκμετάλλευση, σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 45/2001, συστημάτων πληροφοριών που επιτρέπουν ταχείες

³²⁸ Προοίμιο στοιχείο (4), ό.π.

³²⁹ Να σημειωθεί ότι ο οργανισμός δεν διαμορφώνει Πολιτική, δεν υποβάλει νομοθετικές προτάσεις και δεν ασκεί εξουσίες.

³³⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 324

³³¹ Άρθρο 2 παρ. 1, Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2007/2004

και αξιόπιστες ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με διαφαινόμενους κινδύνους στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών, περιλαμβανομένου του δικτύου πληροφοριών και συντονισμού, το οποίο συγκροτήθηκε δυνάμει της απόφασης 2005/267/EK και ια) η παροχή της αναγκαίας βοήθειας για την ανάπτυξη και λειτουργία ευρωπαϊκού συστήματος επιτήρησης των συνόρων και, αναλόγως των αναγκών, για την ανάπτυξη κοινού περιβάλλοντος ανταλλαγής πληροφοριών, περιλαμβανομένης της διαλειτουργικότητας των συστημάτων.

Το 2007 ο Κανονισμός (ΕΚ) 2007/2004 τροποποιείται με τον Κανονισμό (ΕΚ) 863/2007³³², ο οποίος εισάγει τις ταχείες συνοριακές επεμβάσεις. Το 2011 ο Κανονισμός της Frontex τροποποιείται για δεύτερη φορά. Ο νέος Κανονισμός (ΕΕ) 1168/2011³³³ αναγνωρίζει στον οργανισμό συμπληρωματικές αρμοδιότητες, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων³³⁴.

Ειδικότερα, ο οργανισμός δύναται πλέον να αγοράζει μόνος του ή σε συγκυριότητα με κάποιο κράτος-μέλος ή να μισθώνει τεχνικό εξοπλισμό για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων³³⁵. Μπορεί επίσης να αναλαμβάνει ο ίδιος και να εκτελεί κοινές επιχειρήσεις και πιλοτικά σχέδια σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη και σε συμφωνία με τα κράτη-μέλη υποδοχής³³⁶. Στο εσωτερικό της ΕΕ, ο Frontex συγκροτεί ένα Σώμα Συνοριοφυλάκων με την ονομασία Ευρωπαϊκές Ομάδες Συνοριοφυλάκων³³⁷ (EBTS³³⁸). Το σώμα αυτό αποτελείται από εθνικούς Συνοριοφύλακες και συμμετέχει «σε κοινές επιχειρήσεις ταχείας επέμβασης και άλλες λειτουργίες»³³⁹. Στο εξωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο Frontex έχει τη δυνατότητα επιχειρησιακής συνεργασίας με τρίτες χώρες καθώς και με διεθνείς

³³² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 863/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για τη θέσπιση μηχανισμού σύστασης ομάδων ταχείας επέμβασης στα σύνορα και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου όσον αφορά τον εν λόγω μηχανισμό και για τη ρύθμιση των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προσκεκλημένων υπαλλήλων, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32007R0863>

³³³ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1168/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2011, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκού οργανισμού για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0001:0017:EL:PDF>

³³⁴ Προοίμιο στοιχεία (1), (9), (29), (30), και άρθρα 1 παρ. 2, 3β παρ. 4, 5 εδ. α', 9 παρ. 1α & 1β, 10 παρ. 2 και 14 παρ. 4 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 ως τροπ. με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1168/2011

³³⁵ Άρθρο 7 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 ως τροπ. με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1168/2011

³³⁶ Άρθρο 3 παρ. 1, *ibid*

³³⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 1α *ibid*, «Ως “ευρωπαϊκές ομάδες συνοριοφυλάκων”, για τον σκοπό του άρθρου 3, του άρθρου 3β, του άρθρου 3γ, του άρθρου 8 και του άρθρου 17, νοούνται ομάδες που πρόκειται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων και πιλοτικών σχεδίων, για τον σκοπό των άρθρων 8α έως 8ζ, ομάδες που πρόκειται να αναπτυχθούν για ταχείες επεμβάσεις στα σύνορα (“ταχείες επεμβάσεις”) κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 863/2007 (*) και, για τον σκοπό του άρθρου 2 παράγραφος 1 στοιχεία εα) και ζ) και του άρθρου 5, ομάδες που πρόκειται να αναπτυχθούν στο πλαίσιο κοινών επιχειρήσεων, πιλοτικών σχεδίων και ταχέων επεμβάσεων»

³³⁸ European Border Guard Team

³³⁹ Άρθρο 8α του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 ως τροπ. με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1168/2011

οργανισμού³⁴⁰. Στον νέο κανονισμό, τα επιχειρησιακά σχέδια για τις κοινές επιχειρήσεις, γίνονται λεπτομερέστερα, με σαφή περιγραφή καθηκόντων και ευθυνών και λεπτομερείς προβλέψεις για την άμεση αναφορά συμβάντων³⁴¹. Σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προβλέπεται ο διορισμός ενός Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων³⁴², ο οποίος έχει πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες που αφορούν στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και σχετίζονται με τις αρμοδιότητες του οργανισμού.

Τον Οκτώβριο του 2015 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέτει σαφείς κατευθύνσεις για την ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενθαρρύνοντας τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων και ενισχύοντας την εντολή του Frontex, στο πλαίσιο των συζητήσεων για την ανάπτυξη ενός συστήματος Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής³⁴³. Ως αποτέλεσμα της επιτακτικής ανάγκης να καταστεί η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων πιο αποτελεσματική και αξιόπιστη καθιερώνοντας, παράλληλα, ένα νέο επίπεδο ευθύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών, η Επιτροπή παρουσιάζει τον Δεκέμβριο του 2015 ένα σχέδιο κανονισμού για την Ευρωπαϊκή συνοριοφυλακή και ακτοφυλακή³⁴⁴, το οποίο υιοθετείται εννέα μήνες αργότερα.

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 ιδρύει την Ευρωπαϊκή Συνοριακή και Ακτοφυλακή³⁴⁵, αποτελούμενη από τον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής και από τις αρμόδιες εθνικές αρχές των κρατών-μελών για τη διαχείριση των συνόρων, συμπεριλαμβανομένων των σωμάτων ακτοφυλακής, στο βαθμό που εκτελούν καθήκοντα ελέγχου των συνόρων. Ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριακής και Ακτοφυλακής εξακολουθεί να αναφέρεται ως Frontex, παραμένει το ίδιο νομικό πρόσωπο με πλήρη συνέχεια δραστηριοτήτων και διαδικασιών³⁴⁶.

³⁴⁰ Άρθρο 14 ibid

³⁴¹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., σελ. 326

³⁴² Άρθρο 26α του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 ως τροπ. με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1168/2011

³⁴³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου-Συμπεράσματα, έγγρ. EUCO 26/15, Βρυξέλλες 16/10/2015, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21676/euco-conclusions-15102015-el.pdf>

³⁴⁴ Σχετικά με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βλ., Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για την ευρωπαϊκή συνοριοφυλακή και ακτοφυλακή και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 863/2007 και της απόφασης 2005/267/ΕΚ του Συμβουλίου, COM(2015) 671 final, διαθέσιμο στο

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EL/1-2015-671-EL-F2-1.PDF>

³⁴⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Σεπτεμβρίου 2016, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 863/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2005/267/ΕΚ του Συμβουλίου, διαθέσιμο στο

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1624&from=EN>

³⁴⁶ βλ. 11η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1624.

Τα επικαιροποιημένα καθήκοντα του οργανισμού περιγράφονται ως ακολούθως³⁴⁷: α) παρακολούθηση των μεταναστευτικών ροών και διεξαγωγή αναλύσεων κινδύνων όσον αφορά όλες τις πτυχές που σχετίζονται με την ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων· β) διεξαγωγή αξιολόγησης τρωτότητας, περιλαμβανομένης της αξιολόγησης της ικανότητας και ετοιμότητας των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν απειλές και προβλήματα στα εξωτερικά σύνορα· γ) παρακολούθηση της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων μέσω αξιωματικών συνδέσμων του οργανισμού στα κράτη μέλη· δ) παροχή βοήθειας προς τα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά τους σύνορα μέσω συντονισμού και οργάνωσης κοινών επιχειρήσεων³⁴⁸. ε) παροχή βοήθειας προς τα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά τους σύνορα· στ) παροχή τεχνικής και επιχειρησιακής συνδρομής σε κράτη μέλη και σε τρίτες χώρες³⁴⁹, προς υποστήριξη των επιχειρήσεων έρευνας και διάσωσης ανθρώπων που κινδυνεύουν στη θάλασσα· ζ) σύσταση και ανάπτυξη των ομάδων ευρωπαϊκής συνοριοφυλακής και ακτοφυλακής, μεταξύ άλλων και εφεδρείας ταχείας αντίδρασης· η) σύσταση αποθέματος τεχνικού εξοπλισμού, προκειμένου να αναπτύσσεται σε κοινές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις ταχείας επέμβασης στα σύνορα, και στο πλαίσιο των ομάδων στήριξης για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, καθώς και σε επιχειρήσεις και επεμβάσεις επιστροφής· θ) ανάπτυξη των ομάδων ευρωπαϊκής συνοριοφυλακής και ακτοφυλακής και του τεχνικού εξοπλισμού με σκοπό τον έλεγχο, τη συνέντευξη (debriefing), την ταυτοποίηση και τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων στα κομβικά σημεία υποδοχής και θέσπιση διαδικασίας για την παραπομπή και την αρχική ενημέρωση των ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας ή επιθυμούν να υποβάλουν σχετική αίτηση³⁵⁰, στο πλαίσιο των ομάδων στήριξης για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών σε κομβικά σημεία υποδοχής· ι) υποστήριξη της ανάπτυξης τεχνικών προτύπων εξοπλισμού· ια) ανάπτυξη του εξοπλισμού και των συνοριοφυλάκων και του λοιπού σχετικού προσωπικού της εφεδρείας ταχείας αντίδρασης με σκοπό την πρακτική εφαρμογή των μέτρων που πρέπει να ληφθούν σε περιπτώσεις που απαιτείται επείγουσα δράση στα εξωτερικά σύνορα· ιβ) παροχή συνδρομής στα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή για την εφαρμογή της υποχρέωσης επιστροφής των επιστρεφόντων, μεταξύ άλλων μέσω συντονισμού και οργάνωσης επιχειρήσεων επιστροφής· ιγ) στο πλαίσιο των αντίστοιχων εντολών των εμπλεκόμενων οργανισμών, συνεργασία με την Ευρωπόλ και την Eurojust και παροχή συνδρομής στα κράτη μέλη σε περιπτώσεις όπου απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα για την αντιμετώπιση του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας· ιδ) δημιουργία ομάδων παρατηρητών των επιχειρήσεων αναγκαστικής

³⁴⁷ Άρθρο 8 Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1624.

³⁴⁸ λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένες καταστάσεις ενδέχεται να συνεπάγονται επείγουσες ανάγκες ανθρωπιστικής φύσης και επιχειρήσεις διάσωσης στη θάλασσα σε συμφωνία με το ενωσιακό και το διεθνές δίκαιο

³⁴⁹ σε συμφωνία με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 656/2014 και το διεθνές δίκαιο

³⁵⁰ σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) και τις εθνικές αρχές·

επιστροφής, συνοδών επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής και ειδικών σε θέματα επιστροφής· ιε) σύσταση και ανάπτυξη ευρωπαϊκών ομάδων επέμβασης για επιστροφές κατά τη διάρκεια επεμβάσεων επιστροφής· ιστ) συνδρομή στα κράτη μέλη για την εκπαίδευση των εθνικών συνοριοφυλάκων, του λοιπού σχετικού προσωπικού και των εμπειρογνομόνων στον τομέα των επιστροφών, μεταξύ άλλων με την καθιέρωση κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης· ιζ) συμμετοχή στην ανάπτυξη και διαχείριση δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας· ιη) ανάπτυξη και λειτουργία³⁵¹, συστημάτων πληροφοριών που επιτρέπουν ταχείες και αξιόπιστες ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με διαφαινόμενους κινδύνους στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, της παράνομης μετανάστευσης και των επιστροφών· ιθ) παροχή της απαραίτητης συνδρομής για την ανάπτυξη και λειτουργία του EUROSUR· κ) συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ελέγχου της Αλιείας και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια στη Θάλασσα και κα) συνδρομή στα κράτη μέλη και τρίτες χώρες στο πλαίσιο της μεταξύ τους τεχνικής και επιχειρησιακής συνεργασίας στα θέματα που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό.

Προκειμένου να υλοποιηθεί η εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Οκτωβρίου 2016³⁵², παρέχονται στον Οργανισμό, μέσω του ανωτέρω Κανονισμού, πρόσθετες αρμοδιότητες που χρειάζεται για να επιτύχει τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ολοκληρωμένης διαχείρισης των ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων. Η σημαντικότερη καινοτομία του νέου κανονισμού συνίσταται στον εξαναγκασμό ενός κράτους-μέλους να λάβει επιπλέον μέτρα συνοριακών ελέγχων όταν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων διαπιστώνεται αδυναμία ως προς την ικανότητα και ετοιμότητά του να αντιμετωπίσει προβλήματα στα εξωτερικά του σύνορα³⁵³.

Επιπρόσθετα, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1724 καθορίζει ως κεντρική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής, την εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της ευρωπαϊκής ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων, ως κοινή ευθύνη του οργανισμού και των εθνικών αρχών που είναι υπεύθυνες για τη διαχείριση των συνόρων³⁵⁴.

Στο Συμβούλιο Υπουργών που έλαβε χώρα στις 20 Νοεμβρίου 2015³⁵⁵ δημιουργήθηκε για πρώτη φορά η ανάγκη να συμπεριληφθεί η καταπολέμηση της τρομοκρατίας ως μέρος των αρμοδιοτήτων του οργανισμού. Κατόπιν της

³⁵¹ σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και την απόφαση-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ,

³⁵² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου-Συμπεράσματα, έγγρ. EUCO 31/16, Βρυξέλλες 21/10/2016, διαθέσιμο στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-31-2016-INIT/el/pdf>

³⁵³ Άρθρο 19 Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1724

³⁵⁴ Άρθρο 5 Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1724

³⁵⁵ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμπεράσματα του Συμβουλίου της ΕΕ και των κρατών μελών συνερχομένων στο πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, έγγρ. 14406/15, Βρυξέλλες 20/11/2015, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14406-2015-INIT/el/pdf>

συγκεκριμένης απαίτησης, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1624 καθιστά τον Frontex ως ένα «σύνορο» ελέγχου και αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Ο Οργανισμός αναλαμβάνει, σε συνεργασία με την Europol και τη Eurojust, να παρέχει συνδρομή στα κράτη μέλη σε περιπτώσεις όπου απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα για την αντιμετώπιση του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας³⁵⁶. Ο Frontex επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγονται και διαβάζονται προς αυτόν από τα κράτη μέλη ή από το προσωπικό του και αφορούν πρόσωπα για τα οποία οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών έχουν βάσιμες υποψίες ότι εμπλέκονται με την τρομοκρατία³⁵⁷. Τέλος, ο Frontex συνεργάζεται με την επιτροπή, άλλα θεσμικά όργανα της ένωσης, την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία εξωτερικής δράσης (EYED), την EASO³⁵⁸, την Europol, τον Οργανισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Eurojust, το δορυφορικό κέντρο της ευρωπαϊκής ένωσης, τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την ασφάλεια στη θάλασσα (EMSA³⁵⁹), την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ελέγχου της Αλιείας (EFCA³⁶⁰), καθώς και με άλλα όργανα και άλλους οργανισμούς της Ένωσης με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας³⁶¹.

Σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1624, η συλλογή προσωπικών δεδομένων πραγματοποιείται στο πλαίσιο του επιχειρησιακού σχεδίου PeDRA³⁶². Το τελευταίο διασφαλίζει ότι πληροφορίες που περιέχουν προσωπικά δεδομένα και αφορούν το διασυνοριακό έγκλημα και την τρομοκρατία μεταφέρονται από το επιχειρησιακό πεδίο στο εθνικό και ενωσιακό επίπεδο. Στον Frontex τα δεδομένα που συλλέγονται χρησιμοποιούνται για την ανάλυση κινδύνου και διαβιβάζονται καθημερινά στην Europol για τη στήριξη των ερευνών, που πραγματοποιούνται τα κράτη μέλη³⁶³.

3.4. Κοινές Ομάδες Έρευνας

Η έξαρση των διασυνοριακών εγκλημάτων σε συνδυασμό με την ανάγκη νομιμοποίησης της συλλογής και εκμετάλλευσης των αποδείξεων από τις αρχές του κράτους εκδίκασης σε αλλοδαπή χώρα, απασχόλησαν ιδιαίτερα τη Διεθνή Κοινότητα αλλά και την ΕΕ. Προκειμένου να γίνει όσο το δυνατόν περισσότερο εφικτή, η αποτελεσματική συνεργασία για τον περιορισμό των διασυνοριακών εγκλημάτων, αλλά και για να νομιμοποιηθεί η συλλογή και η εκμετάλλευση αποδείξεων από τις

³⁵⁶ Βλ. Άρθρο 8 παρ. 1 περ. ιγ', Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1724

³⁵⁷ Βλ. Άρθρο 47 παρ. 1 περ. α', ibid

³⁵⁸ European Asylum Support Office

³⁵⁹ European Maritime Safety Agency

³⁶⁰ European Fisheries Control Agency

³⁶¹ Άρθρο 52 παρ. 1, Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1724

³⁶² Processing Personal Data for Risk Analysis

³⁶³ Frontex, Frontex Analysis: Role of Border Guards in Counter Terrorism, 27/02/2018, διαθέσιμο στο <https://frontex.europa.eu/media-centre/focus/frontex-analysis-role-of-border-guards-in-countering-terrorism-P6kYwC>

αρχές του κράτους εκδίκασης στην αλλοδαπή, συνάφθηκαν αρχικά συμβάσεις³⁶⁴, που επέτρεπαν την συλλογή και την εκμετάλλευση υπό προϋποθέσεις, ιδίως στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο πλαίσιο των συμβάσεων αυτών δημιουργήθηκαν οι Κοινές Ομάδες Έρευνας (JITs³⁶⁵), με τις οποίες ρυθμίζεται το ζήτημα της διασυνοριακής απόδειξης και ειδικότερα της πρόσληψης αποδείξεων που κτήθηκαν σε αλλοδαπή έννομη τάξη και η αξιοποίησή τους ως αποδεικτικού μέσου σε ποινική διαδικασία που εκδικάζεται στην ημεδαπή³⁶⁶. Η δημιουργία και η λειτουργία των Κοινών Ομάδων Έρευνας κατοχυρώνονται στα ακόλουθα νομικά κείμενα, αναδεικνύοντας τη σημασία που έχουν οι Κοινές Ομάδες Έρευνας για τη προαγωγή της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας.

Στις 29 Μαΐου 2000 υπεγράφη, μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Σύμβαση για την Αμοιβαία Δικαστική Συνδρομή επί Ποινικών Υποθέσεων³⁶⁷, στην οποία μεταξύ άλλων προβλέπεται η σύσταση των Κοινών Ομάδων Εργασίας «με αμοιβαία συμφωνία των αρμόδιων αρχών δύο ή περισσότερων κρατών μελών για συγκεκριμένο σκοπό και για ορισμένη χρονική διάρκεια, δυνάμενη να παραταθεί με αμοιβαία συναίνεση, η οποία θα διεξάγει ποινικές έρευνες σε ένα ή περισσότερα από τα κράτη μέλη που συνέστησαν την ομάδα, ενώ η σύνθεση της ομάδας θα ορίζεται στη συμφωνία. Κοινή Ομάδα Έρευνας μπορεί να συσταθεί, ιδίως, στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν έρευνες για ποινικά αδικήματα σε ένα κράτος μέλος προϋποθέτουν δύσκολες και απαιτητικές έρευνες που συνδέονται με άλλα κράτη μέλη, β) όταν ορισμένα κράτη μέλη διεξάγουν έρευνες για ποινικά αδικήματα, στα οποία οι περιστάσεις της υπόθεσης απαιτούν συντονισμένη και εναρμονισμένη δράση στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη.»³⁶⁸.

Η Σύμβαση, επίσης, προβλέπει ότι η Κοινή Ομάδα θα συσταθεί στο κράτος μέλος, στο οποίο αναμένεται να πραγματοποιηθεί το κύριο μέρος της έρευνας εφεξής (κράτος καταγωγής)³⁶⁹. Ο ηγέτης της Κοινής Ομάδας πρέπει να είναι εκπρόσωπος της αρμόδιας αρχής του κράτους καταγωγής και πρέπει να ενεργεί εντός των ορίων της αρμοδιότητάς του βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Η Κοινή Ομάδας πρέπει να εκτελεί τις δραστηριότητές της σύμφωνα με το δικαίωμα του κράτους καταγωγής, ενώ το τελευταίο πρέπει να προβεί στις απαραίτητες οργανωτικές ρυθμίσεις για να λειτουργήσει ορθά η Κοινή Ομάδα³⁷⁰.

Οποιοδήποτε μέλος μιας Κοινής Ομάδας μπορεί να παράσχει πληροφορίες στην

³⁶⁴ Όπως αναλύθηκε εκτενέστερα στο Δεύτερο κεφάλαιο, οι Συμβάσεις ήταν το μοναδικό νομικό εργαλείο πριν την Συνθήκη του Άμστερνταμ.

³⁶⁵ Joint Investigation Teams

³⁶⁶ Διονυσοπούλου Α, «Κοινές Ομάδες Έρευνας: Προκλήσεις-Προοπτικές», Νοέμβριος 2011, σελ. 6

³⁶⁷ Για το πλήρες κείμενο της Σύμβασης βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:C2000/197/01&from=EL>

³⁶⁸ Άρθρο 13 της Σύμβασης για την Αμοιβαία Δικαστική Συνδρομή επί Ποινικών Υποθέσεων

³⁶⁹ Άρθρο 13 παρ. 1, *ibid*

³⁷⁰ Άρθρο 13 παρ. 3, *ibid*

Ομάδα, εάν είναι σύμφωνη με την εθνική της νομοθεσία³⁷¹. Οι πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιούνται νομίμως από ένα μέλος, όταν δεν διατίθενται άλλως στις αρμόδιες αρχές του οικείου κράτους μέλους. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τους ακόλουθους σκοπούς: α) Για τους σκοπούς για τους οποίους έχει συσταθεί η ομάδα, β) Με την επιφύλαξη της προηγούμενης συγκατάθεσης του κράτους μέλους στο οποίο κατέστησαν διαθέσιμες οι πληροφορίες, για την ανίχνευση, τη διερεύνηση και τη δίωξη άλλων ποινικών αδικημάτων. Η συναίνεση αυτή μπορεί να παρακρατηθεί μόνο σε περιπτώσεις όπου η χρήση αυτή θα έθετε σε κίνδυνο τις ποινικές έρευνες στο οικείο κράτος μέλος ή για τις οποίες το εν λόγω κράτος μέλος θα μπορούσε να αρνηθεί την αμοιβαία συνδρομή, γ) Για την πρόληψη άμεσης και σοβαρής απειλής κατά της δημόσιας ασφάλειας και δ) Για άλλους σκοπούς στο βαθμό που συμφωνείται μεταξύ των κρατών μελών που συγκροτούν την ομάδα³⁷².

Οι περισσότερες από τις διατάξεις αυτής της Σύμβασης αναπαράχθηκαν ακολούθως από την Απόφαση πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ του Συμβουλίου³⁷³, της 13ης Ιουνίου 2002 σχετικά με τις Κοινές Ομάδες Έρευνας. Προκειμένου να αποφευχθεί η διαδικασία επικύρωσης από τα κράτη, ώστε να τεθεί σε ισχύ η Σύμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αμοιβαία Δικαστική Συνδρομή επί Ποινικών Υποθέσεων του 2000, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να προτείνει μια απόφαση προς έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Με την Απόφαση αυτή γίνεται ουσιαστικά επανάληψη των κυριότερων σημείων της προηγούμενης Σύμβασης, ιδιαίτερα του Άρθρου 13 και παρουσιάζεται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια ο τρόπος δημιουργίας και οργάνωσης των Κοινών Ομάδων Έρευνας για την εξιχνίαση και την καταπολέμηση εγκλημάτων, όπως αυτά της τρομοκρατίας, της εμπορίας ανθρώπων και της εμπορίας ναρκωτικών ουσιών³⁷⁴. Ταυτόχρονα, προστίθενται και δύο διατάξεις σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη³⁷⁵.

Ωστόσο, οι αποφάσεις έχουν το μειονέκτημα ότι δεν δημιουργούν άμεσα αποτελέσματα. Επομένως, η ίδια η απόφαση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την ίδρυση και τη λειτουργία μιας Κοινής Ομάδας Έρευνας. Αντίθετα, πρέπει να χρησιμοποιηθεί εναρμονισμένη με την εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών³⁷⁶.

³⁷¹ Άρθρο 13 παρ. 9, *ibid*

³⁷² Άρθρο 13 παρ. 10, *ibid*. Βλ. επίσης, Bakker E. and Powderly J., « Dealing with transnational terrorism, the concept and practice of Joint Investigation Teams», Security and Human Rights, Brill Academic Publishers, Holland, March 2011, σελ. 19-28, διαθέσιμο στο https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/42610756/bakker_powderly_shr_187502311796365880.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDealing_with_transnational_terrorism_the.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191215%2Fus-east-1%2Fus-east-1%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191215T080806Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=a01dd0516b5bdb222dac9157ff9cb9bf84fc343f92f078d440aabee70a0773a

³⁷³ Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης Πλαίσιο βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32002F0465>

³⁷⁴ Βλ. Άρθρο 1 Απόφασης πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ

³⁷⁵ Βλ. Άρθρα 2 και 3, *ibid*

³⁷⁶ Rijken, C., «Joint Investigation Teams: Principles, Practice, and Problems. Lessons Learnt From the First Efforts to Establish a JIT», Utrecht Law Review, Vol. 2, No. 2, 2006, σελ. 101, διαθέσιμο στο <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.28/>

Χαρακτηριστικό παράδειγμα πρόβλεψης δημιουργίας Κοινών Ομάδων Έρευνας στην εθνική μας νομοθεσία αποτελεί ο Νόμος 3663/2008³⁷⁷ «σχετικά με την Ευρωπαϊκή Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust), Κοινές Ομάδες Έρευνας και Λοιπές Διατάξεις», καθώς και ο Νόμος 4249/2014³⁷⁸, οι οποίοι αποτελούν συμμόρφωση της χώρας μας με την Απόφαση-Πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ³⁷⁹. Σε αυτούς τους νόμους περιγράφονται οι προϋποθέσεις για τη συγκρότηση των Ομάδων αυτών, «ιδίως όταν οι έρευνες απαιτούν δυσχερείς και περίπλοκες ενέργειες συνδεδεμένες με άλλα κράτη μέλη καθώς και όταν η φύση και η πολυπλοκότητα της υπόθεσης απαιτεί συντονισμένη και εναρμονισμένη δράση στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη»³⁸⁰.

Η σημασία της λειτουργίας των Κοινών Ομάδων Έρευνας στην εξιχνίαση των διασυνοριακών εγκλημάτων είναι ιδιαίτερα μεγάλη, όπως προκύπτει από την μέχρι τώρα ανάλυση. Εν τούτοις, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τον ρόλο της Europol και της Eurojust στο σημαντικό έργο που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας μια Κοινή Ομάδα Έρευνας.

Η αρχική ιδέα ήταν η Europol να έχει έναν σημαντικό, αλλά δευτερεύοντα ρόλο στη δημιουργία και τη λειτουργία των Κοινών Ομάδων Έρευνας. Όμως, ο ουσιαστικός ρόλος της Europol παρουσιάζεται στην Σύσταση του Συμβουλίου της 30^{ης} Νοεμβρίου 2000 προς τα κράτη μέλη, που αφορά την υποστήριξη της Europol στις Κοινές Ομάδες Έρευνας που συγκροτούν τα κράτη μέλη.

Με τον όρο «υποστήριξη» εννοείται ότι η Europol πρέπει να θέτει τις γνώσεις της στη διάθεση των Κοινών Ομάδων Έρευνας, να βοηθά στον συντονισμό των επιχειρήσεων Ομάδων Έρευνας, να παρέχει συμβουλές σε τεχνικά θέματα και βοηθά στην ανάλυση των παραβάσεων³⁸¹. Η συμμετοχή της Europol στις Κοινές Ομάδες Έρευνας υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις. Πρώτον, η συμμετοχή της πρέπει να ζητηθεί ρητά από ένα ή περισσότερα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε μία Κοινή Ομάδα Έρευνας. Δεύτερον, η Ομάδα πρέπει να περιλαμβάνει μεταξύ των συμμετεχόντων τουλάχιστον δύο κράτη μέλη ή / και τρίτα κράτη, με τα οποία η Europol έχει συνάψει συμφωνία συνεργασίας. Τρίτον, οι αξιόποινες πράξεις που διερευνήθηκαν από την Κοινή Ομάδα Έρευνας και ζητούν τη συμμετοχή της Europol, πρέπει να εμπίπτουν στο πεδίο δραστηριοτήτων της Europol. Όσον αφορά στην τελευταία προϋπόθεση, πρέπει να υπάρχουν κάποιες πραγματικές ενδείξεις για τη συμμετοχή μιας οργανωμένης εγκληματικής δομής.

³⁷⁷ Για το πλήρες κείμενο του Ν. 3663/2008 βλ. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaioisune/n-3663-2008.html>. Για τις Κοινές Ομάδες Έρευνας βλ. άρθρα 13-24.

³⁷⁸ Για το πλήρες κείμενο του Ν. 4249/2014 βλ. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-astynomikos-astynomia/idrysi-leitourgia-uperesion/n-4249-2014.html>. Για τις Κοινές Ομάδες Έρευνας βλ. άρθρο 62.

³⁷⁹ Βλ. National transposition measures communicated by the Member States concerning: Απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, σχετικά με τις κοινές ομάδες έρευνας, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/NIM/?uri=CELEX:32002F0465>

³⁸⁰ Βλ. Άρθρο 31 παρ. 1 εδ. α' Ν. 3663/2008, ως τροπ. με άρθρο 62 Ν. 4249/2014

³⁸¹ De Buck, B., « Joint Investigation Teams: The Participation of Europol Officials», ERA Forum, June 2007, διαθέσιμο στο <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-007-0014-7.pdf>

Εκτός από την Ευροpol, αν συγκρίνει κανείς την Απόφαση του Συμβουλίου 2002/187/ΔΕΥ της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2002 για τη σύσταση της Eurojust¹¹ με την Απόφαση Πλαίσιο για τη σύσταση των Κοινών Ομάδων Έρευνας, εύλογα διαπιστώνει τη συνάφεια μεταξύ των δύο νομοθετημάτων. Ειδικότερα, τόσο η Eurojust όσο και οι Κοινές Ομάδες Έρευνας στοχεύουν στην καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος, καθώς και στην οργάνωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω ανάλυση, μπορούμε να δούμε ότι από τον τρόπο λειτουργίας των Κοινών Ομάδων Έρευνας προκύπτουν τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα για την αντιμετώπιση των διασυνοριακών εγκλημάτων.

Ειδικότερα, όσον αφορά στα πλεονεκτήματα, ένα από τα βασικότερα στοιχεία που μπορούμε να αποκομίσουμε είναι η αμεσότητα, που αναπτύσσεται μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών, των μηχανισμών τους και των διεθνών οργανισμών. Από επιχειρησιακή άποψη, η κινητικότητα που αναπτύσσεται είναι ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο με την αμεσότητα, καθώς στο πλαίσιο των Κοινών Ομάδων Έρευνας εξασφαλίζεται εποικοδομητική επικοινωνία, χωρίς να είναι απαραίτητες ιδιαίτερες γραφειοκρατικές και νομικές διαδικασίες. Η άμεση επικοινωνία ανάμεσα στα κράτη και στους εκπροσώπους τους αποκλείει μια μακροχρόνια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν μερικές φορές να αποβεί μοιραία για την εξιχνίαση των υπό συζήτηση εγκλημάτων.

Τα πλεονεκτήματα των Κοινών Ομάδων Έρευνας συμπεριλαμβάνουν και την πιθανότητα να διεξαχθεί έρευνα σε χώρες που συμμετέχουν σε μία Κοινή Ομάδα Έρευνας, χωρίς να είναι απαραίτητα επίσημα αιτήματα για αμοιβαία νομική συμβολή. Αυτή η δυνατότητα δίνει την ευκαιρία σε όλα τα μέλη των Ομάδων να συμμετέχουν στις επιχειρήσεις που διεξάγονται, όπως η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, ικανών να οδηγήσουν στην επίτευξη του σκοπού για τον οποίο συστάθηκε η Ομάδα Έρευνας. Απότοκο αυτής της συνεργασίας αποτελεί το γεγονός της άμεσης και ταχύτατης ανταλλαγής δεδομένων, που μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμα αποδεικτικά στοιχεία. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται ένα πνεύμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των εκπροσώπων διάφορων φορέων που συμμετέχουν στις Ομάδες Έρευνας, που είναι πιθανόν να συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην διεξαγωγή της έρευνας. Ακόμα, η στήριξη και η χρηματοδότηση των Κοινών Ομάδων Έρευνας από φορείς, όπως η Ευροpol και η Eurojust, καθώς και από αρχές τρίτων χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ωστόσο συνεργάζονται με τις Κοινές Ομάδες Έρευνας, αποτελούν μία ακόμα σημαντική πτυχή των Ομάδων αυτών, καθώς οι πόροι που εξασφαλίζονται διευκολύνουν τις δραστηριότητες των Ομάδων Έρευνας και εξασφαλίζουν την ανεξαρτητοποίησή τους.

Ωστόσο, όσο σημαντικά και αν είναι τα πλεονεκτήματα από τη σύσταση των Κοινών Ομάδων Έρευνας για την αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος, πρέπει να κατανοήσουμε ότι υπάρχει και ο αντίποδας, καθώς υπάρχουν και μειονεκτήματα, τα οποία εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία τους. Πιο συγκεκριμένα, παρόλο

που η ανταλλαγή των στοιχείων μεταξύ των συμμετεχόντων σε μία Ομάδα Έρευνας δεν απαιτεί ιδιαίτερες διατυπώσεις, ωστόσο η προετοιμασία για την οργάνωση και τη λειτουργία μιας Ομάδας Έρευνας απαιτεί μακροχρόνια διαδικασία, με πολλές διατυπώσεις.

Επιπρόσθετα, ένα ιδιαίτερο πρόβλημα είναι η διπλή υπόσταση των ερευνών³⁸², εάν λάβουμε υπόψη ότι είναι πιθανόν για την ίδια εγκληματική δραστηριότητα να διεξάγονται παράλληλες έρευνες από διαφορετικά κράτη, οπότε το αποτέλεσμα είναι η διασπορά τόσο ανθρώπινου δυναμικού, όσο και των κρατικών πηγών, που θα ήταν δυνατόν να αξιοποιηθούν με διαφορετικό τρόπο και τελικά επηρεάζουν την αποδοτικότητα της έρευνας και την αποτελεσματικότητα των Κοινών Ομάδων Έρευνας³⁸³.

Ωστόσο, παρά τα μειονεκτήματα που προαναφέραμε, τα κέρδη από τις κοινές ομάδες έρευνας είναι πολλά περισσότερα, καθώς η ομαδικά εργασία και η συνεργασία εξασφαλίζουν μια αποτελεσματική μάχη εναντίον των πιο σοβαρών μορφών εγκλήματος, ειδικότερα των οργανωμένων μορφών εγκληματικής δραστηριότητας, όπως είναι η τρομοκρατία και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών. Ακόμα, η ομαδική εργασία στο πλαίσιο των Κοινών Ομάδων Έρευνας αντισταθμίζει τη διασπορά των δυνάμεων των συμμετεχόντων στις Ομάδες αυτές και εξαλείφει τον πιθανή διπλή υπόσταση των ερευνών.

3.5. Συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Μαρτίου 2004 στη Μαδρίτη, στη σύνοδο που λαμβάνει χώρα δύο εβδομάδες αργότερα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ανακοινώνει τη δημιουργία εντός της γραμματείας του Συμβουλίου της θέση του Συντονιστή³⁸⁴ της Αντιτρομοκρατικής Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CTC³⁸⁵). Σκοπός της δημιουργίας της θέσης αυτής είναι η επίτευξη μιας συντονισμένης προσέγγισης για την αντιμετώπιση της απειλής, που συνιστά η τρομοκρατία.

Το 2005, ο CTC συνέταξε τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας³⁸⁶. Πλέον, η Ε.Ε. έχει στο οπλοστάσιό της την Στρατηγική για την

³⁸² Spapens T., «Joint Investigation Teams in the European Union: Article 13 JITS and the Alternatives», European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Nijhoff Publishers, 2011, σελ.239-260

³⁸³ Nikac Z, Bozic V, Simic B., «Joint Investigation Teams as a Mechanism of the UN Convention Against Transnational Organized Crime», Development of Institutional Capacity, Standards and Procedures for Countering Organized Crime and Terrorism in the Conditions of International Integration, Ministry of Education and Science, Republic of Serbia, 2017, διαθέσιμο στο <https://bib.irb.hr/datoteka/921596.17.-JIT.pdf>

³⁸⁴ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δήλωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγγρ. 7906/04, Βρυξέλλες 25/03/2019, διαθέσιμο στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7906-2004-INIT/en/pdf>

³⁸⁵ Counter Terrorism Coordinator

³⁸⁶ Ισλαμιστική Ριζοσπαστικοποίηση και Τρομοκρατία στην Ευρώπη-Οι Προκλήσεις για την Ελλάδα και οι Δράσεις του ΚΕ.ΜΕ.Α., Κέντρο Μελετών Ασφαλείας, Αθήνα 30 Ιουνίου 2017

Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (EU Counter Terrorism Strategy³⁸⁷), η οποία υιοθετήθηκε το 2005 και εστιάζει σε τέσσερις βασικούς πυλώνες δράσης :

α) **Πρόληψη (Prevent)**: για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των παραγόντων που οδηγούν και ενισχύουν τη ριζοσπαστικοποίηση, καθώς και των διαδικασιών μέσω των οποίων οι ιδιώτες στρατολογούνται στην τρομοκρατία, εστιάζοντας στους «μοναχικούς λύκους» και τους «αλλοδαπούς μαχητές»,

β) **Προστασία (Protect)**: των πολιτών και των υποδομών και περιορισμός της τρωτότητας στις επιθέσεις. Ειδικότερα, προστασία των εξωτερικών συνόρων, ενίσχυση της ασφάλειας των μεταφορών, προστασία των στρατηγικών στόχων και περιορισμός της τρωτότητας των κρίσιμων υποδομών,

γ) **Δίωξη (Pursue)**: με στόχο να περιορίσει τη δυνατότητα οργάνωσης και σχεδιασμού των τρομοκρατών και να τους οδηγήσει στη δικαιοσύνη και

δ) **Απάντηση (Respond)**: στο πλαίσιο της αλληλεγγύης στοχεύει στη διαχείριση και τον περιορισμό των επιπτώσεων των τρομοκρατικών επιθέσεων.

Τον Ιούνιο του 2014 οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων στις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις επιβεβαιώνουν τον ρόλο του Συντονιστή ως τον «κόμβο» συνεργασίας μεταξύ των εσωτερικών και των εξωτερικών πτυχών καταπολέμησης της τρομοκρατίας³⁸⁸.

Η θέση του CTC καλύφθηκε για πρώτη φορά από τον πρώην ολλανδό Υπουργό Εσωτερικών, Gijs de Vries. Το 2007 ανέλαβε ο διάδοχός του Gilles de Kerchove, ο οποίος εξακολουθεί να κατέχει τον ίδιο ρόλο. Προηγουμένως υπήρξε διευθυντής της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στο Συμβούλιο της ΕΕ. Ο CTC Λειτουργεί ως θεματοφύλακας της αντιτρομοκρατίας και παρακολουθεί όλα τα μέσα που διαθέτει η Ένωση³⁸⁹.

Ο Συντονιστής ασκεί τα ακόλουθα καθήκοντα³⁹⁰: α) συντονισμό των εργασιών του Συμβουλίου όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, β) υποβολή συστάσεων πολιτικής στο Συμβούλιο και προτάσεις σε τομείς προτεραιότητας για δράση, γ) παρακολούθηση της εφαρμογής της αντιτρομοκρατικής στρατηγικής της ΕΕ, δ) εποπτεία όλων των μέσων της ΕΕ, υποβολή εκθέσεων στο Συμβούλιο και λήψη μέτρων σε συνέχεια των αποφάσεων του Συμβουλίου, ε) συνεργασία με τα αρμόδια προπαρασκευαστικά όργανα του Συμβουλίου, την Επιτροπή και την ΕΥΕΔ, στ) εξασφάλιση ενεργού ρόλου της ΕΕ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ζ)

³⁸⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. EU Counter Terrorism Strategy 2005, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy/>.

³⁸⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 26/27/ Ιουνίου 2014-Συμπεράσματα, διαθέσιμο στο <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&f=ST%2079%202014%20INIT>

³⁸⁹ Monroy M., Who drives EU counter-terrorism? On the legislation of the European Union, 16/05/2017, <https://digit.site36.net/2017/05/16/who-drives-eu-counter-terrorism-on-the-legislation-of-the-european-union/#more-564>

³⁹⁰ Βλ. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/>

βελτίωση της επικοινωνία μεταξύ της ΕΕ και τρίτων χωρών και τη διεξαγωγή συναντήσεων με αξιωματούχους διεθνών οργανισμών σχετικά με τον προσδιορισμό πιθανών τομέων συνεργασίας στα θέματα της τρομοκρατίας.

Στις 15/10/2015 ο CTC πρότεινε πέντε προτεραιότητες δράσης για την επίτευξη προόδου έως τη σύνοδο του Συμβουλίου τον Δεκέμβριο: α) Ενεργοποίηση των κοινών δεικτών επικινδυνότητας, β) Ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων μέσω της καλύτερης χρήσης του SIS II και της SLTD, γ) Ανταλλαγή πληροφοριών, δ) Πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης στο διαδίκτυο και ε) Εσωτερικός/Εξωτερικός σύνδεσμος³⁹¹. Η πρόοδος που σημειώθηκε όσον αφορά την εφαρμογή της δήλωσης της 12^{ης} Φεβρουαρίου 2015, παρουσιάστηκε στις 30/11/2015 από τον CTC³⁹², επιβεβαιώνοντας με τον τρόπο αυτό το σημαντικό έργο του στον «πόλεμο» κατά της τρομοκρατίας.

³⁹¹ Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της 9ης Φεβρουαρίου 2015 απαιτούν την εντατικοποίηση της χρήσης των εργαλείων του τομέα ΔΕΥ στη συνεργασία της ΕΕ με την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής (ΜΑΒΑ) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και, ιδίως, για την ανάπτυξη πλαισίων ανταλλαγής πληροφοριών και μεθόδων μέσω των οποίων οι οργανισμοί της ΕΕ θα είναι σε θέση να συνεργάζονται πιο στρατηγικά με τις χώρες της περιοχής για την ενίσχυση της επιβολής του νόμου και της δικαστικής συνεργασίας. Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Εφαρμογή βραχυπρόθεσμων δράσεων, εγγρ. 12551/15, Βρυξέλλες 05/10/2015, διαθέσιμο στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12551-2015-INIT/el/pdf>

³⁹² Έκθεση: Πορεία των εργασιών όσον αφορά την εφαρμογή της δήλωσης των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2015 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγγρ. 14734/15, διαθέσιμο στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14734-2015-INIT/el/pdf>

*«How do you defeat terrorism?
Don't be terrorized.»*

(Rushdie Salman)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ – ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

4.1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

4.1.1. Σε Παγκόσμιο Επίπεδο

Σε αυτή την ενότητα θα αναδείξουμε την υφιστάμενη κατάσταση της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η άντληση των δεδομένων έγινε από την ετήσια έκθεση του Global Terrorist Index (GTI³⁹³) για το 2019.

Σύμφωνα με την προαναφερόμενη έκθεση, οι θάνατοι από την τρομοκρατία μειώθηκαν για τέταρτη συνεχή χρονιά, μετά την άνοδο που σημειώθηκε το 2014. Η μείωση των θανάτων συμβαδίζει με τις στρατιωτικές επιτυχίες εναντίον του ISIL και της Boko Haram, με το συνολικό αριθμό των θανάτων να μειώνεται κατά 15,2% μεταξύ 2017 και 2018, ήτοι σε 15.952 θανάτους, ενώ μειώνεται πλέον κατά 52% σε σχέση με την κορύφωση του, το 2014³⁹⁴. Η πτώση του συνολικού αριθμού των θανάτων από τρομοκρατία αντικατοπτρίζεται από τη μείωση των επιπτώσεων της τρομοκρατίας παγκοσμίως, με 98 χώρες να σημειώνουν βελτίωση σε αντίθεση με 40, που σημείωσαν επιδείνωση.

³⁹³ Η έκθεση GTI (Global Index of Terrorism) παράγεται από το Ινστιτούτο Οικονομικών & Ειρήνης (IEP) χρησιμοποιώντας δεδομένα από τη Βάση Δεδομένων για την Παγκόσμια Τρομοκρατία (Global Terrorist Database) και άλλες πηγές. Τα δεδομένα για το GTD συλλέγονται και συγκρίνονται από το Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) στο Πανεπιστήμιο της Maryland. Το GTD περιέχει πάνω από 170.000 τρομοκρατικά περιστατικά για την περίοδο 1970 έως 2017.

Η έκθεση GTI για το 2019, αποτελεί την έβδομη έκδοση του (GTI). Η έκθεση παρέχει μια ολοκληρωμένη σύνοψη των κυριότερων παγκόσμιων τάσεων και μοντέλων της τρομοκρατίας τα τελευταία 50 χρόνια, που καλύπτουν την περίοδο από τις αρχές του 1970 έως τα τέλη του 2018, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις τάσεις από το 2014, η οποία αντιστοιχεί στην έναρξη της πτώσης του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και του Λιβάνου (ISIL).

Τέλος, αποτελεί μια ολοκληρωμένη μελέτη που αναλύει τις επιπτώσεις της τρομοκρατίας για 163 χώρες και καλύπτει το 99,7% του παγκόσμιου πληθυσμού. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>

³⁹⁴ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 1.

Η μεγαλύτερη πτώση σημειώθηκε στο Ιράκ, η οποία κατέγραψε 3.217 λιγότερους θανάτους προερχόμενους από την τρομοκρατία το 2018, μείωση κατά 75% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Για πρώτη φορά από το 2003, το Ιράκ δεν είναι πλέον η χώρα που επηρεάζεται περισσότερο τρομοκρατία.

Το Αφγανιστάν έχει αντικαταστήσει το Ιράκ ως τη χώρα που πλήττεται περισσότερο από την τρομοκρατία, σημειώνοντας αύξηση κατά 59% στην τρομοκρατία και σε 7.379 θανάτους το 2018. Η αύξηση αυτή, οφείλεται στην αυξανόμενη ένταση του εμφυλίου πολέμου. Σύνολο οι θάνατοι από τρομοκρατία στο Αφγανιστάν αυξήθηκαν κατά 631 τοις εκατό από το 2008. Εκτός από το Αφγανιστάν, μόνο τρεις άλλες χώρες κατέγραψαν σημαντική αύξηση των θανάτων που οφείλονται στην τρομοκρατία το 2018: η Νιγηρία, το Μάλι και η Μοζαμβίκη. Κάθε μία από αυτές τις χώρες κατέγραψε περισσότερους από 100 επιπλέον θανάτους³⁹⁵.

Αν και η ένταση της τρομοκρατίας έχει μειωθεί, δεν ισχύει το ίδιο για το εύρος της αφού, 103 χώρες καταγράφουν τουλάχιστον ένα τρομοκρατικό συμβάν το 2018 και 71 χώρες υπέστησαν τουλάχιστον ένα θάνατο την ίδια χρονιά. Αυτό είναι το δεύτερο χειρότερο έτος σε αυτό τον τομέα και υπογραμμίζεται η ανάγκη για συνεχή διεκδίκηση της διεθνούς συνεργασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Η αύξηση της τρομοκρατικής δραστηριότητας στο Αφγανιστάν, σε συνδυασμό με την η εκκαθάριση των συγκρούσεων στη Συρία και το Ιράκ, εξηγούν το γεγονός ότι οι Ταλιμπάν ξεπέρασαν το ISIL ως την πιο θανατηφόρα τρομοκρατική ομάδα στον κόσμο το 2018. Ο αριθμός των θανάτων που αποδόθηκαν στους Ταλιμπάν αυξήθηκε κατά 71 %, ήτοι σε 6.103 θανάτους. Αντίθετα, οι θάνατοι που αποδόθηκαν στο ISIL μειώθηκαν παγκοσμίως κατά 70%, ήτοι από 4.350 το 2017, σε 1.328 θανάτους το 2018. Αυτό σηματοδοτεί την πρώτη φορά από το 2014, που το ISIL δεν ήταν η πιο θανατηφόρα τρομοκρατική ομάδα. Ωστόσο, ορισμένες θυγατρικές ομάδες του ISIL έχουν καταγράψει αυξημένα επίπεδα τρομοκρατικής δραστηριότητας. Για παράδειγμα, η Khorasan Chapter of the Islamic State ήταν η τέταρτη πιο θανατηφόρα τρομοκρατική ομάδα το 2018, με πάνω από χίλιους (1.000) καταγεγραμμένους θανάτους, με την πλειοψηφία αυτών των θανάτων να λαμβάνουν χώρα στο Αφγανιστάν³⁹⁶. Συνολικά, υπήρχαν 13 ομάδες, που ήταν υπεύθυνες για πάνω από εκατό θανάτους το 2018.

Η Νότια Ασία παραμένει η περιοχή που επηρεάζεται περισσότερο από την τρομοκρατία, λόγω της αύξησης των θανάτων της τρομοκρατίας στο Αφγανιστάν. Αυτό ήταν το πρώτο έτος από το 2012 που η Νότια Ασία κατέγραψε περισσότερους θανάτους από οποιαδήποτε άλλη περιοχή. Η Υποσαχάρια Αφρική κατέγραψε τον

³⁹⁵ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 2.

³⁹⁶ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 3.

δεύτερο υψηλότερο αριθμό θανάτων από τρομοκρατία και προσπέρασε τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική (MENA), η οποία είναι τώρα στην τρίτη θέση³⁹⁷.

Η Ευρώπη και η MENA³⁹⁸ ήταν οι δύο περιφέρειες που κατέγραψαν τη μεγαλύτερη βελτίωση των επιπτώσεων της τρομοκρατίας, με τον αριθμό των θανάτων να μειώνεται κατά 70% και 65% αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη πτώση σε απόλυτους αριθμούς συνέβη στη MENA, με 4.400 λιγότερους θανάτους από ότι το 2017. Μόνο τρεις χώρες της περιοχής MENA σημείωσαν αύξηση των θανάτων: το Ιράν, το Μαρόκο και η Ιορδανία. Αντίθετα, καταγράφηκαν 12 χώρες με σημαντικές μειώσεις. Ο αριθμός των θανάτων από τρομοκρατία στην περιοχή είναι τώρα 83% χαμηλότερος από ότι στην αιχμή του 2014.

Στην Ευρώπη, ο αριθμός των θανάτων από τρομοκρατία μειώθηκε για δεύτερη συνεχή χρονιά, από 200 το 2017 σε 62 το 2018. Μόνο δύο επιθέσεις σκότωσαν πέντε ή περισσότερους ανθρώπους, σε σύγκριση με έντεκα το 2015, που ήταν το έτος αιχμής για τρομοκρατικές δραστηριότητες στην περιοχή κατά την τελευταία δεκαετία. Ο συνολικός αριθμός των τρομοκρατικών συμβάντων μειώθηκε επίσης κατά 40%, σε 245 το 2018³⁹⁹.

Η Δυτική Ευρώπη κατέγραψε το χαμηλότερο αριθμό περιστατικών από το 2012, με 183 καταγεγραμμένα περιστατικά. Ο αριθμός των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, που κατέγραψαν θανάτους το 2018, έπεσαν από εννέα σε πέντε χώρες, υπογραμμίζοντας βελτίωση της συνεργασίας τους στην καταπολέμηση του φαινομένου. Η κατάρρευση του ISIL στη Συρία και το Ιράκ αντικατοπτρίζουν αυτή τη μείωση που σημειώνεται στην Ευρώπη, χωρίς να αποδίδονται θάνατοι στην ομάδα το 2018, αν και 16 θάνατοι αποδόθηκαν σε «εμπνευσμένους από το τζιχάντ εξτρεμιστές». Ωστόσο, υπάρχουν αναφορές για κρατούμενους της ISIL, εξαιτίας της απόσυρσης των Ηνωμένων Πολιτειών (ΗΠΑ) από τη Συρία και την τουρκική εισβολή στη Βόρεια Συρία. Αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη ασφάλειας στην περιοχή, αυξάνει τον κίνδυνο επανεμφάνισης των συγκρούσεων στην περιοχή, με μια πιθανή αύξηση των θυγατρικών ISIL που επιστρέφουν στην Ευρώπη.

Μία από τις πιο ανησυχητικές τάσεις, στην Παγκόσμια Κοινότητα, είναι η άνοδος της ακροδεξιάς τρομοκρατίας τα τελευταία πέντε χρόνια, αν και ο αριθμός των ακροδεξιών επιθέσεων παραμένει χαμηλός, σε σύγκριση με άλλες μορφές τρομοκρατίας. Στη Βόρεια Αμερική, Τη Δυτική Ευρώπη και την Ωκεανία, οι ακροδεξιές επιθέσεις αυξήθηκαν 320 % τα τελευταία πέντε χρόνια. Η τάση αυτή συνεχίστηκε το 2019, με 77 θανάτους που αποδίδονται στους ακροδεξιούς τρομοκράτες μέχρι το Σεπτέμβριο του 2019. Ο αριθμός των συλλήψεων που συνδέονται με την ακροδεξιά τρομοκρατία στην Ευρώπη το 2019 αυξήθηκε για το τρίτο κατά σειρά έτος. Ωστόσο, το επίπεδο της πολιτικής τρομοκρατίας στη Δύση

³⁹⁷ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 4.

³⁹⁸ Middle East and North Africa

³⁹⁹ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 5.

ήταν πολύ υψηλότερο στο παρελθόν. Τα τελευταία δέκα χρόνια υπήρξαν 322 τρομοκρατικές επιθέσεις ταξινομημένες ως ακροαριστερές ή ακροδεξιές, σε σύγκριση με 1.677 επιθέσεις μεταξύ του 1970 και του 1980.

4.1.2. Σε Ενωσιακό Επίπεδο

Το 2018, η τρομοκρατία συνέχισε να αποτελεί σημαντικό παράγοντα απειλής για την ασφάλεια στα κράτη μέλη της ΕΕ. Φρικιαστικές επιθέσεις που διαπράττονται από τζιχαντιστές σε Ευρωπαϊκές χώρες, σκότωσαν συνολικά δεκατρείς και τραυμάτισαν πολλούς περισσότερους. Επιπλέον, μια τρομοκρατική επίθεση από έναν ακροδεξιό εξτρεμιστή στην Ιταλία σε συνδυασμό με τις πολυάριθμες συλλήψεις ύποπτων δεξιών τρομοκρατών, που σχεδίαζαν επιθέσεις σε όλη την Ευρώπη Ένωση (ΕΕ) δείχνουν ότι οι εξτρεμιστές αλλάζουν προσανατολισμό όλο και περισσότερο, θεωρώντας τη βία ως δικαιολογημένο μέσο αντιπαράθεσης⁴⁰⁰.

Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ο αριθμός των επιθέσεων και των θυμάτων στην ΕΕ μειώθηκε σημαντικά, όσον αφορά την τρομοκρατία όλων των ιδεολογικών τάσεων. Ενώ το 2017 οι τρομοκράτες τζιχαντιστές πραγματοποίησαν δέκα τρομοκρατικές επιθέσεις στην ΕΕ, το 2018 μειώθηκαν σε επτά. Την ίδια στιγμή, όμως, ο αριθμός των διαταραγμένων τζιχαντιστών τρομοκρατών αυξήθηκε ουσιαστικά, αφού καταγράφηκαν προσπάθειες παραγωγής και ανάπτυξης χημικών και βιολογικών ουσιών, γεγονός που απεικονίζει την πρόθεση ατόμων και δικτύων να χρησιμοποιούν τρομοκρατικές τακτικές για να βλάψουν τις κοινωνίες, στις οποίες ζουν.

Το επίπεδο της απειλής από την τρομοκρατία, δεν έχει μειωθεί, παρά τη στρατιωτική ήττα του IS. Αν μη τι άλλο, η κατάσταση έχει να γίνει πιο περίπλοκη. Από τη μία πλευρά, μέσα στο περιβάλλον της τζιχάντ, υπάρχουν πολλοί δρώντες, με αποκλίνοντα κίνητρα και πίστη, οι οποίοι σχεδιάζουν μόνοι τους ή συνωμοτούν με άλλους την εκδήλωση μιας τρομοκρατικής επίθεσης. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν οι ακροδεξιοί εξτρεμιστές, που στην προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν τη βία, όντας θύματα της αντίληψης ότι η απειλή προέρχεται από το Ισλάμ, παρερμηνεύουν τα γεγονότα με τη βοήθεια της τρομοκρατικής προπαγάνδας.

Στην Ευρώπη, το αίσθημα της ανασφάλειας που οι τρομοκράτες προσπάθησαν να δημιουργήσουν αποτελεί το μεγαλύτερο κίνδυνο, καθώς έχει τη δυνατότητα να υπονομεύσει το συνοχή των κοινωνιών μας. Επιπρόσθετα η αυξανόμενη πόλωση και η άνοδος των εξτρεμιστικών απόψεων αποτελεί ανησυχία για τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η δημόσια συζήτηση για ευαίσθητα φαινόμενα όπως η τρομοκρατία, επομένως, πρέπει να βασίζεται σε γεγονότα πριν καταλήξει κανείς σε ορισμένα συμπεράσματα. Αυτός είναι ακριβώς και ο ρόλος της έκθεσης για την επικρατούσα κατάσταση και τις

⁴⁰⁰ Catherine De Bolle, Executive Director of Europol, Πρόλογος στην έκθεση TE-SAT 2019.

τάσεις της τρομοκρατίας στην ΕΕ (TESAT⁴⁰¹), η οποία έχει παράσχει επαληθευμένα γεγονότα σχετικά με την τρομοκρατία στην Ευρώπη από το 2006. Στη συνέχεια αυτής της ενότητας, θα γίνει μια σύντομη ανασκόπηση των τρομοκρατικών επιθέσεων, που έλαβαν χώρα στην ΕΕ το έτος 2018, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση TE-SAT 2019⁴⁰².

Το 2018, όλα τα θύματα από τρομοκρατία ήταν αποτέλεσμα τζιχαντιστικών επιθέσεων. Δεκατρία άτομα έχασαν τη ζωή τους, ενώ άλλα σαράντα έξι άτομα τραυματίστηκαν από τζιχαντιστικές επιθέσεις. Αυτή είναι μια σημαντική μείωση σε σύγκριση με το 2017, όπου δέκα επιθέσεις σκότωσαν εξήντα δύο άτομα. Το 2018, Τα κράτη μέλη της ΕΕ ανέφεραν δεκαέξι επιθέσεις, που απετράπησαν, γεγονός που αφενός δείχνει τη συνεχιζόμενη υψηλή τρομοκρατική δραστηριότητα και αφετέρου απεικονίζει την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών σε επίπεδο ΕΕ για καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Όλες οι προαναφερόμενες τρομοκρατικές επιθέσεις του διαπράχθηκαν από άτομα που ενήργησαν μόνοι τους και είχαν ως στόχο πολίτες με ταυτόχρονη συμβολική σημασία. Συχνά τα κίνητρα των δραστών ήταν οι συνδέσεις με άλλα ριζοσπαστικοποιημένα άτομα ή τρομοκρατικές ομάδες, ενώ οι ψυχικές ασθένειες συνέβαλαν στην πολυπλοκότητα του φαινομένου.

Οι τζιχαντιστικές επιθέσεις ολοκληρώθηκαν με πυροβόλα και απλά, εύκολα διαθέσιμα όπλα (π.χ. μαχαίρια). Η μειωμένη πολυπλοκότητα στην προετοιμασία και την εκτέλεση τζιχαντιστικών τρομοκρατικών επιθέσεων συνεισέφεραν ώστε να προκληθεί μικρός αριθμός θυμάτων σε ολοκληρωμένες επιθέσεις. Διάφορα τρομοκρατικά πεδία περιελάμβαναν την προσπάθεια παραγωγής και χρήσης χημικών/βιολογικών υλικών. Υπήρχε επίσης μια αύξηση στη χρήση πυροτεχνικών μειγμάτων για παραγωγή αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών (IED⁴⁰³), από τις οποίες τρεις εμπλέκονται με ΧΒΡΙΠ υλικά.

Η στρατιωτική ήττα του IS στο Ιράκ και στη Συρία είχε μια σημαντικές επιπτώσεις στην ψηφιακή τεχνολογία της τρομοκρατικής ομάδας. Παρ' όλα αυτά, το Ισλαμικό Κράτος πέτυχε τη διατήρηση σε μεγάλο βαθμό μια online παρουσία χάρη στα ανεπίσημα δίκτυα υποστηρικτών της. Τόσο το IS όσο και το η Αλ Κάιντα συνέχισαν να αναζητούν νέους διαδικτυακούς φορείς για την προπαγάνδα τους. Συγκεκριμένα, προωθούν τη χρήση εναλλακτικών πλατφορμών και τεχνολογίες ανοιχτών πηγών.

Ενώ η προπαγάνδα του ISIS στο διαδίκτυο εμφανίστηκε τεχνολογικά αναβαθμισμένη και εμφανίστηκαν χάκερ με γνώσεις εργαλείων για κρυπτογραφημένη επικοινωνία, οι ικανότητες και τεχνικές της ομάδας σχετικά με επιθέσεις στον κυβερνοχώρο ήταν

⁴⁰¹ EU Terrorism Situation & Trend Report. Η ετήσια έκθεση της Ευρώπης για την κατάσταση και την εξέλιξη της τρομοκρατίας (TE-SAT) παρέχει μια επισκόπηση του φαινομένου της τρομοκρατίας στην ΕΕ σε ένα συγκεκριμένο έτος. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://www.europol.europa.eu/tesat-report>

⁴⁰² Για το πλήρες κείμενο της TE-SAT 2019 βλ. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>

⁴⁰³ improvised explosive devices

στοιχειώδης. Επιπλέον, καμία άλλη τρομοκρατική ομάδα με αποδεδειγμένη ικανότητα να προκαλέσει αποτελεσματικές επιθέσεις στον κυβερνοχώρο αναδύθηκε το 2018.

Παρά την υποβάθμιση της οργανωτικής δομής του IS, η ομάδα διατηρεί την πρόθεση να διενεργηθούν επιθέσεις εκτός ζωνών σύγκρουσης, ενδεχομένως χρησιμοποιώντας πρώην μέλη και άτομα εμπνευσμένα από την προπαγάνδα. Εκτός αυτού, πάρχει συνεχής κίνδυνος για τα άτομα με ποινικό υπόβαθρο, συμπεριλαμβανομένων αυτών που βρίσκονται σήμερα φυλακισμένοι, καθώς είναι ευάλωτοι στη ριζοσπαστικοποίηση και μπορεί να εμπλακούν στην τρομοκρατία.

Ο αριθμός των ευρωπαϊών ξένων τρομοκρατών που ταξίδεψαν, ή προσπάθησαν να ταξιδέψουν στις Ιρακινές και Συριακές ζώνες συγκρούσεων το 2018 ήταν πολύ χαμηλός. Περιπτώσεις ταξιδιού σε εναλλακτικές περιοχές συγκρούσεων αναφέρθηκαν, αν και είναι ο αριθμός φαίνεται επίσης πολύ χαμηλός. Αντί να επιχειρήσουν ταξίδι στη ζώνη των συγκρούσεων, η εστίαση των δικτύων της τζιχάντ έχουν μετατοπιστεί στα κράτη μέλη της ΕΕ για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων εντός ΕΕ.

Ο αριθμός των επιστεφόντων στην ΕΕ τρομοκρατών παρέμεινε πολύ χαμηλός, με εκατοντάδες Ευρωπαίους πολίτες να παραμένουν υπό κράτηση στο Ιράκ και στη Συρία, ενώ η κατάχρηση των μεταναστευτικών ροών για να εισέλθουν στην ΕΕ δεν φαίνεται να είναι συστηματική. Όλοι οι άνδρες και μερικές γυναίκες πιστεύεται ότι έχουν λάβει εκπαίδευση σε όπλα, με τους άνδρες να αποκτούν επίσης εμπειρία στη μάχη. Ενώ ανήλικοι είναι ουσιαστικά θύματα, υπάρχουν ανησυχίες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ που δηλώνουν ότι είναι εκτεθειμένοι στην κακοποίηση και εκπαιδεύονται σε πρώην εδάφη του IS, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει μια μελλοντική απειλή.

Προκειμένου, όλα τα ανωτέρω, καταστούν πιο ευνόητα, είναι αναγκαίο να αναφερθούμε σε απτούς αριθμούς και στατιστικά δεδομένα, ώστε να κατανοήσουμε επακριβώς την απειλή, πριν περάσουμε στην επόμενη ενότητα, σχετικά με τη μελλοντική στρατηγική της ΕΕ στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας.

Πιο συγκεκριμένα, το 2018, αναφέρθηκε ένα σύνολο 129 επιθέσεων από τα κράτη μέλη της ΕΕ⁴⁰⁴. Το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσίασε τον υψηλότερο αριθμό των επιθέσεων, συνολικά (60), ακολουθούμενη από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Ελλάδα, τις Κάτω Χώρες, τη Γερμανία, το Βέλγιο και τη Σουηδία⁴⁰⁵.

Το 2018, ο αριθμός των ολοκληρωμένων, αποτυχημένων και ματαιωμένων τζιχαντιστικών τρομοκρατικών επιθέσεων μειώθηκαν σημαντικά σε σύγκριση με το 2017, από 33 σε 24⁴⁰⁶. Ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει 16 συμβάντα που αναφέρθηκαν από τη Γαλλία (7), το Ηνωμένο Βασίλειο (3), την Ολλανδία (2), τη Γερμανία (2), την

⁴⁰⁴ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 7

⁴⁰⁵ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 8

⁴⁰⁶ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 9

Ιταλίας (1) και τη Σουηδίας (1) ως τρομοκρατικά πεδία. Συγκεκριμένα, για δεύτερη συνεχή χρονιά, ο αριθμός των ματαιωμένων τρομοκρατικών επιθέσεων υπερέβησαν τις ολοκληρωμένες επιθέσεις.

Το 2018, 1.056 άτομα συνελήφθησαν στην ΕΕ, λόγω υποψίας για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία, με τον μεγαλύτερο αριθμό συλληφθέντων στη Γαλλία (310), το Ηνωμένο Βασίλειο (273) και το Βέλγιο (166). Ο αριθμός μειώθηκε ελαφρά σε σύγκριση με το 2017, αλλά παρέμεινε κοντά στον μέσο όρο των τελευταίων ετών⁴⁰⁷. Παρόμοια με την παρατηρούμενη τάση τα προηγούμενα χρόνια, οι περισσότερες συλλήψεις το 2018 σχετίζονταν με ισλαμιστική τρομοκρατία, 511 από το σύνολο των 1056⁴⁰⁸.

Το 2018, έγιναν οι περισσότερες συλλήψεις για την υποψία της προετοιμασίας ή της προσπάθειας να διαπράξουν μία τρομοκρατική ενέργεια, όντας μέλη ή χρηματοδοτώντας μια τρομοκρατική ομάδα⁴⁰⁹. Η μέση ηλικία των συλληφθέντων ήταν 33, με σχεδόν τους μισούς να είναι νεότεροι από 30 και 22% άνω των 40 ετών. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι ύποπτοι ήταν κυρίως άνδρες. Η πλειοψηφία των συλληφθέντων ήταν πολίτες της ΕΕ, με τις γυναίκες υπόπτους να κατέχουν πιθανότερο την ευρωπαϊκή ιθαγένεια.

Παρά την αύξηση των ακροδεξιών προθέσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη, μόνο μία ακροδεξιά τρομοκρατική επίθεση στην ΕΕ αναφέρθηκε το 2018. Συνολικά συνελήφθησαν 44 άτομα στην Τσεχία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις Κάτω Χώρες ως ύποπτοι αδικημάτων που σχετίζονται με την ακροδεξιά τρομοκρατία, με την προετοιμασία επίθεσης και προσπάθεια διάπραξης τρομοκρατικής ενέργειας να είναι τα πιο συχνά αναφερθέντα αδικήματα.

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, σε όλο τον κόσμο μια μεγάλη πλειοψηφία των δεξιών εξτρεμιστικών ομάδων έχει προσφύγει στη βία, σε αντίθεση με την ΕΕ. Παρόλα αυτά, η δημοσιοποίηση των προθέσεων τους συμβάλλουν στην εδραίωσή ενός κλίματος φόβου και εχθρότητας εναντίον μειονοτικών ομάδων. Ένα τέτοιο κλίμα, με βάση την ξενοφοβία, την Ισλαμοφοβία και αισθήματα αντιμεταναστευσης, μπορεί να μειώσει τους φραγμούς για μερικά ριζοσπαστοποιημένα άτομα και να προβούν σε χρήση βίας κατά προσώπων και ιδιοκτησίας μειονοτικών ομάδων⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 10

⁴⁰⁸ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 11

⁴⁰⁹ Βλ. Παράρτημα, Διάγραμμα 12

⁴¹⁰ Βλ. Walden Bello, Counterrevolution: The Global Rise of the Far Right, 25/10/2019, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/counterrevolution-the-global-rise-of-the-far-right/> και Lars Erik Berntzen, Liberal Roots of Far Right Activism: The Anti-Islamic Movement in the 21st Century, 05/12/2019, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/liberal-roots-of-far-right-activism-the-anti-islamic-movement-in-the-21st-century/>

4.2 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Η ομάδα εργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (TWP) αναλαμβάνει την εντολή, εφόσον το απαιτούν οι αλλαγές στην εικόνα της τρομοκρατικής απειλής, να προετοιμάσει ένα σύνολο συμπερασμάτων και πολιτικών συστάσεων ή να προσαρμόσει τις υπάρχουσες συστάσεις, βάσει αφενός της έκθεσης της Ευρωπόλ, η οποία παρέχει προοπτικές εξέλιξης της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας⁴¹¹ αφετέρου της εξαμηνιαίας εκτίμησης της ισλαμιστικής τρομοκρατικής απειλής στην ΕΕ⁴¹².

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η Προεδρία συντάσσει έγγραφο με βάση την εξαμηνιαία ισλαμική αξιολόγηση τρομοκρατικών απειλών της EU INTCEN και την έκθεση της EUROPOL, ώστε τα πορίσματα να συζητηθούν σε μεταγενέστερη συνεδρίαση. Λαμβάνοντας υπόψη την τελευταία έκθεση της Προεδρίας, η οποία έχει δημοσιευτεί στο διαδίκτυο⁴¹³, θα προσπαθήσουμε να προβλέψουμε τα επόμενα βήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον αγώνα κατά της Τρομοκρατίας.

Πιο συγκεκριμένα, το επίπεδο απειλής παραμένει υψηλό στην ΕΕ και είναι πολύ πιθανόν να πραγματοποιηθούν νέες τρομοκρατικές επιθέσεις στα κράτη μέλη της. Ο μικρός αριθμός ολοκληρωμένων επιθέσεων σε συνδυασμό με τον υψηλό αριθμό επιθέσεων που απετράπησαν, είναι αποτέλεσμα της βελτιωμένης συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών και των αρχών επιβολής του νόμου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αναλύοντας τις πρόσφατες επιθέσεις, μπορούμε εύκολα να εντοπίσουμε ότι αυτές έχουν διαπραχθεί κυρίως από μοναχικούς λύκους, εμπνευσμένους από τρομοκρατικές ομάδες, χρησιμοποιώντας απλοϊκά όπλα, χειροποίητα εκρηκτικά ή οχήματα και με πολύ απλό *modus operandi*⁴¹⁴. Τα πρόσφατα περιστατικά δείχνουν, επίσης, ότι οι τρομοκράτες ενδιαφέρονται για τη χρήση ΧΒΡΠ υλικών⁴¹⁵. Οι εμπνευσμένες από το Daesh επιθέσεις, εξακολουθούν να αποτελούν τη βασική τρομοκρατική απειλή για την ΕΕ, χωρίς να υποτιμούνται οι επιθέσεις από τους συμπαθούντες την ΑQ, οι οποίες αποτελούν και αυτές μια πιθανότητα.

Για τους λόγους αυτούς, τα κράτη μέλη της ΕΕ, θα πρέπει να προβούν σε περαιτέρω προσπάθειες που αφορούν την πρόληψη ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, με επίκεντρο τους τομείς προτεραιότητας που συμφωνήθηκαν από το Steering Board on Radicalisation. Επίσης, θα πρέπει να εφαρμοστούν, το

⁴¹¹ An outlook on developments in jihadist terrorism - sixth report, 7230/19

⁴¹² Six monthly assessment of the Islamist terrorist threat, EEAS(2019) 10064

⁴¹³ Council of the European Union, EU threat assessment in the field of counterterrorism, 02/04/2019, έγγρ. 8127/19, διαθέσιμο στο <https://www.statewatch.org/news/2019/may/eu-council-counterterrorism-assessment-8127-19.pdf>

⁴¹⁴ Τρόπο δράσης

⁴¹⁵ Βλ. A Realistic Review of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Terrorist Risks in Europe, European Eye on Radicalization, Report 19/11/2018, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/a-realistic-review-of-chemical-biological-radiological-and-nuclear-terrorist-risks-in-europe/>

συντομότερο δυνατόν, όλα τα νομικά εργαλεία της ΕΕ, όπως για παράδειγμα ο Κανονισμός σχετικά με την κυκλοφορία στην αγορά και τη χρήση πρόδρομων ουσιών εκρηκτικών υλών⁴¹⁶, καθώς και να επιταχυνθούν τα μέτρα που προτείνονται στα σχέδια δράσης της ΕΕ για την προστασία του κοινού και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας έναντι των κινδύνων, που συνδέονται με τα ΧΒΡΠ όπλα.

Ένα ακόμη ζήτημα που απασχολεί την Ευρώπη, είναι η προγραμματισμένη απελευθέρωση σημαντικού αριθμού ατόμων που καταδικάστηκαν για τρομοκρατία ή τρομοκρατικά εγκλήματα, καθώς και οι δυνητικά ριζοσπαστικοποιημένοι κρατούμενοι, οι οποίοι αποτελούν σοβαρή απειλή ασφαλείας στο εγγύς μέλλον. Αν και η κατηγορία αυτή των τρομοκρατών διανέμεται σε ολόκληρη την Ευρώπη, ώστε να μην δημιουργούνται πυρήνες, η ριζοσπαστικοποίηση μέσα στις φυλακές αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για ορισμένα κράτη μέλη. Προκειμένου να μην επιβεβαιωθούν οι ανωτέρω κίνδυνοι απαιτούνται αποτελεσματικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού τόσο μέσα στις φυλακές, όσο και μετά την απελευθέρωσή τους από τη φυλακή.

Οι Εκθέσεις οργανισμών, όπως η Europol και η Frontex, έδειξαν ότι ο αριθμός των επιστρεφόντων ξένων τρομοκρατικών μαχητών (FTF) στην Ευρώπη παρέμεινε σχετικά χαμηλός το τελευταίο έτος, αλλά η απειλή που δημιουργούν είναι σημαντική, δεδομένου ότι έχουν αποκτήσει κατάρτιση στη χρήση όπλων και εκρηκτικών και μπορεί να προσπαθήσουν να τα χρησιμοποιήσουν μόλις επιστρέψουν στην Ευρώπη. Επιπλέον, οι γυναίκες και τα παιδιά που επέστρεψαν από περιοχές συγκρούσεων, αντιπροσωπεύουν μια πιθανή μακροπρόθεσμη απειλή για την ασφάλεια.

Είναι πολύ πιθανό, οι Ευρωπαϊκοί FTF που βρίσκονται ακόμα στην περιοχή της Συρίας και του Ιράκ είτε να παραμείνουν εκεί, είτε να προσπαθήσουν να μετακομίσουν σε άλλα θέατρα τζιχάντ, με τη Λιβύη να αποτελεί ένα δυνητικό ασφαλές καταφύγιο για τους μαχητές του Daesh. Μια τέτοια εξέλιξη θα δημιουργούσε άμεσους κινδύνους για την ΕΕ, ιδίως λόγω της τοπικής κατάστασης ασφαλείας, της εύκολης πρόσβασης και της κοντινής απόστασης από την Ευρώπη. Ωστόσο, οι ευρωπαϊκοί FTF θα μπορούσαν να προσπαθήσουν να επιστρέψουν στην ΕΕ, προσπαθώντας να χρησιμοποιήσουν τις μεταναστευτικές ροές και να επωφεληθούν από τις ελλείψεις που συνδέονται με τους ελέγχους ταυτότητας.

Όσον αφορά τους επιστρέφοντες Ευρωπαίους μαχητές, οι προσπάθειες για μια κοινή προσέγγιση της ΕΕ θα πρέπει να συνεχιστούν, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη της ΕΕ και τις χώρες που αυτή γειτνιάζει. Η συζήτηση σε επίπεδο ΕΕ, σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των ευρωπαίων FTF,

⁴¹⁶ Βλ. Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1148 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με την κυκλοφορία στην αγορά και τη χρήση πρόδρομων ουσιών εκρηκτικών υλών, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1907/2006 και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 98/2013 (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ), διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32019R1148>

συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των παιδιών, που βρίσκονται υπό κράτηση στη Συρία και το Ιράκ, θα πρέπει επίσης να συνεχιστεί, αξιοποιώντας πλήρως τα διαθέσιμα μέσα της ΕΕ. Η αύξηση της συνεργασίας με τρίτες χώρες και διεθνείς εταίρους όσον αφορά την επίτευξη της πρόσβασης σε πληροφορίες στο πεδίο της μάχης είναι απαραίτητη, για τη διερεύνηση και δίωξη των FTF και των επιστρεφόντων, καθώς και για την προστασία των ευρωπαϊκών συνόρων.

Ενώ όλες οι μεγάλες ομάδες τζιχάντ διατηρούν μια παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο όγκος και το περιεχόμενο της επίσημης προπαγάνδας⁴¹⁷ του Daesh έχει μειωθεί, ωστόσο το περιεχόμενο που έχουν δημιουργήσει οι υποστηρικτές αντισταθμίστηκε, σε κάποιο βαθμό, με την απώλεια.

Η πρόταση του κανονισμού για την πρόληψη της διάδοσης του ηλεκτρονικού περιεχομένου της τρομοκρατίας⁴¹⁸, η έγκριση της οποίας παραμένει άμεση προτεραιότητα της, καταδεικνύει την αντίδραση της ΕΕ, στην αυξανόμενη προπαγάνδα των τζιχαντιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων. Ακόμα, πρέπει να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες στο EU Internet Forum, για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης του online περιεχομένου της τρομοκρατίας και να διασφαλιστεί η έγκαιρη κατάργηση των ηλεκτρονικών τρομοκρατικών και βίαιων εξτρεμιστικών μηνυμάτων. Η ικανότητα της Ευρώπης για την υποστήριξη των δράσεων των κρατών μελών για την πρόληψη της διάδοσης του περιεχομένου της τρομοκρατίας, θα πρέπει να αξιοποιηθεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω.

Απαιτείται, επιπλέον, να αντιμετωπιστούν σε όλες τις μορφές τους, ο βίαιος εξτρεμισμός και η τρομοκρατία από πολιτικά ή ιδεολογικά κίνητρα, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη το φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης και της πόλωσης στην κοινωνία, αφού η έξαρση της ισλαμικής τρομοκρατίας και τα ριζοσπαστικά μηνύματα προπαγάνδας, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην άνοδο των κινδύνων που συνδέονται με τον δεξιό εξτρεμισμό.

Τέλος, πέρα από τους χημικούς και βιολογικούς παράγοντες, εμφανίζεται αυξημένο ενδιαφέρον των τρομοκρατών και για τα μη επανδρωμένα ένοπλα οχήματα (UAV), τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντικές τρομοκρατικές επιθέσεις⁴¹⁹. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στον κυβερνοχώρο είναι ακόμη λιγότερο πιθανές, δεδομένης της έλλειψης επαρκών ικανοτήτων. Ωστόσο, οι τρομοκράτες ενδέχεται να προσπαθήσουν να δοκιμάσουν τις νέες τεχνολογίες.

⁴¹⁷ Για την προπαγάνδα βλ. Master Thesis, “Don’t Hear about Us, Hear from Us”, The role of ISIS’ online magazine Dabiq in shaping foreign fighter motivations, Utrecht University, 3 August 2016, <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/338208>

⁴¹⁸ Βλ. COM(2018) 640 final, Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την πρόληψη της διάδοσης τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο, Βρυξέλλες, 12.9.2018, έγγρ. 2018/0331, διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EL/COM-2018-640-F1-EL-MAIN-PART-1.PDF>

⁴¹⁹ Βλ. Marone Francesco, Drones – A Terrorist Air Force?, European Eye on Radicalization, Άρθρο 17/10/2018, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/drones-a-terrorist-air-force/>

Ενόψει των ανωτέρω, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στις αναδυόμενες απειλές, καθώς και στους κινδύνους για την ασφάλεια, καθώς και ευκαιρίες που απορρέουν από τις νέες τεχνολογίες, ενώ παράλληλα θα πρέπει να τεθεί ως προτεραιότητα η καλύτερη προστασία των κρίσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοχώρου, τομείς ασφαλείας πολύ υψηλής σημασίας.

4.3 Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Όπως αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες, η Ευρώπη από το 2014 δέχεται μια γενικευμένη επίθεση από φανατικούς ισλαμιστές τρομοκράτες στο έδαφος της, κάνοντας πράξη την απειλή της ISIS για τη μεταφορά του τρόμου και της μάχης στην καρδιά των δυτικών πρωτευουσών. Αν και η πρώτη απάντηση του Δυτικού κόσμου δόθηκε στα εδάφη που έχουν κυριεύσει, στο λεγόμενο χαλιφάτο τους, το πεδίο μάχης στο οποίο υστερούν οι Ευρωπαϊκές χώρες, είναι οι τυφλές και μαζικές τρομοκρατικές επιθέσεις στο έδαφος τους.

Επιπλέον, η αλλαγή στο *modus operandi* των επιθέσεων⁴²⁰, η χρήση εξελεγμένων μέσων επικοινωνίας και η συμμετοχή ατόμων με διαφορετικά κοινωνικό-πολιτισμικά και προσωπικά χαρακτηριστικά⁴²¹ προκαλεί έντονο προβληματισμό στις αρχές ασφαλείας. Παράλληλα, είναι ιδιαιτέρως σημαντικό το γεγονός ότι η οργάνωση και προετοιμασία των τρομοκρατικών επιθέσεων γίνεται μεν εντός ευρωπαϊκού εδάφους, με τους δράστες να έχουν όμως διασυνδέσεις με δίκτυα λογιστικής υποστήριξης σε άλλες χώρες.

Οι σημαντικές επιπτώσεις ασφαλείας, όμως, επηρεάζουν και τα κράτη μέλη της, στο επίπεδο της εθνικής τους ασφάλειας. Εν προκειμένω, η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, στο κέντρο της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, την καθιστά από μόνη της ευάλωτη σε τρομοκρατικές επιθέσεις, γεγονός το οποίο ενισχύεται και από τη γενικευμένη αναταραχή στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η όλο και μεγαλύτερη σύνδεση της Τουρκίας με την ISIS, οι μαζικές ροές των προσφύγων και η αξιοποίησή τους για την διείσδυση τρομοκρατών σε Ευρωπαϊκές χώρες, το ενδεχόμενο «αλλοδαποί μαχητές», που προέρχονται από την Ευρώπη και κυρίως από τα δυτικά Βαλκάνια να χρησιμοποιήσουν ως ενδιάμεσο σταθμό για την επιστροφή τους τη χώρα μας, είναι ορισμένες από τις επιπτώσεις στην ασφάλεια της Ελλάδας από την δράση της ISIS, οι οποίες καθιστούν αναγκαία την εγρήγορση συνολικά των θεσμών

⁴²⁰ όπως η επιλογή «μαλακών» στόχων και απλών πολιτών

⁴²¹ υπηκοότητα, μορφωτικό επίπεδο, συμμετοχή σε εγκληματικές/τρομοκρατικές δραστηριότητες

ασφαλείας της χώρας, χωρίς αυτό να σημαίνει πως πρέπει να υιοθετήσουμε σε ένα γενικευμένο κλίμα ισλαμοφοβίας⁴²².

Το ενδεχόμενο να στοχοποιηθεί η Ελλάδα από την ISIS και να πραγματοποιηθεί τρομοκρατική επίθεση στο έδαφός της, αποτελεί την αμεσότερη επίπτωση στην ασφάλεια της. Χωρίς να θέλουμε να κινδυνολογήσουμε, η Ελλάδα έχει ενταχθεί από τους τρομοκράτες «στην παγκόσμια Συμμαχία κατά του ισλαμικού Κράτους», διότι η σημαία της συμπεριλαμβάνεται με άλλες 59, σε βίντεο της ISIS μετά τις επιθέσεις στο Παρίσι⁴²³, ενώ είχε συμπεριληφθεί και στους χάρτες της ISIS που απεικόνιζαν το χαλιφάτο που θα ένωνε τους μουσουλμάνους όλου του κόσμου⁴²⁴. Ωστόσο, στοχοποίηση της σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ανάλογη με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή τις ΗΠΑ⁴²⁵, τη στιγμή μάλιστα που η ίδια κυβέρνηση δήλωσε δημοσίως την πρόθεσή της να μην συμμετάσχει ενεργά στις εμπόλεμες πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον της ISIS, επιθυμώντας να διατηρήσει η χώρα ένα ρόλο εγγυητή της σταθερότητας στην περιοχή⁴²⁶.

Εν τούτοις βέβαια, αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να πραγματοποιηθεί κάποιο τρομοκρατικό χτύπημα για άλλους λόγους. Ο Oliver Guitta σε σχετικό άρθρο του στο National interest, χαρακτηρίζει την Ελλάδα «χαρακτηριστικό παράδειγμα εσφαλμένης αίσθησης ασφαλείας», επειδή δεν έχει ως τώρα ενταχθεί στους σχεδιασμούς της ISIS όπως π.χ. η Γαλλία, η Ρωσία, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Υποστηρίζει ακόμα, πως δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει το ενδεχόμενο να πραγματοποιηθεί συμβολικό τρομοκρατικό χτύπημα σε στόχο Βρετανικών, Γαλλικών, Αμερικανικών συμφερόντων στην Ελλάδα, σε περίπτωση

⁴²² Καρατράντος Τ., ό.π., σελ. 92

⁴²³ Βλ. Το Ισλαμικό Κράτος βάζει στο στόχαστρο και την Ελλάδα (βίντεο), Τα Νέα 26/11/2015, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2015/11/26/world/to-islamiko-kratos-bazei-sto-stoxastro-kai-tin-ellada-binteo/>

⁴²⁴ Βλ. Lewis W. Martin, The Islamic State's Aspirational Map?, Geocurrents 18/09/2014, διαθέσιμο στο <http://www.geocurrents.info/geopolitics/self-declared-states-geopolitics/islamic-states-aspirational-map>. Βλ. ακόμα, Το κράτος που οραματίζονται οι τζιχαντιστές της ISIS: Από τη Μέση Ανατολή στην Ελλάδα και όλη τη Μεσόγειο [χάρτης], 30/06/2014, Πηγή: iefimerida.gr - <https://www.iefimerida.gr/news/161400/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B6%CE%B9%CF%87%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-isis-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9>

⁴²⁵ Lister Tim, Mantzikos Ioannis, Add this to Greece's list of problems: It's an emerging hub for terrorists, CNN 26/01/2015, διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2015/01/25/europe/greece-terrorism-hub/index.html>

⁴²⁶ Καμία εμπλοκή της Ελλάδας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Συρία, Αυγή 16/11/2015, <http://www.avgi.gr/article/10845/6028626/kamia-emploke-tes-elladas-se-stratiotikes-epicheireseis-ste-syria>

που κάποιος τρομοκράτης δεν μπορέσει να μεταβεί στην Ευρωπαϊκή Χώρα στην οποία έχει σχεδιάσει τρομοκρατικό χτύπημα και «κολλήσει» στην Ελλάδα⁴²⁷.

Εκτός αυτού, η θέση της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα σημαντική για έναν ακόμη λόγο. Βρίσκεται στα εξωτερικά ευρωπαϊκά σύνορα, γεγονός που την καθιστά κομβικό δρόμο στις πρωτοβουλίες, που θέλει να προωθήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για τον έγκαιρο εντοπισμό και την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου. Από τη μία πλευρά, δέχεται μεγάλο μέρος της κίνησης στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης από ανθρώπους που ταξιδεύουν από τη Μέση Ανατολή, ενώ από την άλλη βρίσκεται και στο επίκεντρο των περισσότερων οδών της παράτυπης μετανάστευσης και της προσφυγιάς, τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τόσο οι αλλοδαποί μαχητές που αναχώρησαν από τις χώρες των δυτικών Βαλκανίων, όσο και άλλοι αλλοδαποί μαχητές, που θα τις αξιοποιήσουν ως προορισμό διέλευσης, για να συνεχίσουν το ταξίδι τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες⁴²⁸.

Στο προαναφερόμενο άρθρο του, ο Oliver Guitta αποκαλεί χαρακτηριστικά την Ελλάδα ως «πύλη εισόδου» της ISIS στην Ευρώπη, αφού δεν είναι μόνο μια έξοδος για τους τζιχάντες που προσπαθούν να φτάσουν στο Ιράκ και τη Συρία, αλλά και μια πύλη στην Ευρώπη για τους μαχητές που επιστρέφουν από τη Μέση Ανατολή. Ως παράδειγμα, χρησιμοποιεί τις επιθέσεις του Νοεμβρίου του 2015 στο Παρίσι και τις διελεύσεις του εγκεφάλου των επιθέσεων, του Βέλγου Abdelhamid Abaaoud, από την Ελλάδα. Αν και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, με ανακοίνωσή του⁴²⁹, υποστηρίζει ότι πέρασε από την Ελλάδα, το πλήθος άλλων δημοσιευμάτων και επισήμων δηλώσεων αρχών ασφαλείας, υποδηλώνει πως τουλάχιστον δύο από τους

⁴²⁷ Oliver Guitta, Greece: ISIS's Gateway to Europe?, The National Interest, 15/12/2015, διαθέσιμο στο <https://nationalinterest.org/feature/greece-isis-gateway-europe-14614>

⁴²⁸ Καρατράντος Τ., ό.π., σελ. 110-111.

⁴²⁹ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Ανακοίνωση σχετικά με δήλωση του ΥΠ.ΕΣ. της Γαλλίας κ. Bernard CAZNEUVE, 20/11/2015,

«Με λύπη ενημερωθήκαμε από ανοικτές πηγές, ότι ο ΥΠ.ΕΣ. της Γαλλίας κος Bernard CAZNEUVE, στο πλαίσιο ανακοίνωσης τύπου ανέφερε ότι, Υπηρεσία πληροφοριών «εκτός Ευρώπης», τους ενημέρωσε πως ο φερόμενος εγκέφαλος του σχεδιασμού των πρόσφατων τρομοκρατικών επιθέσεων στο Παρίσι, Βέλγο-Μαροκινός υπήκοος και κάτοικος Βελγίου στο Molenbeek Saint Jean, ABDELHAMID ABBoud, διήλθε από την Ελλάδα.

Η πληροφορία αυτή ουδέποτε επιβεβαιώθηκε, και ως σήμερα από ουδεμία πηγή μας έχει διαβιβαστεί οποιοδήποτε στοιχείο που να επιβεβαιώνει τον εν λόγω ισχυρισμό, ο οποίος στηρίζεται αποκλειστικά σε δημοσιεύματα ανοικτών πηγών της περιόδου Ιανουαρίου 2015, τα οποία αναπαράγονται διαρκώς.

Παρακαλούμε τις αρμόδιες Γαλλικές Αρχές όπως στο πλαίσιο της άριστης συνεργασίας μας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, προβούν δημοσίως άμεσα, στις σχετικές διευκρινήσεις.»

διαθέσιμο στο

http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=5650&Itemid=622

βομβιστές αυτοκτονίας που είχαν ως στόχο το Stade de France πέρασαν από την Ελλάδα, προσποιούμενοι τους Σύρους πρόσφυγες⁴³⁰.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί πως τον Ιανουάριο του 2016 συνελήφθησαν στην Αλεξανδρούπολη από αστυνομικούς της ομάδας Δίας, δύο άτομα, στην κατοχή των οποίων βρέθηκαν όπλα και στρατιωτικές στολές⁴³¹. Στόχος τους ήταν να μεταβούν από την Αλεξανδρούπολη στους κήπους Έβρου και από κει να περάσουν στη Συρία μέσω Τουρκίας, ενώ λίγες ημέρες αργότερα το Φεβρουάριο του 2016 συνελήφθησαν τρεις ιρακινοί με Βρετανική υπηκοότητα στο τελωνείο των κήπων καθώς βρέθηκαν στην κατοχή τους πάνω από 18 όπλα και δεκάδες χιλιάδες σφαίρες⁴³².

Η επιβεβαίωση όλων των ανωτέρω έρχεται δια στόματος Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, κ. Χρυσόχοϊδη Μιχαήλ, ο οποίος σε απάντηση Κοινοβουλευτικού ελέγχου μεταξύ άλλων αναφέρει ότι «..., κατά το χρονικό διάστημα ετών 2017 – 2019 (έως 14-08-2019) έχουν συλληφθεί, είτε δυνάμει ευρωπαϊκών και διεθνών ενταλμάτων σύλληψης είτε επειδή προέκυψε προανακριτικά εμπλοκή τους στις ανωτέρω περιγραφόμενες δραστηριότητες, συνολικά επτά (7) αλλοδαποί»⁴³³. Αντίστοιχα επιχειρήματα διατυπώνονται σε διάφορα άρθρα, τα οποία κάνουν λόγο για επτά τζιχαντιστές, οι οποίοι έχουν εισέλθει στην Ελλάδα από την Τουρκία και έχουν συλληφθεί από την Ελληνική Αστυνομία τα τελευταία χρόνια, με έναν από αυτούς να συμμετέχει σε εκτελέσεις στη Ράκα καθώς και σε άλλες περιοχές της Συρίας και του Ιράκ, όντας ένας από τους εκπαιδευτές του Ισλαμικού Κράτους. Ο ανωτέρω ταυτοποιήθηκε από τη βάση δεδομένων της Europol και συνελήφθη τον Ιούνιο του 2019 στην Κω, προσποιούμενος τον πρόσφυγα μέσα με μια βάρκα και κατέχοντας πλαστή ταυτότητα⁴³⁴.

Πέρα από τη διέλευση, υποστηρίζεται ότι στην Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί υποδομές για τη στρατολόγηση, την οικονομική υποστήριξη και τη μετακίνηση αλλοδαπών

⁴³⁰ Εισαγγελέας Παρισιού, Και δεύτερος καμικάζι είχε περάσει από την Ελλάδα, Καθημερινή, 20/11/2015, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/839395/article/epikairothta/politikh/eisaggelia-parisiov-kai-deyteros-kamikazi-eixe-perasei-apo-thn-ellada>

⁴³¹ Ηρειώτου Ματίνα, , Ο χορός των κατασκόπων στον Έβρο, Τα Νέα 31/01/2016, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2016/01/31/greece/o-xoros-twn-kataskopwn-ston-ebro/>

⁴³² Βυθούλκας Διονύσης, Συλλήψεις τριών ιρακινών στον Έβρο με κινητά «οπλοστάσια», Το Βήμα 14/02/2016, διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2016/02/14/society/syllipseis-triwn-irakinwn-ston-ebro-me-kinita-oplostasia/>

⁴³³ Το Βήμα, 7 τζιχαντιστές συνελήφθησαν την Ελλάδα – Τι αποκάλυψε ο Χρυσόχοϊδης, 03/09/2019, διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2019/09/03/politics/7-tzixantistes-synelifthisan-tin-ellada-ti-apokalypse-o-xrysoxoidis/>

⁴³⁴ Βλ. Ελεύθερος Τύπος, Επτά τζιχαντιστές στα χέρια της ΕΛΑΣ – Επί ποδός οι αρχές και για άλλες περιπτώσεις, διαθέσιμο στο <https://www.eleftherostypos.gr/ellada/479303-tzixantistes-sta-xeria-tis-elas-epi-podos-oi-arxes-kai-gia-alles-periptoseis/> και Παρασκήνιο, Εκπαιδευτής και εκτελεστής τζιχαντιστών συνελήφθη στην Κω!, 26/10/2019, διαθέσιμο στο <https://www.paraskhnio.gr/%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%B6%CE%B9%CF%87%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9/>

μαχητών από και προς την Ευρώπη, υπάρχει πιθανότητα μέλη της μουσουλμανικής κοινότητας στην Αθήνα, να παρέχουν κρησφύγετο και υποστήριξη στους Τζιχαντιστές⁴³⁵.

Επιπρόσθετα, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να περάσει απαρατήρητη, η ανακοίνωση που εξέδωσε η Αμερικάνικη Πρεσβεία στην Αθήνα πριν λίγες ημέρες, σχετικά με τον κίνδυνο τέλεσης τρομοκρατικής επίθεσης από διεθνικές τρομοκρατικές οργανώσεις ή μεμονωμένα άτομα, τα οποία εμπνέονται από βίαιη εξτρεμιστική ιδεολογία, κατά τη διάρκεια της εορταστικής περιόδου των Χριστουγέννων⁴³⁶. Με την ίδια ανακοίνωση⁴³⁷ ενημερώνει τους Αμερικανούς πολίτες, ότι τα μέτρα ασφαλείας στην Ελλάδα θα είναι αυξημένα, καθώς οι βίαιοι εξτρεμιστές, συνεχίζουν να εστιάζουν σε τοποθεσίες όπως χριστουγεννιάτικες αγορές, εμπορικά κέντρα, αεροδρόμια, νυκτερινά καταστήματα διασκέδασης, τοποθεσίες (θρησκευτικής) λατρείας, κόμβους μεταφορών και άλλους μαλακούς στόχους στους οποίους συχνάζουν τουρίστες. Παράλληλα τους προτρέπει να είναι σε συνεχή επαγρύπνηση όταν βρίσκονται σε εορταστικά δρώμενα και φεστιβάλ, σε χώρους θρησκευτικής λατρείας και σε πολυσύχναστα μέρη, να αναθεωρήσουν τα δικά τους προσωπικά μέτρα ασφάλειας, να επιθεωρούν συχνά τον περιβάλλοντα χώρο στον οποίο κινούνται και να ενημερώνονται από τα τοπικά ΜΜΕ για τυχόν εξελίξεις.

Χωρίς να γνωρίζουμε το δίκτυο πληροφοριών που διαθέτει η Αμερικάνικη Πρεσβεία, είναι γεγονός ότι, αυτή την περίοδο, η σημαντικότερη άμεση απειλή από τη δράση της ISIS για την ασφάλεια της Ελλάδας είναι το ζήτημα της διέλευσης και της προσωρινής διαμονής των αλλοδαπών μαχητών, στο πλαίσιο της αξιοποίησης της ως δίοδο για τον σχεδιασμό και την προετοιμασία επιθέσεων στην Ευρώπη. Η Ελλάδα, όπως προαναφέραμε, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, βρίσκεται στο επίκεντρο του ζητήματος των αλλοδαπών μαχητών, καθώς οι βασικές κινήσεις τους πραγματοποιήθηκαν από ή μέσω χωρών που γειτνιάζουν με την Ελλάδα και κυρίως από την Τουρκία⁴³⁸.

Είναι αναμενόμενο στη σημερινή περίοδο, όπου η δράση της ISIS και η κλιμάκωση των συγκρούσεων στη Συρία έχει προκαλέσει μαζικά κύματα προσφύγων σε αντιστοιχία με την εδαφική διάσταση και την προώθηση της ιδέας του χαλιφάτου, να καλλιεργείται πρόσφορο έδαφος για την επαναφορά των θεωριών για την προσπάθεια απαλλοτρίωσης της Δύσης μέσω μαχητών που θα επιστρέψουν από τα μονοπάτια της

⁴³⁵ Oliver Guitta, ό.π.

⁴³⁶ Βλ. Κίνδυνο για τρομοκρατικό χτύπημα στην Ελλάδα βλέπει η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα, Έθνος 29/11/2019, διαθέσιμο στο https://www.ethnos.gr/ellada/74884_kindyno-gia-tromokratiko-htypima-stin-ellada-blepei-i-amerikaniki-presbeia-stin-athina

⁴³⁷ Security Alert – U.S. Embassy Athens, 29/11/2019, διαθέσιμο στο <https://gr.usembassy.gov/security-alert-u-s-embassy-athens/>

⁴³⁸ The Soufan Group, Foreign Fighters. An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq, Δεκέμβριος 2015, διαθέσιμο στο https://wb-iisg.com/wp-content/uploads/bp-attachments/4826/TSG_ForeignFightersUpflow.pdf

μετανάστευσης. Αυτό άλλωστε αναφέρει και η οδηγία της ISIS προς τους μαχητές της⁴³⁹.

Βεβαίως, η ISIS δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί όπως ένα κράτος ή μία συγκεκριμένη απειλή. Πρέπει να προσεγγιστεί μέσα από ένα διαφορετικό πλαίσιο, ως μια παγκόσμια απειλή, που πρέπει να καταπολεμηθεί από μία οργανωμένη παγκόσμια κοινωνία, σεβόμενη το Διεθνές δίκαιο και το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Εάν και η ισλαμιστική τρομοκρατία δεν φαίνεται να αποτελεί σοβαρή απειλή στην Ελλάδα επί του παρόντος, μία σειρά προκλήσεων παραμένουν υπαρκτές για τις αρμόδιες αρχές και τους εμπλεκόμενους φορείς. Σε κάθε περίπτωση οι αρμόδιες ελληνικές αρχές θα πρέπει να βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση και ετοιμότητα για τον εντοπισμό ενδείξεων βίαιης ριζοσπαστικοποίησης και πρόληψης συμπεριφορών που θα μπορούσαν να παρεκκλίνουν προς το βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία.

Σε αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να ενισχυθεί ο προληπτικός ρόλος των αρχών επιβολής του νόμου και η δι-υπηρεσιακή συνεργασία, εξασφαλίζοντας συνεχή κατάρτιση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού, κυρίως των επαγγελματιών πρώτης γραμμής. Ακολουθώντας το πλαίσιο απαντήσεων της Ε.Ε. και ειδικότερα των κρατών-μελών που έχουν μεγαλύτερη εμπειρία στη διαχείριση των μεταναστευτικών κοινοτήτων και κυρίως των Μουσουλμάνων μεταναστών 2ης και 3ης γενιάς, η Ελλάδα μπορεί να υιοθετήσει ορισμένες δράσεις στη κατεύθυνση κυρίως της πρόληψης.

Ειδικότερα, για να μπορέσει η χώρα μας να διαχειριστεί αποτελεσματικά τις προκλήσεις που αναλύθηκαν παραπάνω και οι οποίες ξεπερνούν το στενό πλαίσιο της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία, περιλαμβάνοντας ζητήματα ενσωμάτωσης, ταυτότητας και συνεργασίας των φορέων προτείνεται α) η εκπόνηση Εθνικής στρατηγικής και ειδικών σχεδίων δράσης για την πρόληψη και τη διαχείριση της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία σε τοπικό επίπεδο, με τη συμμετοχή φορέων από την Κοινωνία των Πολιτών, β) ο καλύτερος συντονισμός και η ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στη διαχείριση των ζητημάτων, γ) ενίσχυση της δι-υπηρεσιακής συνεργασίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις δράσεις πρόληψης, δ) διοργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών δράσεων για τα παιδιά των προσφύγων που βρίσκονται στην Ελλάδα, ε) εκπαίδευση των επαγγελματιών πρώτης γραμμής των πολιτών για την έγκαιρη αναγνώριση σημαδιών ριζοσπαστικοποίησης και για την υποστήριξη ευάλωτων ανθρώπων και ομάδων, στ) εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών πρώτης γραμμής για την έγκαιρη αναγνώριση και διαχείριση «επιστρεφόντων» που μπορεί να έχουν διεισδύσει στις μικτές ροές, ζ) ευαισθητοποίηση στο ζήτημα της

⁴³⁹ σύμφωνα με την αναπαραγωγή που έχει γίνει σε πολλά ευρωπαϊκά μέσα μαζικής ενημέρωσης η ISIS έχει σχεδιάσει γενικευμένη διείσδυση στις δυτικές χώρες. Βλ. Leo hohmann, Isis smuggler will use refugee crisis infiltrate West, <https://www.wnd.com/2015/09/isis-smuggler-we-will-use-refugee-crisis-to-infiltrate-west/>

ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία, κυρίως σε σχέση με την ενδεχόμενη ευαλωτότητα των νέων ανθρώπων, η) ενίσχυση της έρευνας και της ακαδημαϊκής γνώσης για τη ριζοσπαστικοποίηση και τις τάσεις εξέλιξής της στην Ελλάδα και θ) θέσπιση του Εθνικού συντονιστή για θέματα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, στα πρότυπα του Συντονιστή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος θα έχει εξειδικευμένο ρόλο που θα αφορά τον συντονισμό όλων των αρχών που ασχολούνται με την πρόληψη και καταστολή του φαινομένου καθώς και την υποβολή προτάσεων.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι το ΚΕ.ΜΕ.Α⁴⁴⁰, ως επιστημονικός και συμβουλευτικός φορέας του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, για θέματα ασφάλειας και αντεγκληματικής πολιτικής, αξιοποιώντας την κερκτημένη του τεχνογνωσία στο ζήτημα της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία, έχει αναλάβει και προγραμματίζει πολλές από τις προαναφερόμενες δράσεις, συμβάλλοντας καθοριστικά στην καταπολέμηση του φαινομένου.

Τέλος, στις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, η Ελλάδα καθυστερεί χαρακτηριστικά στην ενσωμάτωσή της, κάτι για το οποίο έχει δεχθεί πλήθος παρατηρήσεων από τα Όργανα της ΕΕ. Για παράδειγμα, η προθεσμία για την ενσωμάτωση της οδηγίας 2017/541 στην εθνική νομοθεσία ήταν η 8η Σεπτεμβρίου 2018. Η Ελλάδα μέχρι τη θέσπιση του Ν. 4637/2019 το Νοέμβριο του 2019, δεν είχε προβεί σε καμία ενέργεια, προκειμένου να ενσωματώσει την Οδηγία στην εσωτερική της δίκαιο, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποστείλει προειδοποιητική επιστολή ζητώντας να της κοινοποιηθούν, αν έχουν ληφθεί, τα εθνικά μέτρα σε εφαρμογή των νέων κανόνων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁴⁴¹. Για το λόγο αυτό, πριν την υιοθέτηση των ανωτέρω προτεινόμενων μέτρων, η Ελλάδα υποχρεούται καταρχάς να συμβαδίζει με την αντιτρομοκρατική νομοθεσία της ΕΕ, καθώς η καταπολέμηση του φαινομένου αποτελεί συλλογική προσπάθεια.

⁴⁴⁰ Κέντρο Μελετών Ασφαλείας

⁴⁴¹ *The Commission calls on Member States to implement the new rules on combating terrorism*, Daily News 22 / 11 / 2018, http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-18-6523_en.htm.

*Η επιβίωση εξαρτάται από τις δικές μας ενέργειες.
Η ευκαιρία για θρίαμβο εξαρτάται από τις ενέργειες των άλλων.
(Sun Tzu, Η τέχνη του πολέμου)*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τρομοκρατία έχει αναδειχθεί, εδώ και χρόνια, ως η σημαντικότερη απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της Ε.Ε., φαινόμενο το οποίο απαιτείται να ορίσουμε προκειμένου να μπορέσουμε να το αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά. Όπως όμως είδαμε, μέχρι στιγμής δεν έχει ακόμη καταστεί δυνατός ένας κοινά αποδεκτός ορισμός του φαινομένου της τρομοκρατίας από τη Διεθνή Κοινότητα. Ωστόσο, η αδυναμία κατάληξης σε έναν ορισμό της γενικής τρομοκρατίας που χαρακτηρίζει τη διεθνή κοινότητα, δεν αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολο, αφού οι ευρωπαίοι εταίροι έχουν από το 2002 περιγράψει τις πράξεις που συνιστούν τρομοκρατικό έγκλημα με την απόφαση 2002/475/ΔΕΥ.

Εκτός από τον ορισμό της τρομοκρατίας, εξετάσαμε και τις τέσσερις μορφές της τρομοκρατίας, όπως αναλύονται από τη θεωρία των «κυμάτων» του David Rapoport. Το τελευταίο κύμα όμως, της ισλαμικής τρομοκρατίας καλλιεργεί ένα κλιμακούμενο φόβο στο εσωτερικό όλων των χωρών, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα κλίμα ισλαμοφοβίας με ταυτόχρονη άνοδο του φαινομένου του ακροδεξιού λαϊκισμού. Το γεγονός αυτός, μας δημιουργεί την εντύπωση ότι το επόμενο κύμα της τρομοκρατίας το οποίο θα διαδεχθεί το θρησκευτικό, θα είναι αυτό της ακροδεξιάς τρομοκρατίας, η οποία αν και βρίσκεται σε χαμηλά μέχρι στιγμής επίπεδα αυξάνεται χρόνο με το χρόνο.

Επιπρόσθετα, στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρουσιάστηκαν οι κανονιστικές ρυθμίσεις της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μέσα από το πλαίσιο ανάπτυξης της ΕΕ ως Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Αυτό που παρατηρήθηκε είναι ότι οι σημαντικότερες νομικές ρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν, μετά το χτύπημα στην Πρωτεύουσα της Γαλλίας το Νοέμβριο του 2015, ημερομηνία την οποία θεωρούμε ορόσημο λόγω της βάνανσης αφύπνισης της ΕΕ.

Πέρα από τα καινοτόμα νομικά εργαλεία της, η ΕΕ συστράτευσε όλα τα θεσμικά της όργανα και οργανισμούς, για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση αυτού του φαινομένου. Άξιο μνείας θεωρείται το γεγονός ότι οι περισσότεροι οργανισμοί

δημιουργήθηκαν αρχικά για τη δίωξη άλλων διασυνοριακών εγκλημάτων, οι αρμοδιότητες των οποίων επεκτάθηκαν ύστερα από την έξαρση της τρομοκρατίας.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, εξήχθησαν κάποια συμπεράσματα για τις σύγχρονες μορφές και τις τάσεις της τρομοκρατίας, τόσο σε Διεθνές όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, μελετώντας τις πιο πρόσφατες εκθέσεις οργανισμών. Εν συνεχεία, επιχειρήθηκε έγινε η πρόβλεψη της μελλοντικής αντιτρομοκρατική στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη στάση της Ελλάδας απέναντι στο φαινόμενο, προκειμένου αυτή ανταποκριθεί έγκαιρα και με ακρίβεια στις ραγδαίες εξελίξεις.

Η έξαρση των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη, παρά την ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας, καταδεικνύει ότι ο “παραδοσιακός” τρόπος αύξησης της καταστολής δεν αρκεί. Αντιθέτως, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη, για μια εναλλακτική οπτική στην προσέγγισή μας, αυτή της κατανόηση της διαδικασίας που οδηγεί στο βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία, ώστε να αποτελέσει τον οδηγό μας στην αντιμετώπιση των οργανώσεων που καταφεύγουν στη βία.

Η περίοδος αυτή, που το επίπεδο απειλής από τη θρησκευτικά υποκινούμενη τρομοκρατία στις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης είναι πολύ υψηλό, αποτελεί πρόκληση για τη Χώρα μας μεταξύ άλλων, λόγω και της γειτνιάσής της με τις χώρες των συγκρούσεων. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί και ευκαιρία για να αναπτύξουμε δράσεις, ώστε να προλάβουμε-αποτρέψουμε στη Χώρα μας φαινόμενα που μέχρι στιγμής απλά παρακολουθούμε μέσα από τους τηλεοπτικούς μας δέκτες, να υλοποιούνται σε άλλες Ευρωπαϊκές ή μη Χώρες. Για το λόγο αυτό, η διεύρυνση της πρόληψης της τρομοκρατίας απαιτεί μια στρατηγική προσέγγιση, σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΑ

Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία., Το ποινικό δίκαιο στην Ε.Ε., 2003, 9, 21, Σ. Παύλου, Το Ποινικό Δίκαιο και οι «Αποφάσεις-Πλαίσιο», ΠΧρ 2004

Της ίδιας, Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισσαβώνας, 2011

Καρατράντος Τριαντάφυλλος, «Σφάξε με Αγά μου να Αγιάσω», Ισλαμικό κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2016

Μάξης Ιωάννης, Τα αίτια της τρομοκρατίας οι δυνατότητες αναίρεσής τους, Γεωστρατηγική, τ.7, (Ιανουάριος-Απρίλιος 2005)

Παπαγιάννης Δονάτος, Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2007

Του ιδίου, Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008

Παπακωνσταντής Μάρκος, Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας , ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2019

Περράκης Στέλιος, Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μετεξέλιξη, Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998

Σαχπεκίδου Ρ. Ευγενία, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Β' Έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2013

Της ίδιας, Δίκαιο των Ευρ. Κοιν. και της Ε.Ε., 2000

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία, σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και ελληνική έννομη τάξη, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003.

Χορτάτος Κωνσταντίνος, Διεθνής τρομοκρατία, Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα 2003

Χριστιανός Βασίλειος, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ανδριώτης Σ., Η ισλαμιστική τρομοκρατία στον 21ο αιώνα, Διπλωματική Εργασία του Π.Μ.Σ. Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα 2016, διαθέσιμη στο

<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1441809/theFile>

Δροσάκη Ασημένια, Μορφές Συνεργασίας και Πολιτικές για την τήρηση της Δημόσιας Τάξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Διπλωματική Εργασία, Π.Μ.Σ. Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Απρίλιος 2018, διαθέσιμη στο

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/21990/3/DrosakiAsimeniaMsc2018.pdf>

Σκουλάς Ε., Ο ρόλος των ΜΜΕ στην διαμόρφωση κοινωνικής αντίληψης για την τρομοκρατία στην Ελλάδα, Διδακτορική Διατριβή Παντείου Πανεπιστημίου, διαθέσιμη στο

<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/35555>

ΑΡΘΡΑ

Αλωνιστιώτου Σίσσυ, Τέσσερα κύματα και ένα τσουνάμι, Άρθρο στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 24/04/2016, διαθέσιμο στο

<https://www.kathimerini.gr/857664/article/politismos/vivlio/tessera-kymata-kai-ena-tsoynami>

Διονυσοπούλου Α, «Κοινές Ομάδες Έρευνας: Προκλήσεις-Προοπτικές», Νοέμβριος 2011

Ηρειώτου Ματίνα, , Ο χορός των κατασκόπων στον Έβρο, Τα Νέα 31/01/2016, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2016/01/31/greece/o-xoros-twn-kataskopwn-ston-ebro/>

Μυλωνόπουλος Χρίστος, Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Άρθρο στην ιστοσελίδα του ιδίου, διαθέσιμο στο,

<http://www.mylonopoulos.gr/publication/article/49/to-eyropaiko-poiniko-dikaio-meta-ti-synthiki-tis-lisavonas.html>

Τα έξι σημεία του Παρισιού που χτύπησαν οι τρομοκράτες, naftemporiki.gr, 14/11/2019, <https://www.naftemporiki.gr/story/1030591/ta-eksi-simeia-tou-parisiou-pou-xtupisan-oi-tromokrates>

Τρία χρόνια από το μακελειό του Bataclan στο Παρίσι -Η πιο φονική τρομοκρατική επίθεση στη Γαλλία, Πηγή: iefimerida.gr -

<https://www.iefimerida.gr/news/458238/tria-hronia-apo-makeleio-toy-bataclan-sto-parisi-i-pio-foniki-tromokratiki-epithesi-sti>

Κίνδυνο για τρομοκρατικό χτύπημα στην Ελλάδα βλέπει η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα, Έθνος 29/11/2019, διαθέσιμο στο https://www.ethnos.gr/ellada/74884_kindyno-gia-tromokratiko-htypima-stin-ellada-blepei-i-amerikaniki-presbeia-stin-athina

Παρασκήνιο, Εκπαιδευτής και εκτελεστής τζιχαντιστών συνελήφθη στην Κω!, 26/10/2019, διαθέσιμο στο <https://www.paraskhnio.gr/%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%B6%CE%B9%CF%87%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9/>

Ελεύθερος Τύπος, Επτά τζιχαντιστές στα χέρια της ΕΛΑΣ – Επί ποδός οι αρχές και για άλλες περιπτώσεις, διαθέσιμο στο <https://www.eleftherostypos.gr/ellada/479303-tzixantistis-sta-xeria-tis-elas-epi-podos-oi-arxes-kai-gia-alles-periptoseis/>
Βυθούλκας Διονύσης, Συλλήψεις τριών ιρακινών στον Έβρο με κινητά «οπλοστάσια», Το Βήμα 14/02/2016, διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2016/02/14/society/syllipseis-triwn-irakinwn-ston-ebro-me-kinita-oplostasia/>

Το Βήμα, 7 τζιχαντιστές συνελήφθησαν την Ελλάδα – Τι αποκάλυψε ο Χρυσοχοϊδης, 03/09/2019, διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2019/09/03/politics/7-tzixantistes-synelifthisan-tin-ellada-ti-apokalypse-o-xrysoxoidis/>

Εισαγγελέας Παρισιού, Και δεύτερος καμικάζι είχε περάσει από την Ελλάδα, Καθημερινή, 20/11/2015, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/839395/article/epikairothta/politikh/eisaggelia-parisioy-kai-deyteros-kamikazi-eixe-perasei-apo-thn-ellada>

Καμία εμπλοκή της Ελλάδας στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Συρία, Αυγή 16/11/2015, <http://www.avgi.gr/article/10845/6028626/kamia-emploke-tes-elladas-se-stratitikes-epicheireseis-ste-syria>

Το Ισλαμικό Κράτος βάζει στο στόχαστρο και την Ελλάδα (βίντεο), Τα Νέα 26/11/2015, διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2015/11/26/world/to-islamiko-kratos-bazei-sto-stoxastro-kai-tin-ellada-binteo/>

Το κράτος που οραματίζονται οι τζιχαντιστές της ISIS: Από τη Μέση Ανατολή στην Ελλάδα και όλη τη Μεσόγειο [χάρτης], 30/06/2014, Πηγή: iefimerida.gr - <https://www.iefimerida.gr/news/161400/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B6%CE%B9%CF%87%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-isis->

[%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9](#)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ

Κέντρο Μελετών Ασφαλείας, Ισλαμιστική Ριζοσπαστικοποίηση και Τρομοκρατία στην Ευρώπη-Οι Προκλήσεις για την Ελλάδα και οι Δράσεις του ΚΕ.ΜΕ.Α., Αθήνα 30 Ιουνίου 2017

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2009

Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κανονισμοί (ΕΕ)

Οδηγίες (ΕΕ)

Αποφάσεις Πλαίσιο

Αποφάσεις

Κανονισμοί (ΕΚ)

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

BIBΛΙΑ

Kushner W. Harvey, Encyclopedia of terrorism, USA, 2003

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Master Thesis, “Don’t Hear about Us, Hear from Us”, The role of ISIS’ online magazine Dabiq in shaping foreign fighter motivations, Utrecht University, 3 August 2016, <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/338208>

ΑΡΘΡΑ

Alter, Charlotte, «Dozens Feared Dead in Night of Violence in Paris», 13/11/2015
<https://time.com/4112277/shootings-explosion-reported-in-paris/>

Asp P., The Substantive Criminal Law Competence of the EU, 2012.

Bakker E. and Powderly J., « Dealing with transnational terrorism, the concept and practice of Joint Investigation Teams», Security and Human Rights, Brill Academic Publishers, Holland, March 2011, σελ. 19-28, διαθέσιμο στο
https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/42610756/bakker_powderly_shr_187502311796365880.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDealing_with_transnational_terrorism_the.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191215%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191215T080806Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=a01dd0516b5bdb222dac9157ff9cb9bf84fc343f92f078d440aabbec70a0773a

Bergen L. Peter, September 11 attacks, Article on Encyclopaedia Britannica, 2001, διαθέσιμο στο <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks>

Caiola Antonio, The European Parliament and the Directive on combating terrorism, Article in ERA Forum, 2017

Craig P., The legal effects of Directives: policy, rules and exceptions, E.L. Rev. 2009, 349 επ.,

Delors J., The principle of subsidiarity: Contribution to the Debate, 1991

De Buck, B., « Joint Investigation Teams: The Participation of Europol Officials», ERA Forum, June 2007, διαθέσιμο στο
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-007-0014-7.pdf>

Hilson C., T. Downs, Making Sense of Rights: Community Rights in E.C. Law, E.L. Rev. 1999

Hoffman, B., Inside terrorism. New York: Columbia University Press 2005,
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17419160801891095?scroll=top&needAccess=true>

Jean-Pierre Filiu, Al Qaeda is Dead, Long Live Al Qaeda, Carnegie Endowment for International Peace, 22/04/2014, <https://carnegie-mec.org/diwan/55401>

Kindar M. J., Al Qaeda in Iraq, CSIS, Case Study Number 1, Ιούνιος 2011,
https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/110614_Kirdar_AlQaedaIraq_Web.pdf

Lewis W. Martin, The Islamic State's Aspirational Map?, Geocurrents 18/09/2014,
διαθέσιμο στο <http://www.geocurrents.info/geopolitics/self-declared-states-geopolitics/islamic-states-aspirational-map>.

Leo hohmann, Isis smuggler will use refugee crisis infiltrate West,
<https://www.wnd.com/2015/09/isis-smuggler-we-will-use-refugee-crisis-to-infiltrate-west/>

Lister Tim, Mantzikos Ioannis, Add this to Greece's list of problems: It's an emerging hub for terrorists, CNN 26/01/2015, διαθέσιμο στο
<https://edition.cnn.com/2015/01/25/europe/greece-terrorism-hub/index.html>

Marone Francesco, Drones – A Terrorist Air Force?, European Eye on Radicalization, Άρθρο 17/10/2018, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/drones-a-terrorist-air-force/>

McCarthy Michael, USA talks of war after more than 5000 killed in terrorist attacks, Special Report, Volume 358, Issue 9286, σελ. 939, 22/09/2001,
[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06116-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06116-5/fulltext)

Melander, Ingrid and Marine Pennetier, «At least 120 dead in Paris attacks, Hollande declares emergency». Reuters 14/11/2015, <https://www.reuters.com/article/us-france-shooting/france-in-shock-after-islamist-attacks-kill-129-idUSKCN0T22IU20151114>

Mitsilegas V., EU Criminal Law, 2009

Monar J., JHA in the Treaty of Amsterdam European Law Review 1998, 326,

Monroy M., Who drives EU counter-terrorism? On the legislation of the European Union, 16/05/2017, <https://digit.site36.net/2017/05/16/who-drives-eu-counter-terrorism-on-the-legislation-of-the-european-union/#more-564>

Catherine De Bolle, Executive Director of Europol, Πρόλογος στην έκθεση TE-SAT 2019.

Nossiter Adam, Gladstone Rick, «Paris Attacks Kill More Than 100, Police Say, Border Controls Tightened», 13/11/2015,
<https://www.nytimes.com/2015/11/14/world/europe/paris-shooting-attacks.html>

Nossiter Adam, Higgins Andrew, «‘Scene of Carnage’ Inside Sold-Out Paris Concert Hall». The New York Times 13/11/2015,
<https://www.nytimes.com/2015/11/14/world/europe/paris-attacks.html>

Nossiter Adam, Breeden Aurelien, Clark Nicola, «Paris Attacks Were an 'Act of War' by ISIS, Hollande Says». The New York Times, 14/11/2015,
<https://www.nytimes.com/2015/11/15/world/europe/paris-terrorist-attacks.html>

NEAGU Norel, European (Criminal) Law V. National (Criminal) Law – A two way street, on Law Review, July-December 2015,
https://www.internationallawreview.eu/fisiere/pdf/6_5.pdf

Nikac Z, Bozic V, Simic B., «Joint Investigation Teams as a Mechanism of the UN Convention Against Transnational Organized Crime», Development of Institutional Capacity, Standards and Procedures for Countering Organized Crime and Terrorism in the Conditions of International Integration, Ministry of Education and Science, Republic of Serbia, 2017, διαθέσιμο στο <https://bib.irb.hr/datoteka/921596.17.-JIT.pdf>

Oliver Guitta, Greece: ISIS's Gateway to Europe?, The National Interest, 15/12/2015, διαθέσιμο στο <https://nationalinterest.org/feature/greece-isis-gateway-europe-14614>

Randolph Eric and Simon Valmary, «More than 120 people killed in Paris 'terror' attacks». Yahoo! News. Agence France-Presse, 14 Νοεμβρίου 2015,
https://news.yahoo.com/least-120-dead-paris-attacks-investigation-source-pta-013205822.html;_ylt=AwrC1DFeskZWYBkAKh_QtDMD;_ylu=X3oDMTBByOHZyb2ltBGNvbG8DYmYxBHBvcwMxBHZ0aWQDBHNIYwNzcg

Rapoport, D. C., The four waves of rebel terror and September 11, Anthropoetics 2002, Ανάκτηση την 25-08-2019 από
http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm?goback=.gde_3131037_member_5798090843084578819

Rawlinson Kevin, «Fatal shootings and explosion reported in Paris – live», The Guardian. 13/11/2015,
<https://www.theguardian.com/world/live/2015/nov/13/shootings-reported-in-eastern-paris-live>

Rijken, C., «Joint Investigation Teams: Principles, Practice, and Problems. Lessons Learnt From the First Efforts to Establish a JIT», Utrecht Law Review, Vol. 2, No. 2, 2006, διαθέσιμο στο
<https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.28/>

Spapens T., «Joint Investigation Teams in the European Union: Article 13 JITS and the Alternatives», European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Nijhoff Publishers, 2011

Stanglin Doug , At least 46 dead in attacks in central Paris, USA Today, 13/11/2015, <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2015/11/13/multiple-deaths-reported-after-shootings-explosions-paris/75727746/>

Von Wiss. Assistent Dr. Stefan Lorenzmeier, The Legal Effect of Framework Decisions – A Case-Note on the Pupino Decision¹ of the European Court of Justice, http://www.zis-online.com/dat/artikel/2006_12_97.pdf

Walden Bello, Counterrevolution: The Global Rise of the Far Right, 25/10/2019, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/counterrevolution-the-global-rise-of-the-far-right/> και Lars Erik Berntzen, Liberal Roots of Far Right Activism: The Anti-Islamic Movement in the 21st Century, 05/12/2019, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/liberal-roots-of-far-right-activism-the-anti-islamic-movement-in-the-21st-century/>

Walter Cristian, “Defining Terrorism in National and International Law, 2004, https://www.researchgate.net/publication/265181922_Defining_Terrorism_in_National_and_International_Law

A Realistic Review of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Terrorist Risks in Europe, European Eye on Radicalization, Report 19/11/2018, διαθέσιμο στο <https://eeradicalization.com/a-realistic-review-of-chemical-biological-radiological-and-nuclear-terrorist-risks-in-europe/>

A world war against terrorism, 22/09/2001, volume 358, issue 9286, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(01\)06170-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(01)06170-0/fulltext)

Comment l’ Union européenne lute contre le terrorisme, Toute l’ Europe, 31/05/2018, <https://www.touteurope.eu/actualite/comment-l-union-europeenne-lutte-t-elle-contre-le-terrorisme.html>

L’Europe face à une nouvelle vague de terrorisme à partir de 2015 (V17), <https://club.bruxelles2.eu/2016/01/n32-leurope-face-a-une-nouvelle-vague-de-terrorisme/>

«Soudain, l'une des bombes explose en plein match». 20 minutes (Switzerland), on entend clairement, sur cette vidéo, la détonation de 21h16, <https://www.20min.ch/ro/sports/football/story/Soudain--l-une-des-bombes-explose-en-plein-match-27994743>

Three Hours of Terror in Paris, Moment by Moment, <https://www.nytimes.com/interactive/2015/11/13/world/europe/paris-shooting-attacks.html>

«Paris attacks: What we know». BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>

Paris shooting: terrorists attack French capital - as it happened on Friday Nov 13, The Daily Telegraph,

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11995543/Paris-shooting-terrorists-attack-french-capital-as-it-happened-on-Friday-Nov-13.html>

«Paris attacks updates». BBC News, <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-34815972>

The Al-Qa'idah group had nothing to do with the 11 September attacks, Khilafah, 28 September 2001, διαθέσιμο στο <https://web.archive.org/web/20020111073623/http://www.khilafah.com/1421/category.php?DocumentID=2392>

Attaques à Paris : "Plan blanc" d'urgence et de crise à l'AP-HP, <https://www.europe1.fr/faits-divers/attaques-a-paris-plan-blanc-durgence-et-de-crise-a-lap-hp-2620155>

Paris attacks: Hollande blames Islamic State for 'act of war', BBC News, 14/11/2015, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34820016>

Paris attacks: Prosecutor Molins says three teams involved, 15/11/2015, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34823938>

Qu'est-ce qu'EUROPOL, l'office européen de police ?, <https://www.touteurope.eu/actualite/qu-est-ce-qu-europol-l-office-europeen-de-police.html>

Republic of Serbia, 2017, διαθέσιμο στο <https://bib.irb.hr/datoteka/921596.17.-JIT.pdf>

The Soufan Group, Foreign Fighters. An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq, Δεκέμβριος 2015, διαθέσιμο στο https://wb-iisg.com/wp-content/uploads/bp-attachments/4826/TSG_ForeignFightersUpflow.pdf

ΕΚΘΕΣΕΙΣ-ΕΡΕΥΝΕΣ

Έκθεση Ευρωπαϊκής Ένωσης 10/1999, αρθ. 1.6.1.

Έκθεση: Πορεία των εργασιών όσον αφορά την εφαρμογή της δήλωσης των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2015 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγγρ. 14734/15, διαθέσιμο στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14734-2015-INIT/el/pdf>

Έκθεση: Πορεία των εργασιών όσον αφορά την εφαρμογή της δήλωσης των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2015 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγγρ. 14734/15, διαθέσιμο στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14734-2015-INIT/el/pdf>

Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου (28 και 29 Ιουνίου 1991), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/DOC_91_2

Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 15 και 16 Οκτώβριου 1999, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>

EU Counter Terrorism Strategy 2005, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy/>.

EU Terrorism Situation & Trend Report. Η ετήσια έκθεση της Ευρώπης για την κατάσταση και την εξέλιξη της τρομοκρατίας (TE-SAT) παρέχει μια επισκόπηση του φαινομένου της τρομοκρατίας στην ΕΕ σε ένα συγκεκριμένο έτος. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://www.europol.europa.eu/tesat-report>

Europol, Changes in modus operandi of Islamic State (IS) revisited, November 2016, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-revisited>

Global Terrorism Index 2019, <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>

Global Terrorism Index 2017, <http://visionofhumanity.org/indexes/terrorism-index/> , <https://ourworldindata.org/terrorism> , <https://start.umd.edu/research-projects/global-terrorism-database-gtd>

Frontex, Risk Analysis for 2018, σελ. 30, διαθέσιμο στο <https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/ra-2018>

TE-SAT 2019 βλ. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>

Voronova Sofija, Combating terrorism, EU Legislation in Progress, European Parliamentary Research Service, September 2017

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

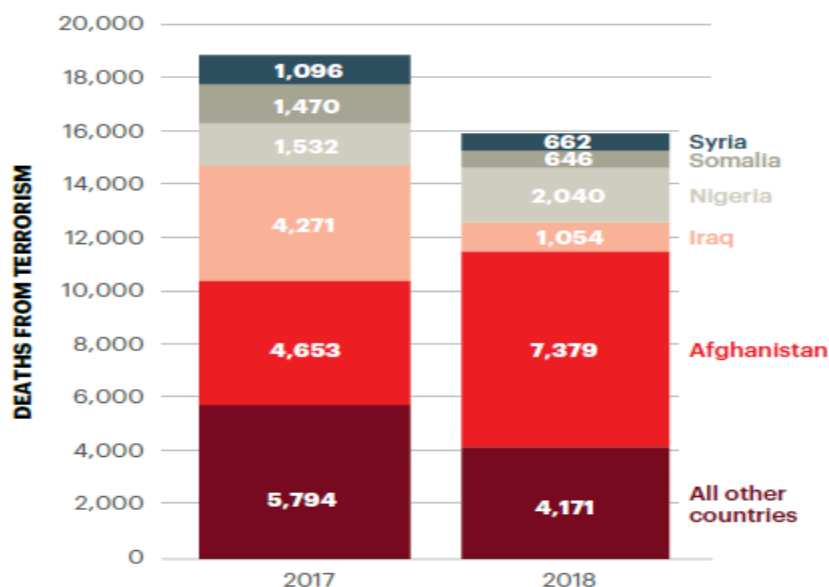
Διάγραμμα 1

Αριθμός των θανάτων, εξαιτίας της τρομοκρατίας, ανά χώρα τα έτη 2017 και 2018

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

Total terrorism deaths by country, 2017–2018

Total deaths from terrorism fell 15.2 per cent from 2017 to 2018.

Source: START GTD, IEP Calculations

Διάγραμμα 2

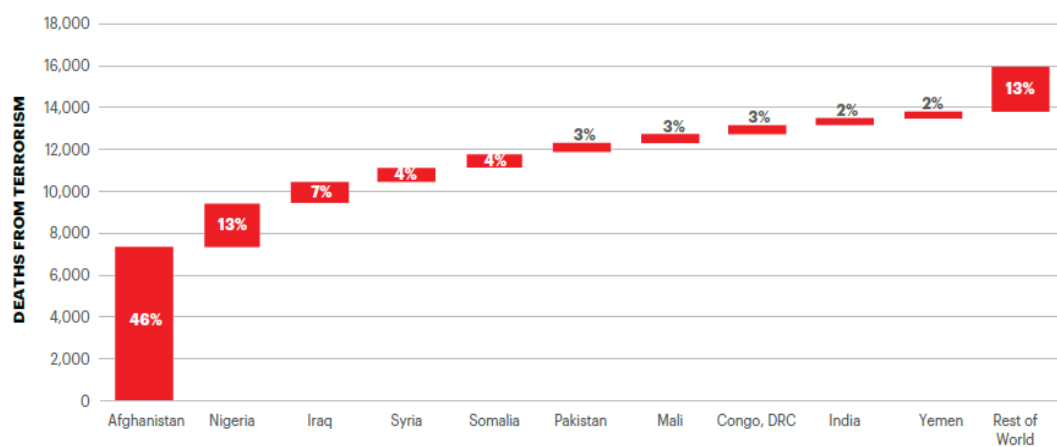
Θάνατοι, προερχόμενοι από την τρομοκρατία, ανά χώρα το έτος 2018

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

FIGURE 1.2

Deaths from terrorism by country, 2018

Ten countries accounted for 87 per cent of deaths from terrorism in 2018.

Source: START GTD, IEP calculations

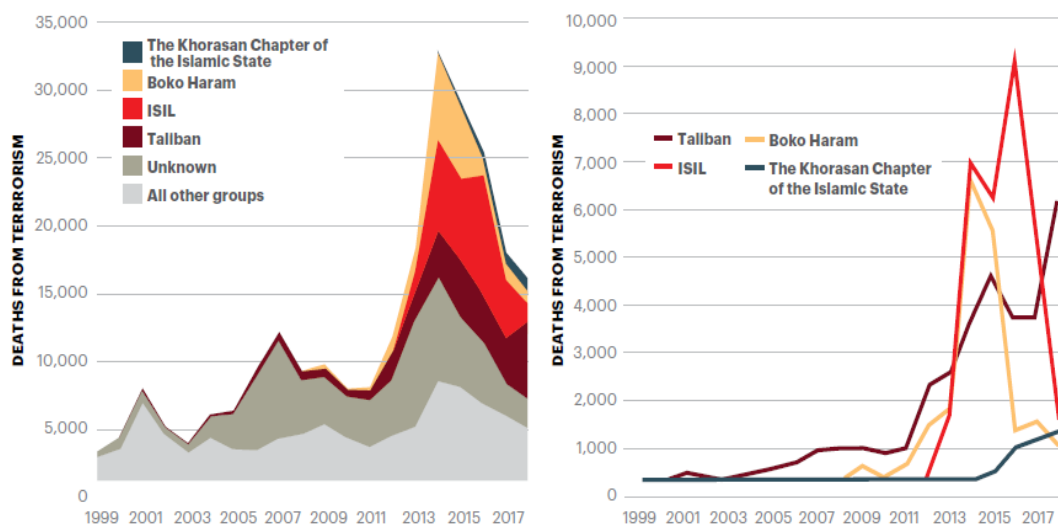
Διάγραμμα 3

Οι τέσσερις πιο θανατηφόρες τρομοκρατικές οργανώσεις το έτος 2018(199-2018)

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

Four deadliest terrorist groups in 2018 (1999–2018)

For the first time since 2013, ISIL was not the deadliest terrorist group.

Source: START GTD, IEP Calculations

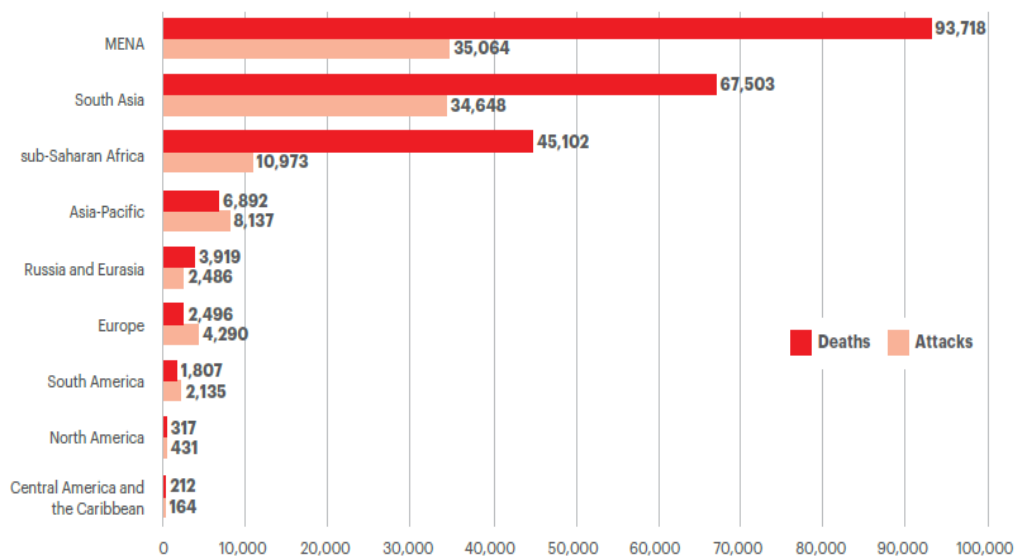
Διάγραμμα 4

Επιθέσεις και θάνατοι, προερχόμενοι από την τρομοκρατία, ανά περιοχή, 2002-2008

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

Attacks and deaths from terrorism by region, 2002–2018

The largest number of deaths was recorded in the MENA region, with over 90,000 deaths from terrorism since 2002.

Source: GTD, IEP Calculations

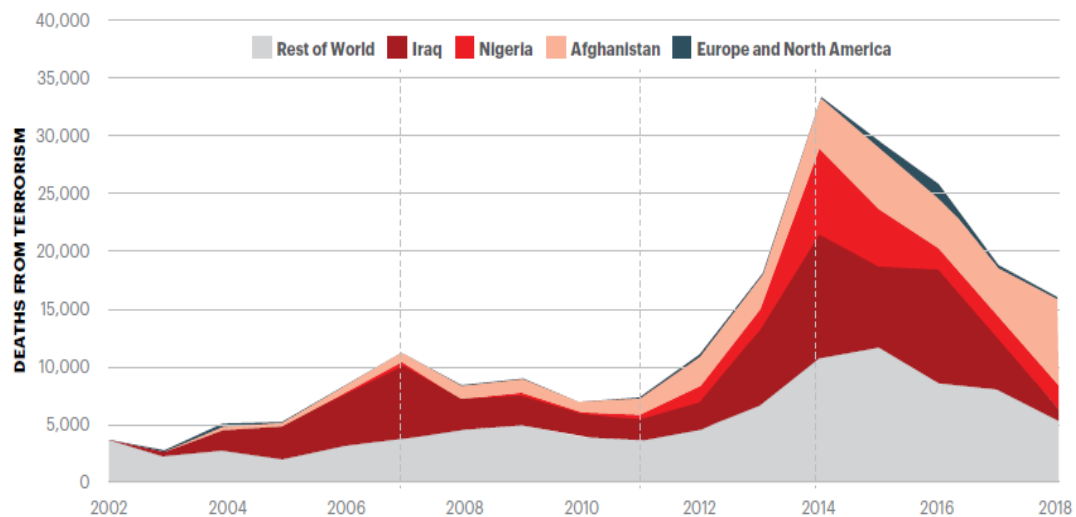
Διάγραμμα 5

Θάνατοι, προερχόμενοι από την τρομοκρατία, ανά περιοχή, 2002-2008

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

Deaths from terrorism, 1998-2018

Deaths from terrorism have decreased 52 per cent since their peak in 2014.

Source: START GTD, IEP Calculations

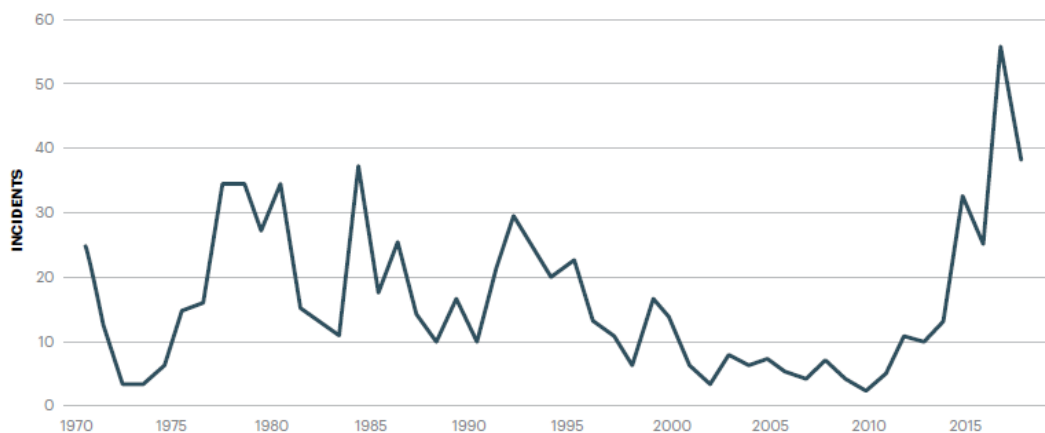
Διάγραμμα 6

Περιστατικά Ακροδεξιάς τρομοκρατίας στη Δύση, 1970-2018

Πηγή: Global Terrorist Index 2019

Far-right terrorist incidents in the west, 1970-2018

There has been a 320 per cent increase in far-right terrorism in the past five years.

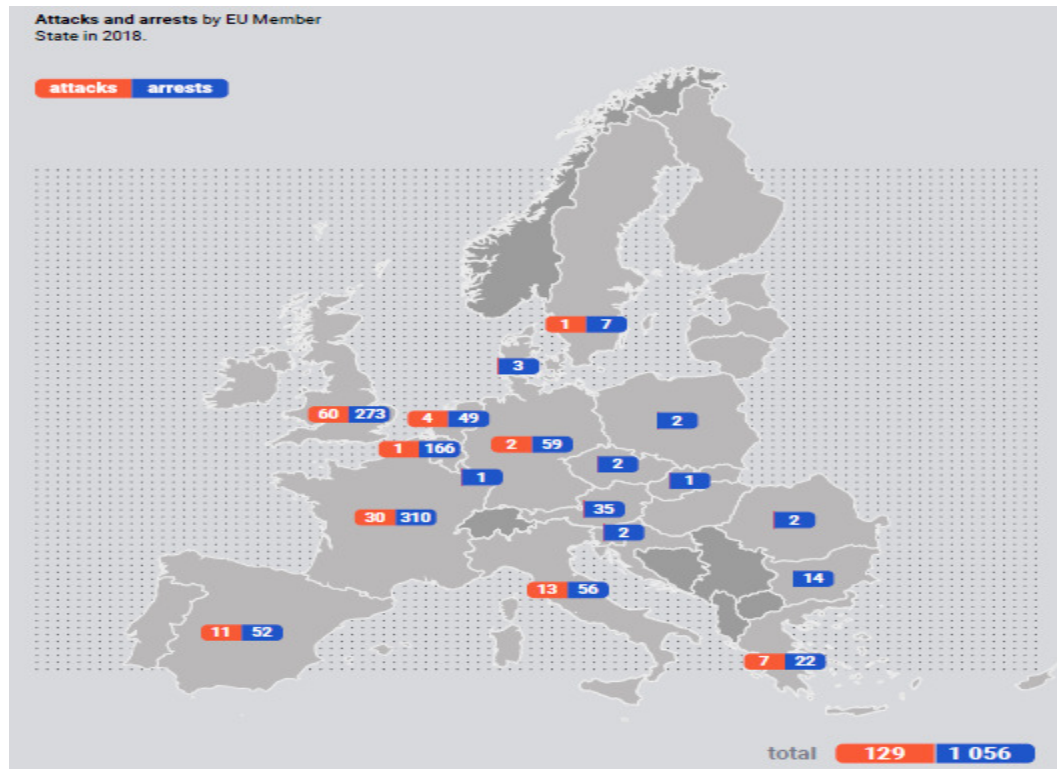

Source: START GTD, IEP Calculations

Διάγραμμα 7

Επιθέσεις και συλλήψεις ανά Ευρωπαϊκό Κ-Μ

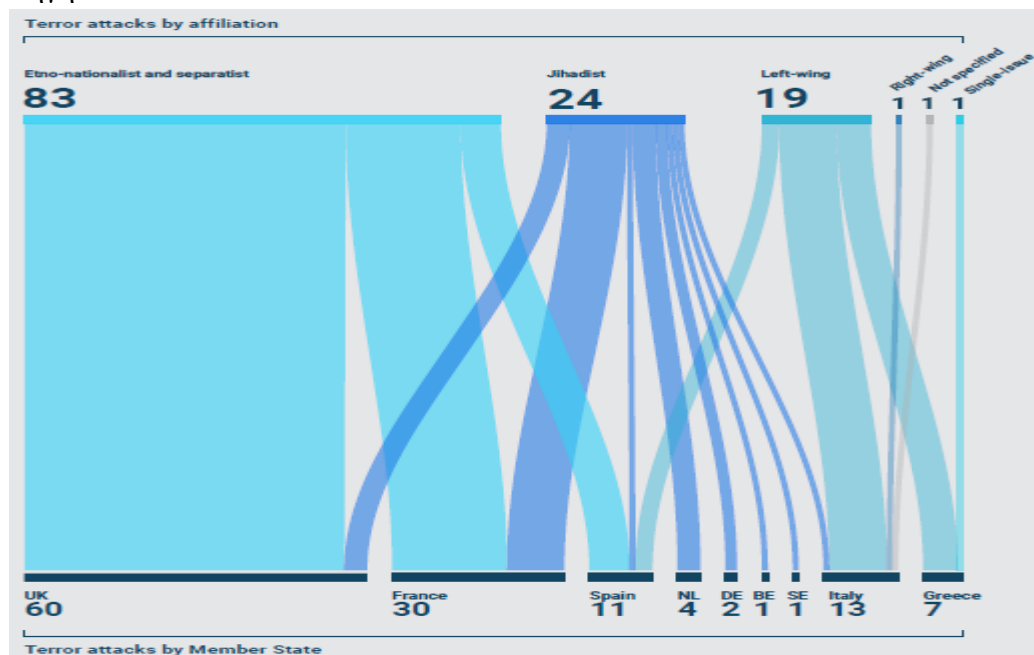
Πηγή: TE-SAT 2019

Διάγραμμα 8

Τρομοκρατικές επιθέσεις ανά κατηγορία το 2018

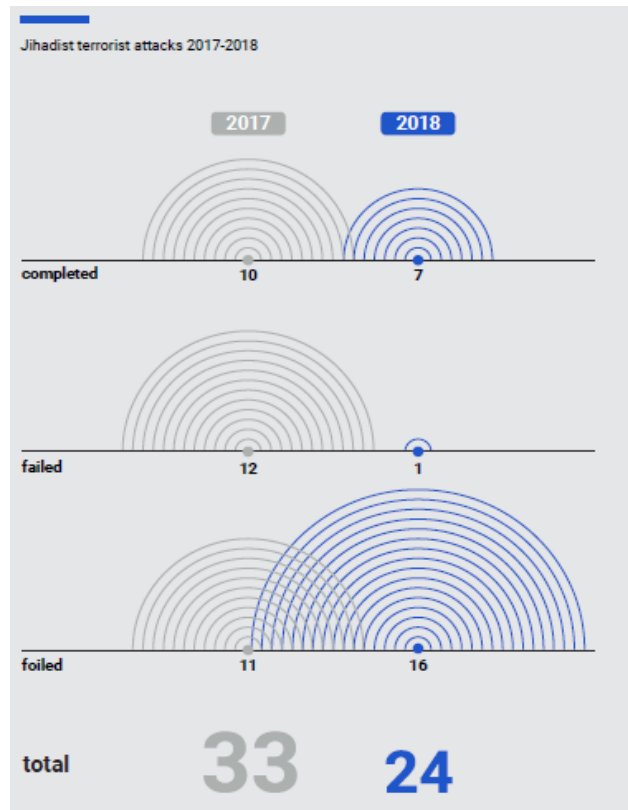
Πηγή: TE-SAT 2019

Διάγραμμα 9

Τζιχαντιστικές Τρομοκρατικές επιθέσεις τα έτη 2017 και 2018

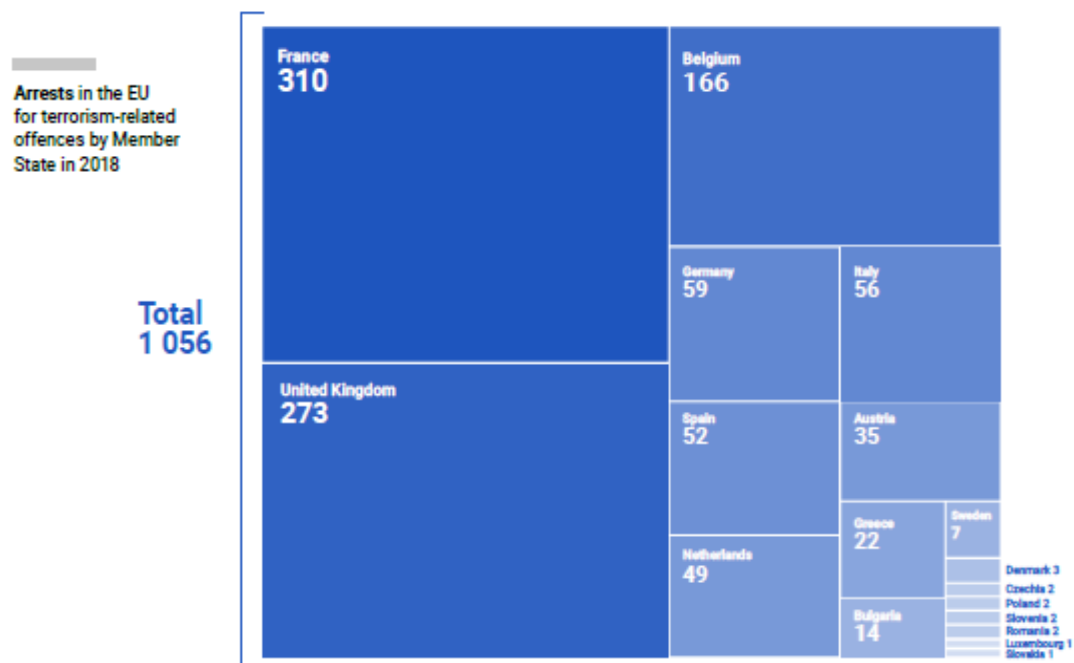
Πηγή: TE-SAT 2019

Διάγραμμα 10

Συλλήψεις στην ΕΕ ανά Κ-Μ το έτος 2018

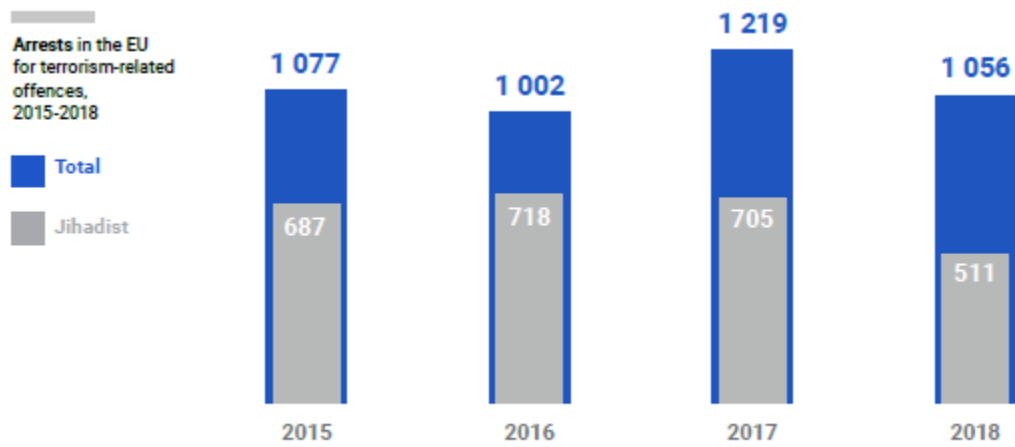
Πηγή: TE-SAT 2019

Διάγραμμα 11

Συλλήψεις στην ΕΕ για τρομοκρατικά αδικήματα

Πηγή: TE-SAT 2019

Διάγραμμα 12

Αριθμός συλλήψεων υπόπτων για θρησκευτική/τζιχαντιστική τρομοκρατία στα Κ-Μ της ΕΕ το έτος 2018

Πηγή: TE-SAT 2019

